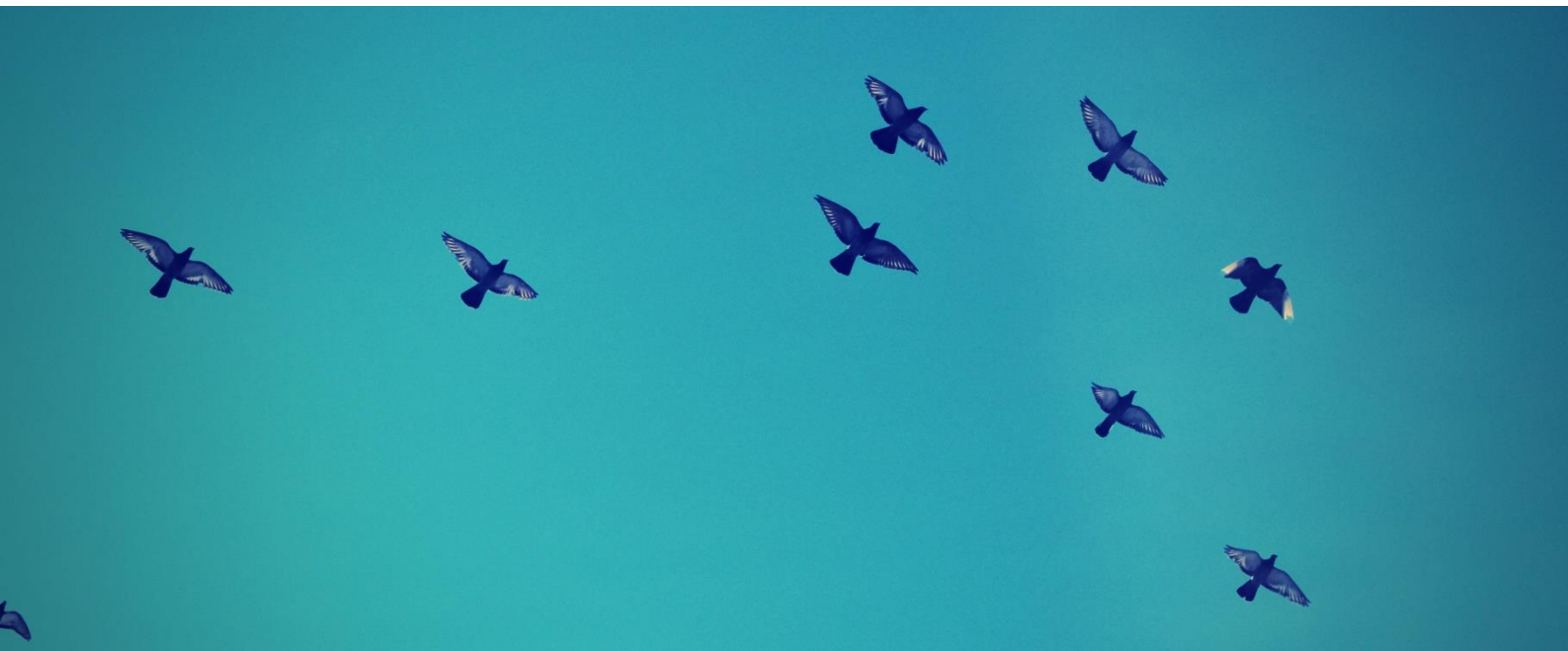

„Ewaluacja ex-post Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020”

Raport końcowy

Autorzy raportu:

Magda Szostakowska
Agnieszka Szczurek
Jarema Piekutowski
Tomasz Schimanek

Warszawa, 21 października 2021

Spis treści

Spis treści	2
Słownik skrótów stosowanych w raporcie	3
Wprowadzenie	4
Przedmiot badania	5
1. Wnioski i rekomendacje	6
2. Ocena stopnia osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych P FIO 2014-2020	14
Charakterystyka P FIO 2014-2020. Cele i działania	14
Odtworzenie logiki interwencji	16
Stopień osiągnięcia celów Programu FIO 2014-2020	33
3. Użyteczność efektów osiągniętych dzięki wsparciu w ramach P FIO 2014-2020	42
Rezultaty Programu FIO 2014-2020 w gminach (miejscowościach) i społecznościach	43
Ocena projektów przez odbiorców oraz przez społeczności lokalne/grupy odbiorców	55
Potrzeby niezaspokojone	60
4. Trwałość efektów osiągniętych dzięki wsparciu w ramach P FIO 2014-2020	68
Trwałość efektów w ocenie organizacji i grup nieformalnych wspartych w Programie i odbiorców	68
Czynniki wpływające na trwałość	74
5. Wpływ Programu FIO 2014-2020 na funkcjonowanie beneficjentów	76
Wzmocnienie potencjału organizacji w wymiarze pozaprojektowym	76
Wpływ projektów na organizacje	79
Partnerstwa i ich trwałość	92
Korzyści beneficjentów FIO a korzyści ich odbiorców	94
6. Skala i zakres rozprzestrzeniania się wpływu P FIO 2014-2020 na otoczenie, w którym realizowane są projekty	101
Zmiany w otoczeniu społecznym. Rozwiązanie problemów społeczności	101
Program FIO 2014-2020 a instytucje otoczenia (samorządy, związki partnerów)	105
Rozwiązanie problemów w skali krajowej	110
Zwiększenie zasięgu działania	112
7. SWOT	115
8. Aneks	116
Metodologia badania	116
Szczegółowe oszacowanie wartości wskaźników	116

Słownik skrótów stosowanych w raporcie

BDL – Bank Danych Lokalnych

CAWI – ankieta internetowa (ang. computer-assisted web interview)

CG – cel główny Programu

COVID-19 – koronawirus (ostra choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2; ang. *coronavirus disease 2019*)

CS – cel szczegółowy

DES – Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dawniej: Departament Pożytku Publicznego)

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

FGI – wywiad grupowy zogniskowany (ang. *focus group interview*)

FIO – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

GUS – Główny Urząd Statystyczny

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dziś: MRPiPS)

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

NGO – organizacja pozarządowa, organizacje pozarządowe (ang. *non-governmental organization/s*)

NIW – Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

P – Priorytet

P FIO – Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

PG – problem główny

PR – produkt

PROO – Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich

PS – problem szczegółowy

R – rezultat

TDI – wywiad telefoniczny pogłębiony (ang. *telephone in-depth interview*)

Wprowadzenie

Ośrodek Ewaluacji przedstawia raport końcowy z badania pn. „Ewaluacja ex-post Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020”.

Raport zawiera wyniki jakościowej i ilościowej części badania. Na ich podstawie zostały sformułowane wnioski i rekomendacje dotyczące logiki całego Programu, skuteczności w realizacji jego celów i użyteczności osiągniętych efektów. Ponadto w raporcie znajdują się wnioski na temat trwałości efektów, a także dotyczące wpływu oraz zasięgu Programu.

Badanie było prowadzone **od maja do września 2021** roku przy użyciu różnych metod. Za jego realizację odpowiadały następujące osoby: Marta Jeleń, Małgorzata Leszczyńska, Jarema Piekutowski, Agnieszka Szczurek, Magdalena Szostakowska oraz Tomasz Schimanek.

W ewaluacji brali udział – jako respondenci – przedstawiciele podmiotów realizujących projekty w ramach P FIO 2014-2020, operatorzy regionalni i tematyczni (w ramach Priorytetu 1 Programu, który zakładał regranting), a także osoby uczestniczące w projektach. Dodatkowo robocze wnioski były konsultowane w szerokim gronie ekspertów do spraw organizacji obywatelskich i trzeciego sektora.

Zespół Ośrodka Ewaluacji dołożył wszelkich starań, by raport był rzetelny i użyteczny. Mamy nadzieję, że wprowadzane na jego podstawie zmiany będą z korzyścią dla beneficjentów i odbiorców Programu, dla ogółu społeczeństwa obywatelskiego, a także dla Narodowego Instytutu Wolności.

*Wszystkim respondentom składamy serdeczne podziękowania za udział w badaniu,
poświęcony nam czas i gotowość do dzielenia się opiniami.*

*Dziękujemy również Pani Ewie Dzielnickiej z NIW za współpracę i pomoc
w organizacji badania.*

Ośrodek Ewaluacji

Przedmiot badania

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 był kontynuacją poprzednich działań skierowanych do sektora organizacji pozarządowych – Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2005–2007, rezerwy celowej budżetu państwa w roku 2008 pn. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2009–2013.

Program odpowiadał na zdiagnozowane w 2013 r. i wcześniej problemy, takie jak deficyty kapitału społecznego (w tym w obszarze współpracy i zaufania), trudna sytuacja finansowa organizacji pozarządowej (przy jednoczesnym ich wysokim potencjale merytorycznym) oraz niewystarczające zaangażowanie Polaków w wolontariat. Jako główne wyzwanie wskazano **niedostateczne zaangażowanie obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne**, wynikające z takich przyczyn jak niskie kompetencje społeczne, niska świadomość znaczenia aktywności społecznej oraz niski potencjał organizacji pozarządowych w zakresie wykorzystania istniejących zasobów (finansowych, kadrowych etc.) i mobilizowania społeczności lokalnych.

W odpowiedzi na te wyzwania, sformułowano **cel główny Programu FIO 2014-2020, jakim było zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne, a miał być on realizowany przez następujące cele szczegółowe:**

- I. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych;
- II. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne;
- III. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych;
- IV. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora.

Realizacji tych celów służyły działania w ramach pięciu priorytetów. Pierwszy z nich, **Małe inicjatywy**, miał inny charakter niż pozostałe – w jego ramach wybrani operatorzy wspierali inicjatywy nieformalne, działania samopomocowe oraz młode organizacje pozarządowe. Priorytet 2 – **Aktywne społeczeństwo** – miał na celu m.in. angażowanie obywateli w działania dla dobra wspólnego, rozwój wolontariatu, wspieranie aktywnych form integracji społecznej, przedsiębiorczości społecznej oraz bezpłatnego poradnictwa. Projekty w ramach Priorytetu 3 – **Aktywni obywatele** – miały przyczyniać się do wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych (m.in. konsultacje społeczne, dialog obywatelski) oraz obejmowały działania organizacji rzeczniczych, tworzenie partnerstw na rzecz aktywizacji obywateli oraz edukację obywatelską. Kolejny priorytet – **Silne organizacje pozarządowe** (nr 4) miał służyć wzmocnieniu potencjału organizacji pozarządowych (w tym zwiększaniu ich kompetencji) m.in. poprzez realizację działań systemowych na rzecz organizacji. Program był zarządzany, wdrażany i promowany dzięki działaniom w ramach Priorytetu 5 – **Pomoc techniczna**. Na wdrażanie Programu FIO 2014-2020 przeznaczono 60 000 000 zł rocznie.

Nadzór nad Programem do 2017 roku sprawował Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a jego operatorem był Departament Pożytku Publicznego w MRPiPS. Od 2017 roku nadzór nad Programem pełnił Przewodniczący Komitetu ds. pożytku publicznego, a operatorem był Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwo Obywatelskiego.

Program zakończył się 31 grudnia 2020.

1. Wnioski i rekomendacje

Poniżej podsumowujemy kolejne części raportu. Rozdział ma więc podwójną funkcję. Z jednej strony jest streszczeniem, a z drugiej zawiera wnioski i rekomendacje z badania.

Logika interwencji i system monitorowania Programu FIO 2014-2020

Wnioski

- 1) Ocena logiki interwencji Programu FIO 2014-2020 jest zróżnicowana. Najbardziej spójna jest logika interwencji w przypadku tych priorytetów, które służą zwiększeniu aktywności obywateli (priorytetu 1 i 2, a także, w mniejszym stopniu – P3). Działania i wskaźniki w pełni odpowiadają celom. Wątpliwości budzi jedynie wskaźnik dotyczący formalizacji grup w NGO, gdyż trwałość oddolnych działań obywateli nie musi wiązać się z formalizacją.
- 2) Z punktu widzenia logiki interwencji ważnym celem Programu było systemowe rozwiązanie problemów trzeciego sektora. Temu obszarowi poświęcona była jednak niewielka część działań (zwłaszcza w ramach Priorytetu 3 i 4), a skala samego Programu FIO, choć jest największym w Polsce programem dla organizacji pozarządowych, pozostaje niewielka w porównaniu z potrzebami organizacji.
- 3) Wątpliwości budzi dobór wskaźników mierzących osiągnięcie celu głównego i wskaźników kontekstowych. Szczególną wagę autorzy Programu FIO 2014-2020 przywiązywali do efektów związanych ze zwiększeniem partycypacji publicznej i wpływu obywateli i organizacji na rządzenie. Obszarowi temu poświęcone są aż trzy z czterech wskaźników rezultatu dla celu głównego oraz wskaźnik kontekstowy „liczba umów podpisanych w ramach inicjatywy lokalnej”. Rozwój tej współpracy to jednak tylko jeden z celów FIO, wspierany przede wszystkim w ramach priorytetu 3, i to jedynie jego części. Na jego realizację przeznaczono relatywnie niewielkie środki. Program nie obejmował też działań skierowanych do samej administracji publicznej, ani nie był uzupełniany takimi działaniami. W efekcie zakładany wpływ Programu na współpracę organizacji obywatelskich z administracją publiczną został przeszacowany.

Pozytywnie należy ocenić ujęcie wśród wskaźników miar dotyczących trwałości (sytuacja rok po zakończeniu projektów) w priorytecie 1 i 2. Jednak w trakcie realizacji Programu większość wskaźników nie była monitorowana w sposób ciągły. Przyczyną tego stanu rzeczy były m.in. zmiana operatora Programu i brak ciągłości niektórych badań, które miały być źródłem danych. W efekcie, niemożliwe jest całkowite zmierzenie stopnia realizacji niektórych wskaźników w 2020 r. bez wykonania dodatkowych badań na poziomie administracji publicznej, a część innych wskaźników można zmierzyć jedynie w sposób przybliżony. Przyjęty system wskaźników realizacji P FIO 2014-2020 oraz mechanizm monitorowania i oceny realizacji Programu uniemożliwiał więc pełną i rzetelną ocenę jego oddziaływania na otoczenie zarówno w wymiarze lokalnym, jak i krajowym.

Rekomendacje

- ➡ Aby rozwiązać problemy systemowe, programom takim jak P FIO 2014-2020 powinno towarzyszyć wsparcie w formie ciągłej, nieograniczone do możliwości realizacji pojedynczych, ograniczonych w czasie projektów. Przykładem takiego wsparcia może być prowadzenie regularnych szkoleń dla organizacji pozarządowych z pozyskiwania funduszy zewnętrznych i środków niepublicznych na ich bieżącą działalność organizacji, rozwoju innych kompetencji kadr. Ponadto niezbędna jest analiza obowiązującego prawa dotyczącego organizacji pozarządowych i wprowadzenie korzystnych dla nich

zmian legislacyjnych, na przykład związanych z odciążeniem organizacji od obowiązków sprawozdawczych lub zachęcających obywateli i sektor przedsiębiorców do prywatnego mecenatu na rzecz organizacji pozarządowych.

- Należy zachować ciągłość monitorowania wskaźników. W obecnym systemie część z nich nie była w ogóle monitorowana, a w przypadku części z nich występuje luka w latach 2018-2020. Konieczne jest zatem stworzenie systemu monitorowania wskaźników pozwalającego na ciągłość zbierania danych i ciągłe finansowanie regularnych badań monitoringowych/ewaluacyjnych. System taki nie może opierać się na niepewnych źródłach zewnętrznych (np. badanie Klon/Jawor, które nie było kontynuowane po 2018 r.).
- Wskazane byłoby optymalne dobranie wskaźników oddziaływania Programu na poziomie krajowym do logiki interwencji, a także realne określenie ich wartości docelowych z uwzględnieniem wpływu czynników zewnętrznych.

Osiągnięcie celów Programu FIO 2014-2020

Wnioski

- 1) Cel główny ("Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne") został zrealizowany w wystarczającym stopniu w aspekcie zwiększenia aktywności organizacji pozarządowych, w nieco mniejszym stopniu – w przypadku aktywności obywateli, natomiast w niewystarczającym stopniu jeśli chodzi o partycypację organizacji i obywateli w rządzeniu.
- 2) Analiza dotycząca celu szczegółowego 1 ("Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych") dowodzi sukcesu Priorytetu 1 FIO. Także cel szczegółowy 2 („Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne”) został w dużej mierze osiągnięty. Wskaźniki dotyczące celu szczegółowego 3 i 4 zostały osiągnięte, jednak kontekst dowodzi, że o ile potencjał trzeciego sektora (cel szczegółowy 4) został wzmocniony (niekoniecznie w sposób systemowy), o tyle rozwój partycypacji obywateli w sprawach publicznych (cel szczegółowy 3) nadal jest wyzwaniem.
- 3) Zdecydowana większość grantobiorców uważa, że cele ich projektów udało się osiągnąć. Jedynie niewielka grupa respondentów wskazała na niepełną lub nie w pełni zadowalającą ich realizację celów projektów (co jednak nie przekładało się na nieosiągnięcie wskaźników). Najczęściej przyczyną niezadowalającej realizacji celów były zmiany, jakie przyniosła pandemia COVID-19. Z tego powodu nie było możliwości realizacji bezpośrednich spotkań, konieczne też było przeniesienie działalności w sferę online.
- 4) Respondenci dużo częściej wskazywali czynniki pozytywne, wpływające na osiągnięcie celów, niż negatywne. Do czynników pozytywnych należały przede wszystkim: zaangażowanie uczestników projektu, stosunek społeczności lokalnej do projektu i organizacji, która go realizowała, współpraca z operatorem w priorytecie 1, relacje w zespole realizującym projekt/projekty, dobre zaplanowanie projektu, właściwa organizacja pracy w projekcie oraz jego zgodność z potrzebami uczestników. Do czynników negatywnych należały natomiast: procedury ubiegania się o dotację i jej rozliczania, brak wsparcia ze strony zewnętrznych instytucji, organizacji i/lub firm, nieprzychylny stosunek społeczności lokalnej do organizacji/projektu, braki w komunikacji w zespole, źle zaplanowana rekrutacja uczestników oraz niewystarczające zaangażowanie członków organizacji.

Rekomendacje

- Należy kontynuować działania podejmowane w ramach priorytetu 1 FIO. Ze względu na szczególnie

udaną formułę regrantingową, należy rozważyć podpisywanie wieloletnich umów z operatorami, co najmniej na 3 lata, zwłaszcza że umożliwia to ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. To pozwala na długofalowe planowanie i stopniową realizację działań zgodnie z przyjętą strategią, a nie tylko z dynamiką roku budżetowego. I co najważniejsze, służy to budowaniu stabilnej sieci organizacji w województwie.

- Wśród działań związanych z systemowym wsparciem organizacji pozarządowych oraz ze współpracą z administracją publiczną i aktywnością obywateli w sprawach publicznych warto kontynuować działania mające na celu zwiększanie kompetencji w organizacjach O ile to możliwe, działania te powinny być prowadzone w formie ciągłej, a nie projektowej. Rekomendujemy rozważenie włączenia instrumentu analogicznego do podmiotowego finansowania w funduszach strukturalnych¹, czyli stworzenie bazy usług rozwojowych dla organizacji i systemu finansowania umożliwiającego zakup przez organizacje takich usług rozwojowych, jakie odpowiadają ich potrzebom.
- Należy zdecydowanie wzmocnić dyskusję publiczną nad przyczyną niewystarczającego rozwoju współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych (poza inicjatywą lokalną), niewystarczającego rozwoju partycypacji publicznej obywateli oraz rozwoju organizacji strażniczych i rzecznich. Potrzebne są nowe działania i narzędzia wzmacniające tę współpracę oraz działania wspierające administrację w tym zakresie jako uzupełniające względem Programu FIO. Wówczas efekty Programu będą bardziej użyteczne.

Rezultaty Programu FIO 2014-2020

Wnioski

- 1) Program FIO i stosowane w nim rozwiązania jest i powinien być wzorem dla innych instytucji publicznych różnego szczebla. To właśnie dzięki Programowi FIO rozpowszechnił się mechanizm regrantingu i obecnie jest stosowany przez coraz więcej samorządów. Program FIO i NIW ma zatem potencjał, by jako „soft power” wprowadzać pożądane zmiany. Dotyczy to również minimalizowania wymogów biurokratycznych. Dobrą praktykę stanowią w FIO relacje między operatorem a grantobiorcą w Priorytecie 1, gdzie biurokracja ograniczona jest do niezbędnego minimum. Przyczyniać się to będzie do „oddolnej rewolucji” w samorządach, w ich podejściu do rozliczania organizacji.
- 2) Mechanizm regrantingu zastosowany w priorytecie 1 spowodował, że wpływ działań grantobiorców na społeczności lokalne był większy niż działań beneficjentów w pozostałych priorytetach. Wynikało to m.in. z decentralizacji oceny ofert i wyboru projektów, potencjału i aktywności operatorów regrantingu oraz możliwości wsparcia grup nieformalnych.
- 3) Bardzo dobre jest w priorytecie 1 P FIO połączenie animacji, edukacji oraz informowania lokalnych organizacji. Należałoby jeszcze kontynuować pracę z takimi grupami po zakończeniu projektów, wtedy gdy nie jest prowadzony nabór do kolejnej edycji FIO.
- 4) Problemem wciąż jest krótki czas realizacji projektów w ciągu roku, zwłaszcza w priorytetach 2, 3 i 4, gdzie ogólnopolski nabór prowadzi NIW. Tu cały proces się wydłuża, opóźnia się podpisywanie umów. Z tego powodu wielu projektodawców musi wprowadzać zmiany w planie działań i harmonogramie, co nie sprzyja jakości działań i osiąganych efektów.

¹ <https://serwis-uslugirozwojowe.parp.gov.pl/dofinansowanie#czymjestpsf>

Rekomendacje

- Potrzebna jest dbałość o prostotę Programu. Należy monitorować Program, by nie rozrastał się biurokratycznie, by nie nakładać kolejnych obciążeń dla organizacji, które biorą w nim udział. Monitorowanie tej sytuacji powinno obejmować m.in. takie podmioty:
 - * Ministerstwa właściwe i ich wymagania dotyczące NGO, zwłaszcza Ministerstwo Finansów i służby skarbowe, które nie zawsze rozumieją specyfikę działania trzeciego sektora i w efekcie ich interpretacja przepisów nie jest korzystna dla NGO.
 - * NIW – jego wymogi wobec beneficjentów programów, np. dotyczące danych przekazywanych w formularzach wniosków.
 - * Operatorów regrantingu, wśród których należy upowszechniać dobre praktyki w tym zakresie.
- Potrzeba systematycznej analizy przepisów dotyczących organizacji pozarządowych, m.in. kwestii prawnych i skarbowych. Należy dostarczać aktualną wiedzę beneficjentom, m.in. poprzez szkolenia, ale też materiały dostępne na stronie NIW oraz w ramach wsparcia operatorów.
- Zdecydowanie należy zwiększyć zasoby kadrowe NIW niezbędne do obsługi Programu FIO. Jest to kluczowy warunek, by na czas rozstrzygać konkursy, na czas podpisywać umowy i przekazywać środki na projekty, a tym samym nie utrudniać działania organizacjom pozarządowym.
- Należy też dbać o przejrzystość Programu. Byłoby to korzystne dla upowszechniania i wizerunku Programu FIO w trzecim sektorze. Dotyczy to między innymi większej transparentności procesu naboru i oceny wniosków.
- Potrzebne jest dopracowanie systemu oceniania wniosków, ponieważ ma to wpływ na jakość projektów realizowanych w Programie oraz na jego wizerunek. Z badania zdecydowanie wynika, że należy zrezygnować z oceny literowej (która miała służyć selekcji innowacyjnych/wartościowych projektów) z powodu jej nieprzejrzystości. Poza tym ocena innowacyjności projektu jest zależna od szeregu czynników kontekstowych, tzn. określony projekt może być innowacyjny z punktu widzenia danej społeczności, nawet jeśli podobne pomysły były już realizowane w innych częściach Polski i projekt wydaje się wtórny z punktu widzenia NIW. Wskazane są też szkolenia osób oceniających wnioski do FIO, tak aby zapewnić większą spójność ocen. Ocena samego pomysłu – jeśli zostanie utrzymana – powinna być elementem oceny punktowej. Należy też doprecyzować, opisać kwestie, które są poddane ocenie w tym obszarze.
- Należy poprawić w Programie mechanizm udzielania informacji zwrotnej wnioskodawcom, w tym udostępniać pełne karty oceny wniosku, opracowane przez ekspertów, a nie kartę skonsolidowaną. Wgląd w oceny wniosku ma służyć uczeniu się na błędach.
- Większy nacisk należy położyć w Programie na budowanie świadomości w zakresie efektów Programu i projektów. Jeśli beneficjenci będą świadomi możliwych efektów przed rozpoczęciem projektów, będą je łatwiej identyfikować w trakcie działań i sprawozdawać po zakończeniu projektów. Może to być pośrednio ułatwienie dla NIW w monitorowaniu efektów. NIW powinien upowszechniać poradniki, bazy efektów, a także oferować szkolenia na ten temat, w sprawdzonej już formie online. Tutaj dużą pomocą mogą być operatorzy, którzy mają doświadczenia w tym zakresie. Warto jedno ze spotkań ogólnopolskich operatorów poświęcić temu zagadnieniu.
- Potrzebne jest kształcenie nowych i wspieranie rozwoju już aktywnych liderów lokalnych. Program FIO powinien mieć ofertę dla tych osób, które sprawdziły się w działaniach w projektach, np. kursy liderskie albo indywidualne wsparcie np. tutoring.

- Potrzebne jest też kształcenie animatorów społeczności lokalnych. Animatorzy lokalni budują kapitał społeczny. Niezmiernie ważna jest tu jednak ciągłość wsparcia, bo zbudowanie relacji z mieszkańcami i aktywizacja społeczności wymaga czasu. W trakcie wdrażania Programu FIO dało się zaobserwować negatywne niezamierzone efekty związane z deficytem kompetentnych animatorów lokalnych. Gdy w regionie zmieniał się operator, animatorzy współpracujący z nowym operatorem musieli od początku budować sieć lokalnych kontaktów, ponieważ opierają się one na osobistych relacjach. Szkoleń dla animatorów działań lokalnych jest ciągle za mało, brakuje też specjalistów w zakresie animacji społeczności. Warto więc rozważyć uruchomienie szkoleń z zakresu animacji społecznej na poziomie województw. Byłoby to również działaniem promocyjnym dla tej profesji, służyłoby jej upowszechnieniu i podniesieniu rangi. Edukacją i animacją społeczną zwykle zajmowali się operatorzy wojewódzcy, jednak w obecnej edycji Programu mają oni ograniczone zasoby kadrowe i zmniejszony budżet na zarządzanie projektem.
- Większy nacisk w Programie należy położyć na to, by udział w nim stymulował rozwój strategii organizacji. Zatem przygotowanie wniosku do Programu FIO powinno być uwarunkowane przeprowadzeniem diagnozy oraz określeniem głównych kierunków działań organizacji. Wówczas, nawet jeśli projekt nie będzie dofinansowany, to organizacja może mieć dodatkową korzyść w postaci strategii. Tu jednak potrzebne jest wsparcie szkoleniowe i doradcze ze strony operatorów, ponieważ organizacje nie mają zazwyczaj odpowiednich kompetencji w tym zakresie. Można również zastosować zwrot kosztów poniesionych na przeprowadzenie diagnoz do projektów lub stworzyć osobną ścieżkę finansowania diagnoz, które służą zaplanowaniu przedsięwzięć i lepszemu poznaniu potrzeb społeczności. Wówczas wnioskodawcy będą zmotywowani, by podejmować takie działania.
- Rolą Programu FIO powinno być dawanie impulsów rozwojowych przez dofinansowane projekty. Tak było, gdy NIW poprzez wprowadzenie odpowiednich kryteriów w większym stopniu otworzył Program na małe i niedoświadczone organizacje oraz grupy nieformalne. Na bazie tego doświadczenia warto, by Program wspierał aktywności w tych gminach, gdzie są „białe plamy”, gdzie jest niski poziom aktywności obywatelskiej. Takie próby były już podejmowane przez NIW. W 2018 roku były prowadzone kampanie informacyjne celowane do tych społeczności, w których było mało chętnych do wnioskowania o wsparcie w ramach Programu FIO. Niezbędna jest tu systematyczna diagnoza nie tylko miejsc, w których jest mało składanych wniosków, ale też, przyczyn takiego stanu rzeczy. Może się bowiem okazać, że w niektórych środowiskach jest duża aktywność organizacji i dobra współpraca z lokalnymi i ponadlokalnymi władzami, więc lokalne podmioty nie muszą sięgać po środki z Programu FIO.
- Proponujemy też zmiany dotyczące ewaluacji i monitorowania Programu FIO. Jednym z elementów zapewniania jakości efektów jest systematyczne gromadzenie danych o efektach. Dlatego warto wprowadzić zapis w regulaminie Programu, że beneficjenci są zobowiązani do udziału w ewaluacji programu (do 5 lat po jego zakończeniu). W tym celu powinno się też zbierać nie tylko dane kontaktowe podmiotu/beneficjenta, ale też osoby koordynującej projekt; najlepiej by był to prywatny adres email albo nawet dwa adresy, jeśli ktoś je posiada.

Wypełnienie ankiety monitorującej jest obowiązkowe w Programie FIO, ale nie są weryfikowane dane, które podają w niej beneficjenci. Jednocześnie beneficjenci mają obowiązek wypełniania sprawozdań merytorycznych, które są weryfikowane. Może więc warto przenieść pytania z ankiety monitorującej do sprawozdania, które jest sprawdzane. Dzięki weryfikacji jakości zebranych danych będzie wyższa, a dla beneficjentów będzie to ułatwieniem, bo unikną wypełniania kolejnego dokumentu.

Trwałość efektów

Wnioski

- 1) Program FIO 2014-2020 osiągnął trwałe efekty jeśli chodzi o bezpośrednie wsparcie pojedynczych organizacji, a zwłaszcza grup nieformalnych i młodych organizacji w ramach priorytetu 1 P FIO. Aż 97% badanych młodych organizacji pozarządowych i 70% grup nieformalnych, które otrzymały dofinansowanie z FIO, działa do dziś. Duża część działań z Programu FIO jest na różne sposoby kontynuowana.
- 2) Do najtrwalszych efektów należą te związane ze zwiększeniem wiedzy i umiejętności uczestników, w tym kompetencji społecznych i obywatelskich, zwiększeniem zakorzenienia organizacji w społecznościach lokalnych i rozwojem współpracy organizacji z otoczeniem.
- 3) Jako krótkotrwale najczęściej były wskazywane efekty związane z zaangażowaniem odbiorców w życie publiczne, w wolontariat oraz z rozwojem współpracy sektora obywatelskiego i publicznego. Te efekty dowodzą, że budowanie społeczeństwa obywatelskiego jest procesem ciągły i wymaga stałego wsparcia (finansowego i organizacyjnego).
- 4) W projektach realizowanych w pierwszych latach Programu FIO 2014-2020 częściej widać trwałe efekty w obszarze systemowego wspierania trzeciego sektora i jego współpracy z instytucjami publicznymi. Zaś w projektach późniejszych – w obszarze aktywności społecznej, wolontariatu i relacji w społeczności lokalnej. Widoczna jest zmiana akcentów w czasie, ale też może to świadczyć, że do uzyskania pewnych efektów potrzeba więcej czasu.
- 5) Do ważnych czynników trwałości projektów należały: trafna diagnoza potrzeb uczestników i zaplanowanie projektu w taki sposób by odpowiadał tej diagnozie. Do trwałości przyczyniały się pozytywne, nieformalne relacje między realizatorami a uczestnikami, otoczeniem, a w Priorytecie 1 – między przedstawicielami operatora a przedstawicielami grantobiorców. Kolejne czynniki to zaangażowanie w projekty lokalnych liderów i mieszkańców, sprawne zarządzanie, życzliwy i wspierający stosunek otoczenia oraz długoterminowość projektów, zwłaszcza w przypadku regrantingu.

Rekomendacje

- ➡ Niezbędne są działania systemowe na rzecz organizacji pozarządowych, współpracy między organizacjami a administracją oraz nadzoru społecznego nad władzą. Program FIO może przyczynić się do wzmocnienia tych obszarów, jednak tylko częściowo i krótkoterminowo ze względu na formułę projektową, tj. polegającą na realizacji ograniczonych czasowo i terytorialnie projektów. Działania te powinny być prowadzone poza FIO, a w sposób bardziej długofalowy i zakorzeniony instytucjonalnie. Działania w tym zakresie są realizowane od pewnego czasu (np. w ramach PROO), jednak w dużej mierze także w formule projektowej. Część problemów, jak np. brak kompetencji organizacji w zakresie pozyskiwania środków finansowych wymaga rozwiązań strategicznych i legislacyjnych. Dobrym przykładem są obecnie wypracowywane strategie i akty prawne dotyczące ekonomii społecznej. Należy zatem w ramach Programu FIO skupić się przede wszystkim na działaniach, których celem jest rozwiązanie problemów systemowych (ogólnokrajowych, trwałych). Należy dążyć do przeniesienia wypracowanych rozwiązań do głównego nurtu polityk publicznych poprzez ich uwzględnienie w aktach prawnych i dokumentach strategicznych.

Wpływ Programu FIO 2014-2020

Wnioski

- 1) Zauważalny i znaczący wpływ Programu FIO dotyczy operatorów regionalnych. Umowy wieloletnie pozwoliły na stabilizację instytucjonalną, budowanie solidnych partnerstw, a także dobrze zaplanowaną pracę z odbiorcami działań. Wpływ dotyczy zarówno marki i rozpoznawalności tych podmiotów, jak również kompetencji oraz zdolności do budowania sieci lokalnych i wysokiej etyki pracy.
- 2) Niemal 90% organizacji dostrzega zmiany, które zostały uruchomione przez projekty P FIO 2014-2020. Ponadto badani uważają, że zmiany są trwałe. Tylko 20% podmiotów uważa, że dokonałoby tego samego bez wsparcia z Programu. To potwierdza znaczenie Programu FIO dla rozwoju polskiego trzeciego sektora.
- 3) Program nie wpłynął znacząco na skłonność organizacji do budowania partnerstw. W toku realizacji Programu zmieniało się podejście NIW do kwestii partnerstw, więc wśród organizacji nie ugruntowało się przekonanie, że partnerstwa są ważne w Programie FIO. Zaledwie 20-30% organizacji tworzyło projekty we współpracy z partnerem. Jednak jeśli już zawiązano partnerstwo, zwykle było ono trwałe.
- 4) Projekty w Programie FIO miały znaczący wpływ na wiele aspektów funkcjonowania trzeciego sektora. Wpływ ten jednak był zróżnicowany. Największy wpływ odnosi się do odbiorców projektów, i zwykle wynikał on z realizacji tzw. zadań ze sfery pożytku publicznego. Odbiorcy dostrzegają korzystny wpływ projektów na ich własne życie (przyrost wiedzy, kompetencji czy zaangażowania społecznego). Mniejszy natomiast był wpływ projektów na kształtowanie otoczenia społecznego (rzecznictwa, czy kontroli nad instytucjami).
- 5) Wpływ Programu na organizacje pozarządowe jest silniejszy w obszarze ich zewnętrznej aktywności. Dotyczy rozpoznawalności organizacji, uwiarygodnienia w otoczeniu i prowadzenia dalszych działań. Program FIO niewiele zmienił natomiast wewnątrz organizacji np. w zakresie zarządzania czy ich stabilizacji finansowej.

Rekomendacje

- W Programie potrzebne jest mobilizowanie organizacji do budowania partnerstw i szukania kooperantów m.in. poprzez szkolenia dla projektodawców na temat partnerstw, korzyści, jakie one przynoszą i dobrych praktyk związanych z budowaniem partnerstw. Warto też rozważyć dodatkowe kryteria oceny ofert, poprzez które premiowane będą projekty partnerskie, w których partnerzy będą mieli zadania do wykonania. Potrzebny jest silny impuls ze strony NIW pokazujący, że partnerstwa organizacji pozarządowych są instrumentem trwałego rozwoju lokalnego. Warto rozważyć wykorzystanie w Programie FIO wiedzy i doświadczeń organizacji działających w obszarze animacji partnerstw, podobnie jak w przypadku mechanizmu regrantingu, gdzie również wykorzystano know-how trzeciego sektora.

Zasięg Programu FIO

Wnioski

- 1) Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020 przyczynił się do wzmocnienia i rozwoju jego beneficjentów: organizacji pozarządowych i niesformalizowanych grup obywateli. Jednak skuteczność P FIO 2014-2020 z perspektywy osiągania zmian w społecznościach lokalnych, czyli w otoczeniu, była ograniczona. Oddziaływanie Programu na aktywność społeczności lokalnych zależało również od takich

jak czynników, jak na przykład tradycje działań społecznych, aktywność i otwartość samorządu lokalnego, czy też działania innych organizacji obywatelskich, które nie były beneficjentami Programu FIO.

- 2) P FIO ułatwił rozwój współpracy organizacji obywatelskich i obywateli z samorządami lokalnymi. W niektórych społecznościach lokalnych zaowocowało to podjęciem takiej współpracy lub wzmocnieniem istniejących wcześniej relacji. Program jednak nie ma mechanizmów zwiększania gotowości współpracy po stronie samorządowej, co znacząco obniża wpływ w tym zakresie. Efekty P FIO w sferze współpracy organizacji obywatelskich z samorządami lokalnymi oraz w sferze partycypacji obywatelskiej nie były powszechne.
- 3) Oddziaływanie P FIO miało przynieść zmiany także w skali ogólnopolskiej (rozwiązanie systemowych problemów organizacji pozarządowych, wzmocnienie partycypacji publicznej). Jednak ten szeroki wpływ P FIO na otoczenie społeczne nie był duży. Wynika to z wielu czynników leżących poza Programem, takich jak na przykład zmniejszanie się dochodów samorządów terytorialnych i ograniczanie puli środków na zlecenie zadań organizacjom obywatelskim, niechęć JST do powierzania zadań organizacjom i do partycypacji obywatelskiej, niechęć władz do konsultowania się z partnerami społecznymi.
- 4) Wyzwaniem nadal jest też budżet Programu. Mimo zwiększanej kwoty na jego realizację i dotacje, w jego ramach dofinansowano jedynie 14% złożonych wniosków. To pokazuje, w jak niewielkim stopniu udało się odpowiedzieć na potrzeby trzeciego sektora w skali całego kraju.

Rekomendacje

- ➡ Zdecydowanie postulujemy zwiększenie budżetu Programu FIO, tak aby więcej organizacji mogło dostać w nim dofinansowanie, zwłaszcza że Program staje się coraz bardziej popularny i coraz więcej organizacji do niego aplikuje.
- ➡ Konieczne jest zwiększenie znaczenia współpracy, zarówno wewnątrz środowisk organizacji obywatelskich, jak też współpracy z samorządami lokalnymi w projektach. Można wykorzystać doświadczenia w tym zakresie operatorów w priorytecie 1.
- ➡ Korzystne byłoby stworzenie mechanizmu monitorowania zmian w społecznościach lokalnych, które zachodzą w wyniku realizacji projektów finansowanych z Programu FIO. System monitorowania powinien opierać się na danych przekazywanych przez beneficjentów, przy jednoczesnym systematycznym budowaniu świadomości operatorów i beneficjentów w zakresie nie tylko diagnozy, ale też analizy efektów i korzyści społecznych. Dodatkowo wskaźniki powinny dotyczyć nie tylko beneficjentów Programu i administracji publicznej, ale także obywateli. Warto więc zwrócić większą uwagę w dokumentacji konkursowej i we wnioskach o dofinansowanie na aspekt zmian w społecznościach lokalnych, do których powinny się przyczyniać realizowane projekty.
- ➡ W ramach monitoringu użyteczne byłoby zbieranie danych nie tylko dotyczących członków organizacji i wolontariuszy, ale także pracowników i współpracowników organizacji. Również należy monitorować nie tylko nowe obszary geograficzne, w których działają beneficjenci, ale także nowe środowiska/grupy społeczne, które obejmują wsparciem.

2. Ocena stopnia osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych P FIO 2014-2020

Charakterystyka P FIO 2014-2020. Cele i działania

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020 był kontynuacją poprzednich działań skierowanych do sektora organizacji pozarządowych – Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2005-2007, rezerwy celowej budżetu państwa w roku 2008 pn. Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2009–2013.

Program odpowiadał na zdiagnozowane w 2013 r. i wcześniej problemy takie jak deficyty kapitału społecznego (w tym w obszarze współpracy i zaufania), trudna sytuacja finansowa organizacji pozarządowej (przy jednoczesnym ich wysokim potencjale merytorycznym) oraz niewystarczające zaangażowanie Polaków w wolontariat. Jako główne wyzwanie wskazano niedostateczne zaangażowanie obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne, wynikające z takich przyczyn jak niskie kompetencje społeczne, niska świadomość znaczenia aktywności społecznej oraz niski potencjał NGO do mobilizowania zasobów.

W odpowiedzi na te wyzwania, sformułowano **cel główny FIO 2014-2020**:

Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne

Cel ten realizowany był przez następujące **cele szczegółowe**:

1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych

2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne

3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych

4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora

Realizacji tych celów służyły działania w ramach pięciu priorytetów:

Priorytet 1: Małe inicjatywy

Priorytet 2: Aktywne społeczeństwo

Priorytet 3: Aktywni obywatele

Priorytet 4: Silne organizacje pozarządowe

Priorytet 5: Pomoc techniczna

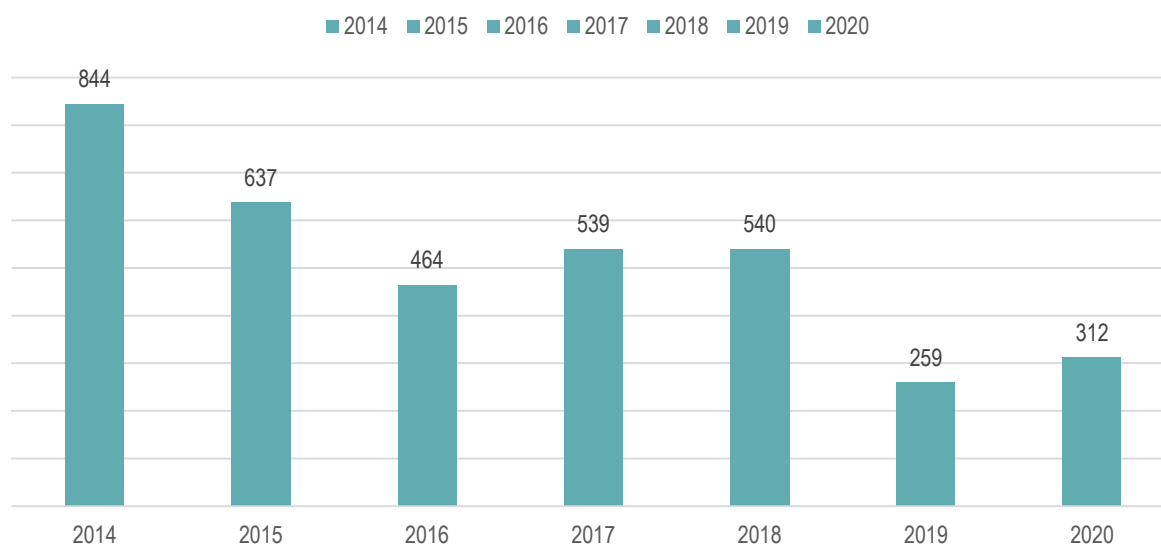
Pierwszy z nich, **Małe inicjatywy**, miał inny charakter niż pozostałe – w jego ramach wybrani operatorzy wspierali inicjatywy nieformalne, działania samopomocowe oraz młode organizacje pozarządowe. **Priorytet 2 – Aktywne społeczeństwo** – miał na celu m.in. angażowanie obywateli w działania dla dobra wspólnego, rozwój wolontariatu, wspieranie aktywnych form integracji społecznej, przedsiębiorczości społecznej oraz bezpłatnego poradnictwa. Projekty w ramach **Priorytetu 3 – Aktywni obywatele** – miały przyczyniać się do wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych (m.in. konsultacje społeczne, dialog obywatelski) oraz obejmowały działania organizacji rzeczniczych, tworzenie partnerstw na rzecz aktywizacji obywateli oraz edukację obywatelską. Kolejny priorytet – **Silne organizacje pozarządowe** (nr 4) miał służyć wzmocnieniu potencjału organizacji (w tym zwiększanie ich

kompetencji) m.in. poprzez realizację działań systemowych na rzecz organizacji. Program był zarządzany, wdrażany i promowany dzięki działaniom w ramach Priorytetu 5 – Pomoc techniczna. Na P FIO 2014-2020 przeznaczono 60 000 000 PLN rocznie.

Nadzór nad Programem do 2017 roku sprawował Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a jego operatorem był Departament Pożytku Publicznego w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Od 2017 roku nadzór nad Programem pełnił Przewodniczący Komitetu ds. pożytku publicznego, a operatorem był Narodowy Instytut Wolności.

Program zakończył się w dniu 31 grudnia 2020. W jego ramach zrealizowano łącznie 3595 projektów, w tym najwięcej (ok. 66%) w ramach Priorytetu 2.

Wykres 1. Liczba dofinansowanych projektów w Programie FIO wg lat.

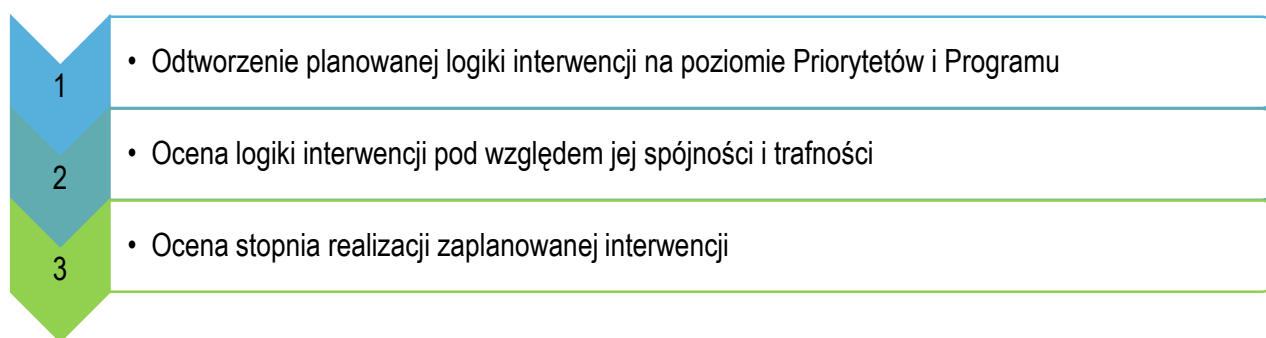
Źródło: sprawozdania z realizacji Programu

Projekty realizowano (wg siedziby oferenta) w 882 gminach, w tym w 169 gminach miejskich, 265 gminach miejsko-wiejskich oraz 448 gminach wiejskich. Program zatem objął 36% wszystkich gmin (56% gmin miejskich, 41% gmin miejsko-wiejskich i 29% gmin wiejskich).

*

Aby ocenić stopień realizacji celów Programu, w pierwszej kolejności odtworzono jego logikę działania, wskazując, jakie efekty zamierzano osiągnąć dzięki planowanym działaniom i zasobom. Logika interwencji napisana jest w czasie przeszłym, gdyż odnosi się do perspektywy, jaka przyświecała twórcom Programu przy jego tworzeniu. Następnie oceniono ją pod kątem trafności i spójności wewnętrznej. W ostatnim rozdziale, po przedstawieniu wszystkich wyników badania, oceniono stopień realizacji zaplanowanej interwencji.

Rysunek 1. Etapy oceny realizacji celów Programu FIO 2014-2020

Źródło: opracowanie własne.

Odtworzenie logiki interwencji

Program FIO 2014-2020 jest interwencją publiczną, na którą składają się „pod-interwencje”, którymi są jego poszczególne Priorytety. Dlatego logikę interwencji publicznej P FIO 2014-2020 odtworzono w dwóch etapach – najpierw dla poszczególnych Priorytetów, następnie dla całego Programu.

Matryca logiczna do analizy logiki poszczególnych priorytetów Programu FIO 2014-2021 pozwala na podsumowanie tego, co było planowane (cele, wskaźniki, kluczowe założenia) oraz daje podstawy do oceny tych założeń. W analizie logiki uwzględniono czynniki zewnętrzne. Każda interwencja jest realizowana w złożonym kontekście społeczno-politycznym, czy gospodarczym i może on oddziaływać nie tylko na wdrażanie programu, ale też na uzyskane efekty.

Logika interwencji ma formę diagramu, na którym przedstawiono związki przyczynowo-skutkowe zachodzące pomiędzy potrzebami społecznymi, przeprowadzonymi w Programie działaniami i ich produktami i rezultatami mierzonymi wskaźnikami. Diagram zawiera następujące informacje w poszczególnych kolumnach:

- 1) **Problemy i potrzeby**, na jakie odpowiada dany Priorytet (odtworzone przez ewaluatorów na podstawie własnej analizy). Dla każdego Priorytetu wybrano jeden problem główny (PG) i nie więcej niż pięć problemów szczegółowych, oznaczonych akronimami PS1... PSn (gdzie *n* to liczba problemów szczegółowych dla danego Priorytetu);
- 2) **Cel szczegółowy** Priorytetu (na podstawie P FIO);
- 3) **Wkład**, czyli zasoby przeznaczone na realizację działań (na podstawie P FIO);
- 4) **Kierunki działania** (na podstawie P FIO) oraz kluczowe problemy i potrzeby, na które odpowiada każdy z nich (na podstawie analizy ewaluatorów; oznaczone D1... Dn analogicznie do problemów szczegółowych; pogrubieniem zaznaczono, na które problemy dane działanie odpowiada w sposób szczególny);
- 5) **Produkty** – wskaźniki produktu (na podstawie P FIO) i działania, z którymi są związane (na podstawie analizy ewaluatorów);
- 6) **Rezultaty** – wskaźniki rezultatu (na podstawie P FIO) i produkty/działania, z którymi są związane (na podstawie analizy ewaluatorów);
- 7) **Oddziaływanie** produktów i działań, powiązane z rezultatami (na podstawie analizy ewaluatorów).

Logika interwencji Priorytetu 1. Małe inicjatywy

- **PROBLEM:** Priorytet 1 P FIO 2014-2020 miał odmienny charakter od pozostałych priorytetów. Skupiał się na wybranej podgrupie inicjatyw obywatelskich – na młodych (i najczęściej niewielkich) organizacjach pozarządowych oraz na grupach nieformalnych działających w społeczności lokalnej. Zgodnie z diagnozą, te inicjatywy rodzą się spontanicznie i w oparciu o lokalne społeczności. Brak im jednak zasobów: finansów, kadr, wiedzy, doświadczenia, dostępu do środków zewnętrznych i umiejętności ich pozyskania.
- **DZIAŁANIA:** Przyjęto formułę regrantingu regionalnego i tematycznego. Regrantingu regionalnego polegał na tym, że niewielkie dotacje (w wysokości dostosowanej do skali realizowanych przedsięwzięć) przyznaje operator funkcjonujący na poziomie regionu i posiadający tam – bliżej tych inicjatyw – sieć kontaktów. Ułatwia to grupom nieformalnym i młodym organizacjom pozarządowym pozyskanie środków. Jest to kluczowe z punktu widzenia wskazanych wcześniej braków kompetencji. Dla grup nieformalnych i młodych organizacji pozarządowych to niemal jedyna szansa otrzymania dofinansowania – byłoby to dużo trudniejsze, gdyby musiały wnioskować o środki do instytucji centralnej w stolicy, ponadto pozwala na ograniczenie formalności do minimum.

Zastosowano także tryb regrantingu tematycznego, który miał pozwolić na bardziej szczegółowe odniesienie się do kluczowych tematów wynikających z diagnozy.

- **LOGIKA INTERWENCJI:** Zgodnie z założeniem, tak zaplanowany priorytet przy wsparciu 71,4 mln PLN miał pomóc grupom nieformalnym i młodym organizacjom pozarządowym w zdobyciu zewnętrznego finansowania, we wzmocnieniu własnego potencjału i trwałości działania. Trwałość miała być osiągnięta między innymi poprzez formalizację (przekształcenie grupy nieformalnej w NGO), która jest mierzona wskaźnikiem rezultatu. Zaplanowano, że dzięki Priorytetowi 1 i realizowanym w jego ramach projektach wzmocni się rola lokalnych inicjatyw, które z kolei będą realnie wpływać na rozwiązywanie problemów społeczności lokalnych, co przyczyni się do wzmocnienia kapitału społecznego i aktywności społecznej. Priorytet 1 działał na terenie całego kraju w oparciu o regionalne partnerstwa (choć nie był to warunek obowiązkowy), co było jego istotnym atutem – partnerstwa pełniące funkcję operatora znają realia terenu realizacji działań i sieć kontaktów z kluczowymi podmiotami.

Rysunek 2. Logika interwencji Priorytetu 1 P FIO 2014-2020

PROBLEMY I POTRZEBY (PG – problem główny, PS – problem szczegółowy)	CEL SZCZEGÓŁOWY	WKŁAD (ZASOBY)	KIERUNKI DZIAŁANIA i kluczowe problemy, na które te działania odpowiadają ²	PRODUKTY i działania, którym odpowiadają	REZULTATY i produkty/działania, którym odpowiadają	ODDZIAŁYWANIE produktów i działań
PG. Niewystarczająca aktywność obywateli w zakresie realizacji oddolnych inicjatyw i działań samopomocowych PS1. Brak dostępu grup nieformalnych do zewnętrznego finansowania PS2. Brak wiedzy i umiejętności członków grup nieformalnych w zakresie działania i organizowania się PS3. Brak doświadczenia wśród inicjatyw lokalnych, grup nieformalnych i młodych NGO PS4. Niski potencjał młodych NGO do mobilizowania zasobów PS5. Deficyt kapitału społecznego, poczucia sprawczości, współpracy i zaufania	ZWIĘKSZENIE LICZBY INICJATYW ODDOLNYCH	Zasoby finansowe: 10 200 000 PLN rocznie (łącznie 71 400 000 PLN) Zasoby kadrowe: - osoby pracujące w DES/NIW i u operatorów oraz u ich partnerów - beneficjenci, ich partnerzy i podwykonawcy - wolontariusze Inne zasoby: - zasoby NIW, operatorów oraz grup/organizacji (wiedza, doświadczenie, kapitał społeczny, potencjał sprzętowy, lokalowy, sieć współpracy)	D1. Zwiększanie roli inicjatyw nieformalnych – PG, PS1, PS2, PS5 D2. Animowanie działań samopomocowych – PG, PS1, PS2, PS3, PS5 D3. Wspieranie młodych organizacji pozarządowych – PS4, PS1, PG Ponadto: działania informacyjne, animacyjne i edukacyjne	PR1. 4760 oddolnych inicjatyw wspartych w ramach P FIO – D1, D2, D3 PR2. 23 800 osób zaangażowanych w realizację lokalnych inicjatyw w ramach P FIO – D1, D2, D3	R1. 476 założonych na bazie lokalnych inicjatyw nieformalnych organizacji pozarządowych – PR1, PR2 R2. 45% lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu = PR1	Zaistnienie niewielkich, nowych przedsięwzięć realizowanych dla wspólnot lokalnych Zwiększenie roli inicjatyw oddolnych w społecznościach lokalnych Wzmocnienie kadrowe, finansowe i kompetencyjne grup nieformalnych działających w społecznościach lokalnych Zwiększenie szans organizacji małych i młodych na przetrwanie i rozwój Rozwinięcie trwałej sieci wsparcia inicjatyw oddolnych Rozwiązywanie konkretnych problemów społecznych przez lokalne inicjatywy Wzmocnienie zaufania społecznego i współpracy.

² Pogrubieniem oznaczono te problemy, na które dany kierunek działania odpowiada w sposób szczególny.

Logika interwencji Priorytetu 2. Aktywne społeczeństwo

➤ **PROBLEM:** Priorytet 2 P FIO 2014-2020 obejmował najszerszy zakres działań, ponieważ jego cel jest sformułowany w sposób szeroki – dotyczył zwiększenia aktywności społecznej obywateli w różnych formach i w różnych obszarach. Zgodnie z diagnozą, aktywność ta była niewystarczająca, co wynikało w pewnej mierze także z niewystarczającego potencjału samych organizacji pozarządowych i ich możliwości angażowania obywateli w działania prospołeczne i wolontariat. Działania ich zbyt często miały charakter „akcyjny” i jednorazowy, przez co brakowało warunków do długofalowej współpracy. Inną przyczyną niewystarczającej aktywności obywateli był brak kompetencji społecznych. Jednocześnie obywatele, zgodnie z zasadą pomocniczości, sami (poprzez działanie w organizacjach) mogą rozwiązać wiele problemów społecznych na poziomie lokalnym, co jednak często nie dzieje się. Wtedy musi interweniować instytucja publiczna.

Cel został sformułowany podobnie jak w priorytecie 1, jednak aktywność w P2 nie ograniczała się do niewielkich i młodych inicjatyw: miała obejmować także organizacje o większym zasięgu i potencjale.

➤ **DZIAŁANIA:** Zaplanowano i zrealizowano zróżnicowane działania związane z aktywizacją obywateli oraz wspólnot lokalnych, rozwojem wolontariatu, poprawą zdolności organizacji pozarządowych do mobilizowania zasobów, wzmocnieniem współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych, a także wspieraniem aktywnych form integracji społecznej, rozwojem przedsiębiorczości społecznej oraz bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego.

➤ **LOGIKA INTERWENCJI:** Na tak szeroko zaplanowany zakres działań w ramach Priorytetu przeznaczono 50% środków FIO (210 mln PLN). Dzięki zróżnicowanym działaniom (w tym szczegółowym, poświęconym np. integracji społecznej, przedsiębiorczości społecznej czy poradnictwu prawnemu i obywatelskiemu) Priorytet miał zwiększyć potencjał organizacji obywatelskich w zakresie mobilizacji obywateli do działań wspólnotowych. Miał także stworzyć trwałe warunki do takiej współpracy (odejście od modelu „akcyjnego”). Zwiększenie potencjału organizacji obejmowało wzmocnienie ich zakorzenienia w społecznościach lokalnych, ich rozpoznawalności i pozycji. Aktywność tę zwiększyć miało też wspieranie przedsiębiorczości społecznej (obok innych funduszy, np. programów regionalnych finansowanych z EFS). Z kolei wzrost aktywności obywateli miał przełożyć się na oddolne rozwiązywanie społecznych problemów na danym terenie.

PROBLEMY I POTRZEBY (PG – problem główny, PS – problem szczegółowy)	CEL SZCZEGÓŁOWY	WKŁAD (ZASOBY)	KIERUNKI DZIAŁANIA i kluczowe problemy, na które te działania odpowiadają	PRODUKTY i działania, którym odpowiadają	REZULTATY i produkty/działania, którym odpowiadają	ODDZIAŁYWANIE produktów i działań
PG. Niewystarczająca aktywność obywateli i NGO w sprawach wspólnotowych PS1. Niewystarczający potencjał NGO w zakresie angażowania społeczności lokalnych PS2. Niewystarczający poziom kompetencji społecznych obywateli PS3. „Akcyjne” i jednorazowe zaangażowanie obywateli i NGO w działania społeczne i współpracę PS4. Niewystarczające zakorzenienie, rozpoznawalność i pozycja NGO w społecznościach lokalnych PS5. Potrzeba rozwiązywania problemów społeczności lokalnych przez NGO zgodnie z zasadą pomocniczości	WZROST LICZBY OBYWATELI ANGAŻUJĄCYCH SIĘ W DZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH I INICJATYWY LOKALNE	Zasoby finansowe: 30 000 000 PLN rocznie (łącznie 210 000 000 PLN) Zasoby kadrowe: - osoby pracujące w DES/NIW oraz u ich podwykonawców - beneficjenci, ich partnerzy i podwykonawcy - wolontariusze Inne zasoby: - zasoby DES/NIW oraz organizacji realizujących projekty (wiedza, doświadczenie, kapitał społeczny, potencjał sprzętowy, lokalowy, sieć współpracy)	D1. Aktywizacja obywateli w sprawach wspólnotowych – PG, PS1, PS5, PS3 D2. Rozwijanie wolontariatu – PG, PS2, PS3, PS1 D3. Poprawa zdolności organizacji pozarządowych do mobilizowania zasobów – PS1, PS3, PS4, pośrednio PG D4. Aktywizacja współpracy wspólnot lokalnych i instytucji publicznych – PS4, PS5, PS1, PS3, pośrednio PG D5. Wspieranie aktywnych form integracji społecznej – PS5, PG D6. Rozwój przedsiębiorczości społecznej – PS5, PS1, PS3, pośrednio PG D7. Tworzenie warunków rozwoju bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego – PS5, PG	PR1. 525 000 osób, które zostały wsparte w ramach realizowanego projektu (wszystkie działania, przede wszystkim D1, D5)	R1. 30% osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej – PR1 R2. 1750 organizacji, które podniosły swoje kompetencje w zakresie zarządzania wolontariuszami/ zarządzania bazą członkowską – PR1 (przede wszystkim w ramach D2) R3. 23 800 osób zaangażowanych przy realizacji projektu (poza pracą organizacji)	Zwiększenie aktywności obywateli w działaniach na rzecz wspólnot lokalnych i w formie wolontariatu dzięki trwałemu wzmocnieniu NGO Dobry wizerunek NGO, ich silna pozycja i zakorzenienie Rozwiązywanie problemów społecznych przez NGO i obywateli

Logika interwencji Priorytetu 3. Aktywni obywatele

- **PROBLEM:** Priorytet 3 P FIO 2014-2020 odnosił się do istotnego problemu, jakim jest deficyt partycypacji publicznej obywateli i organizacji oraz współpracy między administracją publiczną a organizacjami i obywatelami. Do przyczyn takiego stanu rzeczy, zdiagnozowanych w Programie, należał deficyt wiedzy i kompetencji obywatelskich oraz poczucia sprawczości wśród Polaków, jak i niewystarczający potencjał NGO do współpracy z instytucjami publicznymi i zawiązywania trwałych koalicji z innymi podmiotami. Także znaczenie organizacji strażniczych i rzeczniczych było niewystarczające, co z kolei przyczyniało się do niskiego poziomu partycypacji obywateli i NGO w rządzeniu.
- **DZIAŁANIA:** W ramach Priorytetu zrealizowano działania związane ze zwiększaniem wpływu obywateli na polityki publiczne, rozwijaniem edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych i wzmocnieniem znaczenia organizacji strażniczych i rzeczniczych. Wspierano też tworzenie partnerstw (w tym partnerstwa publiczno-społecznego) i innych form współpracy, służących aktywizacji obywateli oraz przekazywaniu im realizacji zadań publicznych.
- **LOGIKA INTERWENCJI:** Na Priorytet 3 przeznaczono 84 mln PLN. Miał on umożliwić obywatelom i NGO większą partycypację w rządzeniu i wpływ na rządzenie, jednocześnie wzmacniając ich kompetencje i wiedzę obywatelską. To z kolei miało pozytywnie wpłynąć na ich poczucie sprawczości. Priorytet miał wzmocnić współpracę organizacji pozarządowych z instytucjami publicznymi (w tym zwiększyć zakres wykonywania zadań zleconych przez instytucje publiczne), a także przyczynić się do stworzenia nowych koalicji, porozumień, wypracowywania wspólnych stanowisk. W sposób szczególny wzmocnić miał działalność organizacji rzeczniczych i strażniczych.

PROBLEMY I POTRZEBY (PG – problem główny, PS – problem szczegółowy)	CEL SZCZEGÓŁOWY	WKŁAD (ZASOBY)	KIERUNKI DZIAŁANIA i kluczowe problemy, na które te działania odpowiadają	PRODUKTY i działania, którym odpowiadają	REZULTATY i produkty/działania, którym odpowiadają	ODDZIAŁYWANIE produktów i działań
PG. Niewystarczająca partycypacja obywateli w sprawach publicznych PS1. Niewystarczająca współpraca partnerska NGO między sobą PS2. Niewystarczająca współpraca NGO z instytucjami publicznymi PS3. Niskie poczucie sprawczości wśród obywateli PS4. Deficyty wiedzy obywatelskiej i kompetencji obywatelskich PS5. Zbyt małe znaczenie organizacji rzeczniczych i strażniczych	WZROST PARTYCYPACJI OBYWATELI W SPRAWACH PUBLICZNYCH	Zasoby finansowe: 12 000 000 PLN rocznie (łącznie 84 000 000 PLN) Zasoby kadrowe: - osoby pracujące w DES/NIW oraz u ich podwykonawców - beneficjenci, ich partnerzy i podwykonawcy - wolontariusze Inne zasoby: - zasoby DES/NIW oraz organizacji (wiedza, doświadczenie, kapitał społeczny, potencjał sprzętowy, lokalowy, sieć współpracy)	D1. Zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne – PG, PS2, PS3, PS4 D2. Rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych – PS4, pośrednio PG i PS4 D3. Wzrost znaczenia organizacji strażniczych i rzeczniczych – PS5, pośrednio PG i PS3 D4. Wspieranie tworzenia partnerstw (w tym partnerstwa publiczno-społecznego) i innych form współpracy, służących aktywizacji obywateli oraz przekazywaniu im realizacji zadań publicznych – PS2, PS1, pośrednio PG	PR1. 58 wspartych organizacji, w podziale na organizacje rzecznicze i strażnicze – D3 PR2. 2000 osób, które zakończyły udział w projektach dotyczących kompetencji obywatelskich – D2	R1. 420 koalicji / partnerstw zawiązanych na potrzeby „konkretnego problemu” przez organizacje i obywateli – PR1, PR2 R2. 840 podmiotów zaangażowanych przy realizacji projektu (poza projektodawcą) – PR1, PR2	Wzmocnienie wpływu obywateli i NGO na rządzenie Zwiększenie uczestnictwa NGO w sprawach publicznych, także przez wykonywanie zadań zleconych przez instytucje publiczne Stworzenie przez NGO nowych koalicji, porozumień, wypracowywanie wspólnych stanowisk Wzmocnienie poczucia sprawczości oraz wiedzy obywatelskiej i kompetencji obywatelskich Rozwój działalności organizacji rzeczniczych i strażniczych

Logika interwencji Priorytetu 4. Silne organizacje pozarządowe

- **PROBLEM:** Według diagnozy, organizacje borykały się z wieloma problemami (finansowymi, kadrowymi, kompetencyjnymi), które wymagały podejścia systemowego. Nie były zdolne do tworzenia trwałych sieci współpracy. W ich tworzeniu niewystarczająco pomagały im organizacje federacyjne. Brakowało trwałych narzędzi wsparcia i wiedzy, jak rozwiązać problemy trzeciego sektora.
- **DZIAŁANIA:** W ramach Priorytetu 4 podjęto szereg działań związanych ze zwiększaniem potencjału trzeciego sektora, kompetencji pracowników organizacji, zdolności do współpracy i sieciowania, jak i z poszukiwaniem rozwiązań systemowych odpowiadających na problemy trzeciego sektora, poczynając od analiz i badań, przez poszukiwanie rozwiązań do ich wdrożenia (w tym w oparciu o standardy zawarte w „Modelu współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych”).
- **LOGIKA INTERWENCJI:** Przy zaangażowaniu 5 400 000 PLN rocznie (łącznie 37 800 000 PLN), realizowane działania miały wzmocnić potencjał kompetencyjny, kadrowy i organizacyjny organizacji obywatelskich i osób w nich działających, miały przyczynić się do systemowego rozwiązania problemów organizacji pozarządowych, tworzenia przez nie nowych koalicji i sieci oraz do stworzenia trwałych instrumentów wsparcia organizacji przez ciała federacyjne.

PROBLEMY I POTRZEBY (PG – problem główny, PS – problem szczegółowy)	CEL SZCZEGÓŁOWY	WKŁAD (ZASOBY)	KIERUNKI DZIAŁANIA i kluczowe problemy, na które te działania odpowiadają	PRODUKTY i działania, którym odpowiadają	REZULTATY i produkty/działania, którym odpowiadają	ODDZIAŁYWANIE produktów i działań
PG. Niewystarczający potencjał organizacji obywatelskich PS1. Deficyty wiedzy i umiejętności osób działających w organizacjach obywatelskich PS2. Niewystarczająca zdolność NGO do tworzenia koalicji i sieci PS3. Deficyt trwałych instrumentów wsparcia dla NGO PS4. Niewystarczające wsparcie podmiotów trzeciego sektora przez organizacje federacyjne PS5. Deficyt wiedzy na temat problemów trzeciego sektora i sposobów ich rozwiązania	WZMOCNIENIE POTENCJAŁU TRZECIEGO SEKTORA	Zasoby finansowe: 5 400 000 PLN rocznie (łącznie 37 800 000 PLN) Zasoby kadrowe: - osoby pracujące w DES/NIW oraz u ich podwykonawców - beneficjenci, ich partnerzy i podwykonawcy - wolontariusze Inne zasoby: - zasoby DES/NIW oraz organizacji (wiedza, doświadczenie, kapitał społeczny, potencjał sprzętowy, lokalowy, sieć współpracy)	D1. Zwiększanie kompetencji organizacji obywatelskich – PS1, PS2, PS3, PG D2. Wspieranie działań o charakterze systemowym – PS5, PS4, PS3, PG	PR1. 105 organizacji pozarządowych, które skorzystały ze wsparcia (przynajmniej jeden przedstawiciel skorzystał ze wsparcia) – D1, D2	R1. Wzrost poziomu kompetencji 85% uczestników projektu rok po jego zakończeniu – PR1	Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego, kadrowego, organizacyjnego organizacji obywatelskich i osób działających w nich Systemowe rozwiązanie problemów NGO Tworzenie nowych koalicji i sieci przez NGO Stworzenie trwałych instrumentów wsparcia dla NGO oraz narzędzi ich wsparcia przez organizacje federacyjne

Logika interwencji Programu FIO 2014-2020

Na bazie logiki interwencji poszczególnych priorytetów stworzono ostatecznie schemat logiki interwencji samego Programu.

- **PROBLEM:** Program odpowiadał na problem deficytu aktywności obywateli, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych w sprawach wspólnotowych oraz niewystarczającej partycypacji w sprawach publicznych. Deficyt ten w dużej mierze wynikał z niewystarczającego potencjału kadrowego, finansowego, sprzętowego itp. w trzecim sektorze, co z kolei brało się z braku trwałych, systemowych mechanizmów wsparcia, z deficytów kompetencji w organizacjach („akcyjność”, „grantoza”) oraz braków we współpracy między organizacjami a innymi instytucjami. Na wskazane wyżej problemy wpływały też braki w kompetencjach obywatelskich Polaków i niewystarczający kapitał społeczny.
- **DZIAŁANIA:** zaplanowano realizację szeregu działań w ramach czterech priorytetów: P1. Małe inicjatywy, P2. Aktywne społeczeństwo, P3. Aktywni obywatele, P4. Silne organizacje pozarządowe, ze wsparciem w ramach pomocy technicznej.
- **LOGIKA INTERWENCJI:** Przy zaangażowaniu 60 000 000 PLN rocznie (łącznie 420 000 000 PLN) oraz zasobów kadrowych, sprzętowych, lokalowych i organizacyjnych DES, NIW, operatorów oraz beneficjentów, realizacja działań miała przynieść rozwój potencjału podmiotów trzeciego sektora. Miały zostać wypracowane trwałe narzędzia systemowego wsparcia dla nich, także kompetencje obywatelskie Polaków i potencjał NGO do mobilizacji zasobów miały zostać wzmocnione. W efekcie miała rozwinąć się współpraca organizacji z administracją publiczną i innymi podmiotami, a wpływ trzeciego sektora i samych obywateli na rządzenie miał się zwiększyć. Wszystkie te działania miały także zwiększyć w sposób trwały aktywność obywateli i kapitał społeczny (w tym zaufanie i poczucie sprawczości).

Poniższy diagram przedstawia dziesięć wybranych, kluczowych problemów, na które odpowiadał Program. Wskazuje cele szczegółowe, Priorytety i kierunki działań, które w sposób szczególny odpowiadały na dane problemy, oczekiwane efekty oraz wskaźniki osiągnięcia tych efektów (jeśli istnieją).

Tabela . Matryca logiczna interwencji Programu FIO 2014-2020

PROBLEMY, NA KTÓRE ODPOWIADA PROGRAM	CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU, ODPOWIADAJĄCE NA DANY PROBLEM	PRIORYTETY I OBSZARY DZIAŁAŃ, ODPOWIADAJĄCE NA DANY PROBLEM ³	PLANOWANY EFEKT	WSKAŹNIKI REZULTATU MIERZĄCE EFEKT (jeśli są ujęte w Programie)
Deficyt nieformalnej aktywności obywatelskiej w sprawach wspólnotowych (oddolne inicjatywy, działania samopomocowe)	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych	P1. Małe inicjatywy 1. Zwiększanie roli inicjatyw nieformalnych	Wzrost nieformalnej aktywności obywatelskiej w sprawach wspólnotowych	CS1, R2. 45% lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu
Deficyt formalnej aktywności obywatelskiej w sprawach wspólnotowych (w NGO)	CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne	P1. Małe inicjatywy 3. Wspieranie młodych organizacji pozarządowych P2. Aktywne społeczeństwo: 1. Aktywizacja obywateli w sprawach wspólnotowych (pośrednio także P1 i P4)	Wzrost formalnej aktywności obywatelskiej w sprawach wspólnotowych (w NGO)	CG, R3: 120 000 organizacji pozarządowych w Polsce według Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego Wskaźnik kontekstowy CG 6: Wysokość średniego budżetu rocznego organizacji pozarządowej – 25 000 CS1, R1. 476 założonych na bazie lokalnych inicjatyw nieformalnych organizacji pozarządowych CS1, R2. 45% lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu CS2, R1. 30% osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej CS2, R3. 23 800 osób zaangażowanych przy realizacji projektu (poza pracą organizacji)
Deficyt kapitału społecznego (współpracy, zaufania, poczucia sprawczości) wśród obywateli	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych. CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne. CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych.	Pośrednio: P1. Małe inicjatywy P2. Aktywne społeczeństwo P3. Aktywni obywatele P4 (zwłaszcza w zakresie wspierania sieciowania i tworzenia koalicji)	Wzrost kapitału społecznego (współpracy, zaufania, poczucia sprawczości) wśród obywateli	brak

³ Pogrubieniem zaznaczono priorytety/obszary działań odpowiadające na dany problem w sposób najbardziej bezpośredni

	CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora.			
Deficyt kompetencji obywatelskich	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych. CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne. CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych. CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora. Rozwiązanie problemu ma być także środkiem do realizacji celów CS1, CS2, CS3 i CS4.	P3. Aktywni obywatele: 2. Rozwijanie edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych P4. Silne organizacje pozarządowe: 1. Zwiększanie kompetencji organizacji obywatelskich P2. Aktywne społeczeństwo: 7. Tworzenie warunków rozwoju bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego Pośrednio – P1	Wzrost kompetencji obywatelskich Polaków, w tym kadr NGO	CS4, R1. Wzrost poziomu kompetencji 85% uczestników projektu rok po jego zakończeniu
Jednorazowość i "akcyjność", nietrwałość aktywności społecznej	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych. CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne. CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych. CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora.	P1. Małe inicjatywy P2. Aktywne społeczeństwo P3. Aktywni obywatele P4. Silne organizacje pozarządowe: 2. Wspieranie działań o charakterze systemowym	Zwiększenie trwałości i długofalowości aktywności społecznej	CS1, R2. 45% lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu CS2, R1. 30% osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej
Niewystarczająca partycypacja obywateli w rządzeniu i w sprawach publicznych	CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne. CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych.	P2. Aktywne społeczeństwo P3. Aktywni obywatele: 1. Zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne	Zwiększenie partycypacji obywateli we władzy i w sprawach publicznych	CG, R1: 85 000 umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów CG, R2: 85% organizacji pozarządowych deklarujących współpracę z administracją publiczną CG, R4: 50% jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego Wskaźnik kontekstowy CG5: 460 podpisanych umów w ramach inicjatywy lokalnej

				CS3, R1: 420 koalicji / partnerstw zawiązanych na potrzeby „konkretnego problemu” przez organizacje i obywateli
Niewystarczający potencjał kadrowy, finansowy i sprzętowy NGO i grup nieformalnych	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych CS2. Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne. CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych. CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora	Wszystkie priorytety i obszary działań pośrednio lub bezpośrednio, także przez pokrycie w ramach projektów kosztów instytucjonalnych	Zwiększenie potencjału kadrowego, finansowego i sprzętowego NGO i grup nieformalnych	CS1, R2. 45% lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu
Deficyt kompetencji kadr NGO i grup nieformalnych (w tym w zakresie pozyskiwania środków)	CS1. Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora	P1. Małe inicjatywy P2. Aktywne społeczeństwo P3. Aktywni obywatele P4. Silne organizacje pozarządowe: 1. Zwiększanie kompetencji organizacji obywatelskich	Wzrost kompetencji kadr NGO i grup nieformalnych (w tym w zakresie pozyskiwania środków)	CS4, R1: Wzrost poziomu kompetencji 85% uczestników projektu rok po jego zakończeniu
Niewystarczająca współpraca NGO między sobą i z innymi podmiotami, zwłaszcza publicznymi	CS3. Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych. CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora	P3. Aktywni obywatele 4. Wspieranie tworzenia partnerstw P4. Silne organizacje pozarządowe 1. Zwiększanie kompetencji organizacji obywatelskich (w tym rozwój zdolności do tworzenia koalicji, współpracy i przepływu informacji między organizacjami oraz wspieranie sieciowania organizacji obywatelskich) Pośrednio – pozostałe priorytety.	Zwiększenie współpracy NGO między sobą i z innymi podmiotami, zwłaszcza publicznymi	CS3, R2. 840 podmiotów zaangażowanych przy realizacji projektu (poza projektodawcą)
Brak trwałych, systemowych mechanizmów wsparcia dla NGO	CS4. Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora	Program jako całość P4. Silne organizacje pozarządowe 2. Wspieranie działań o charakterze systemowym	Stworzenie trwałych, systemowych mechanizmów wsparcia dla NGO	brak

Ocena logiki interwencji

Na podstawie analizy logiki interwencji można stwierdzić, że najważniejszymi efektami, jakie pragnęli osiągnąć autorzy Programu FIO 2014-2020, były:

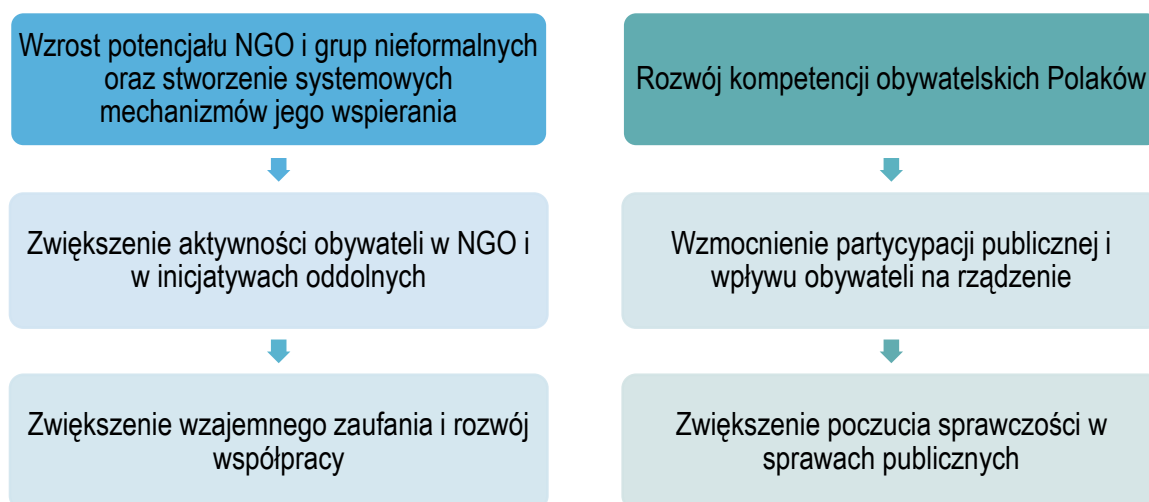
- * trwały wzrost aktywności obywateli (przede wszystkim formalnej aktywności w organizacjach, w drugiej kolejności – aktywności nieformalnej (tj. w niesformalizowanych grupach lub indywidualnie)), w tym wolontariatu;
- * zwiększenie partycypacji obywateli i organizacji w sprawach publicznych i w rządzeniu (w tym współpracy NGO z administracją publiczną).

Osiągnięciu powyższych efektów służyć miały:

- * trwały wzrost potencjału (finansowego, kadrowego, sprzętowego, kooperacyjnego) organizacji pozarządowych i grup nieformalnych oraz stworzenie systemowych mechanizmów wspierających taki wzrost;
- * rozwój kompetencji obywatelskich;
- * rozwój kompetencji kadr NGO w zakresie mobilizowania zasobów, realizacji działań, pozyskiwania środków etc.

Wskazane efekty miały z jednej strony przyczynić się do wzrostu kapitału społecznego (zaufania, współpracy, sprawczości), z drugiej – sama realizacja projektów i możliwość uczestnictwa w nich miała lokalnie zwiększać kapitał społeczny, wzajemną współpracę i zaufanie, co miało przyczyniać się do zwiększenia aktywności obywatelskiej i partycypacji publicznej.

Tabela 1. Planowane efekty P FIO i ich wzajemne oddziaływanie

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy logiki interwencji

Z analizy logiki interwencji wynikają następujące wnioski:

- 1) Cele, priorytety i obszary działań sformułowane są bardzo ogólnie i dlatego wzajemnie się przenikają – kilka priorytetów/obszarów działań realizuje dany cel czy odpowiada na daną potrzebę. Najbardziej ściśle jest powiązanie celu szczegółowego 1 – "Zwiększenie ilości (powinno być: "liczby" – przyp. ewaluatora) inicjatyw oddolnych" z Priorytetem 1 – "Małe inicjatywy", oraz CS 3 – "Wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych" z P3 – "Aktywni obywatele".

- 2) Cele szczegółowe CS2 – "Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne" oraz CS4 – "Wzmocnienie potencjału trzeciego sektora" realizowane są pośrednio lub bezpośrednio praktycznie przez wszystkie Priorytety i kierunki działań.
- 3) **Logika interwencji Priorytetu 1 wydaje się najbardziej spójna na tle pozostałych Priorytetów** – zastosowano regranting jako specjalne narzędzie, dedykowane grupom nieformalnym i młodym organizacjom pozarządowym i sformułowano wskaźniki ściśle odnoszące się do celów. Wątpliwości może budzić jedynie wskaźnik formalizacji (liczba organizacji założonych na bazie lokalnych inicjatyw). Istotą Priorytetu 1 jest bowiem trwałość oddolnego działania obywateli, a to, zwłaszcza w czasach przemian trzeciego sektora w kierunku form bardziej płynnych, nie musi wiązać się z formalizacją i zakładaniem organizacji (które to działania w polskich warunkach wiążą się z dużymi obciążeniami administracyjnymi).
- 4) Priorytety 2 i 3 są nieostre – obejmują zarówno działania bezpośrednio, jak i pośrednio związane z odpowiednimi celami szczegółowymi. W Priorytecie 2 umiejscowiono szereg działań, które mają jedynie pośredni wpływ na osiągnięcie celu szczegółowego 2. Np. kierunek działania 5 – wspieranie aktywnych form integracji społecznej – faktycznie może przyczynić się do rozwiązywania przez NGO problemów społecznych, ale niekoniecznie do zwiększenia aktywności obywatelskiej (działania te mogły realizować także "zawodowe" NGO siłami swoich kadr i podwykonawców, bez zwiększenia aktywności w społeczności lokalnej).
- 5) Na realizację Priorytetu 3 przeznaczono 84 000 000 PLN, czyli 20% środków przeznaczonych na Program – a dodatkowo tylko część działań w ramach Priorytetu 3 dotyczyło bezpośrednio działań z zakresu partycypacji publicznej (kierunek działania 1 – zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne). Program praktycznie nie obejmował działań skierowanych bezpośrednio do administracji publicznej. Można więc odnieść wrażenie, że planowany bardzo **ważny efekt w dziedzinie partycypacji miał zostać osiągnięty oddolnie, poprzez zwiększenie aktywności samych obywateli i NGO, przy zaangażowaniu relatywnie małych zasobów**, co budzi duże wątpliwości.
- 6) Z punktu widzenia logiki interwencji szczególnie istotna jest trwałość efektów Programu i stworzenie trwałych mechanizmów współpracy. Jednak systemowym rozwiązaniem na rzecz trzeciego sektora poświęcono relatywnie niewielką część Programu (część Priorytetu 4, na który łącznie przeznaczono 37 800 000 PLN, czyli 9% całego budżetu).
- 7) Można argumentować, że to sam Program FIO ma być systemowym rozwiązaniem problemów organizacji pozarządowych. Z pewnością jest narzędziem systemowym, jako największy publiczny program przeznaczony jedynie dla organizacji pozarządowych, realizowany na terenie całego kraju i obejmujący różnorodne działania. Jednakże po pierwsze jego skala oddziaływania, choć duża, to pozostaje relatywnie niewielka, gdy weźmie się pod uwagę potrzeby organizacji (czego wyrazem jest fakt, że dofinansowano w jego ramach jedynie 14% złożonych wniosków). Jedynie mała część organizacji ma więc szansę na uzyskanie dofinansowania w ramach P FIO. Wskazują na to też wypowiedzi respondentów niniejszego badania – NGO i grup nieformalnych, których sytuacja finansowa nadal pozostawia wiele do życzenia. Po drugie, poza bardziej długofalowymi działaniami operatorów w ramach priorytetu 1, Program pełni jednak przede wszystkim funkcję związaną z dofinansowaniem ograniczonych w czasie przedsięwzięć (jako korzystną zmianę należy tu uznać wprowadzenie wsparcia instytucjonalnego). Do tego "projektowego" charakteru P FIO przyczynia się też jego formuła konkursowa. Aby rozwiązać problemy systemowe, programom takim jak P FIO 2014-2020 powinno towarzyszyć wsparcie w formie ciągłej, nieograniczone do możliwości realizacji pojedynczych, ograniczonych w czasie projektów. Przykładem takiego wsparcia może być prowadzenie regularnych szkoleń dla organizacji pozarządowych z pozyskiwania funduszy zewnętrznych i środków niepublicznych na ich bieżącą działalność organizacji, rozwoju innych kompetencji kadr. Ponadto niezbędna jest analiza obowiązującego prawa dotyczącego organizacji pozarządowych i wprowadzenie korzystnych dla nich

zmian legislacyjnych, na przykład związanych z odciążeniem organizacji od obowiązków sprawozdawczych lub zachęcających obywateli i sektor przedsiębiorców do prywatnego mecenatu na rzecz organizacji pozarządowych.

- 8) Ocena zestawu wskaźników wybranych do mierzenia celów Programu jest zróżnicowana:
- a. Trafnie zostały dobrane wskaźniki dotyczące priorytetu 1 – oddają one istotę i cel priorytetu, jakim jest zwiększenie liczby oddolnych inicjatyw, ponadto zawarto w Programie wskaźnik dotyczący odsetka lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu.
 - b. W przypadku priorytetu 2 większość wskaźników została dobrana trafnie. Wątpliwość może budzić wskaźnik "liczba organizacji, które podniosły swoje kompetencje w zakresie zarządzania wolontariuszami/ zarządzania bazą członkowską", który dotyczy tylko niewielkiego wycinka priorytetu. Podobnie jak w przypadku P1, pozytywnie należy ocenić ujęcie wśród miar wskaźnika dotyczącego trwałości – "liczba osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej".
 - c. W przypadku Priorytetu 3 wskaźniki zostały dobrane trafnie, jednakże ich zestaw jest niepełny. Brakowało wskaźnika, który jednoznacznie opisywałby cel szczegółowy, jakim jest wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych i kierunek działań "Zwiększanie wpływu obywateli na polityki publiczne" – istnieje wskaźnik dotyczący osób, które zakończyły udział w projektach dotyczących kompetencji obywatelskich, jednak sam udział w takim projekcie, choć ma na celu wzrost tych kompetencji, nie musi oznaczać ich wykorzystania w formie partycypacji. Do kwestii partycypacji publicznej (jednak raczej partycypacji NGO niż obywateli) odwołują się wprawdzie wskaźniki celu głównego (inicjatywa lokalna, współpraca między organizacjami a administracją, konsultacje aktów normatywnych), jednak, o czym piszemy także poniżej, nie ma bezpośredniego przełożenia między działaniami podjętymi w Programie a wartościami tych wskaźników. W przyszłości należałoby raczej sformułować wskaźnik na wzór wzmiankowanego wcześniej wskaźnika zastosowanego w priorytecie 2, np. "liczba osób, które w ciągu roku po zakończeniu projektu partycypowały w sprawach publicznych" (np. uczestniczyły w konsultacjach społecznych, składały wnioski, skargi, zapytania itp. – wskaźnik taki powinien być mierzony w ramach badania ewaluacyjnego uczestników projektów).
 - d. W przypadku priorytetu 4 wskaźniki zostały dobrane trafnie. Poza wskaźnikiem dotyczącym wzrostu poziomu kompetencji należałoby rozważyć wprowadzenie wskaźnika mierzącego poprawę sytuacji samego podmiotu w wyniku projektu w rok po jego zakończeniu.
 - e. Największe wątpliwości budzi dobór wskaźników mierzących osiągnięcie celu głównego i wskaźników kontekstowych. Ich analiza dowodzi, że szczególną wagę twórcy Programu przywiązywali do efektów związanych ze zwiększeniem partycypacji publicznej i wpływu obywateli i NGO na rządzenie (co spójne jest z tym, w jaki sposób sformułowano cel główny: "Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne"). Obszarowi temu poświęcone są aż trzy z czterech wskaźników rezultatu dla celu głównego („liczba umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów”; „odsetek organizacji pozarządowych deklarujących współpracę z administracją publiczną”; „odsetek jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego”) oraz wskaźnik kontekstowy CG5 („liczba umów podpisanych w ramach inicjatywy lokalnej”). Rozwój współpracy NGO z administracją publiczną to jednak tylko jeden z celów P FIO 2014-2020, wspierany przede wszystkim w ramach priorytetu 3, i to jedynie jego części. Działania P FIO rzadko miały bezpośrednie przełożenie na tę współpracę, zaś dużo większy nacisk w Programie

położony jest na potencjał NGO oraz aktywność organizacji i obywateli.

- f. Bardziej spójne są cele, działania i wskaźniki dotyczące aktywizacji obywateli w sprawach wspólnotowych. Do jej zwiększenia przyczyniają się pośrednio wszystkie priorytety, a bezpośrednio – 1 i 2. Linia demarkacyjna między nimi polega na tym, że priorytet 1 dotyczy grup nieformalnych i młodych NGO, a priorytet 2 – wszystkich pozostałych organizacji.

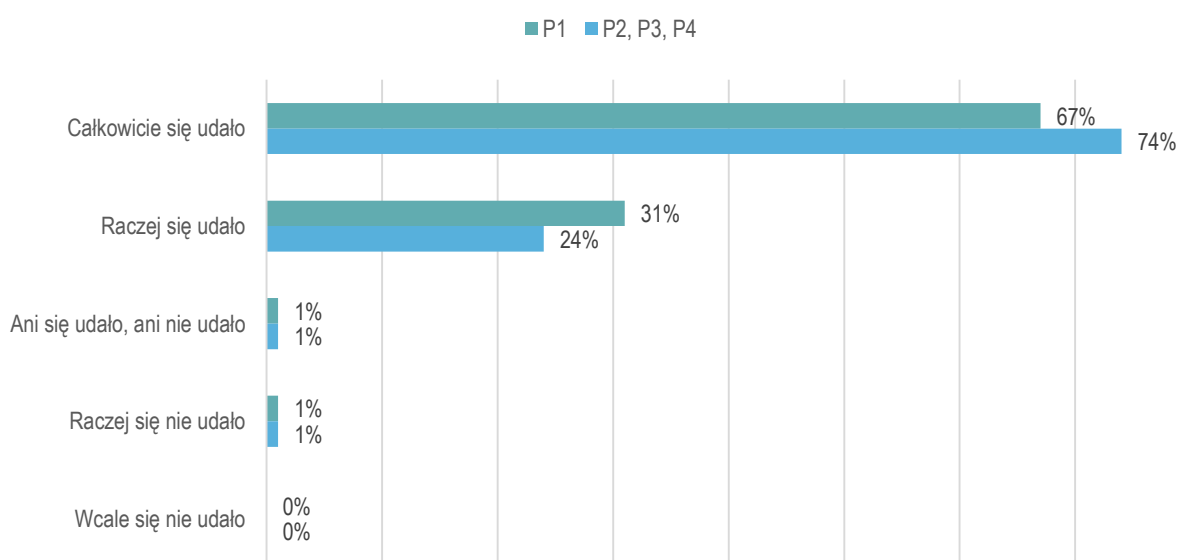
Stopień osiągnięcia celów Programu FIO 2014-2020

Aby ocenić stopień osiągnięcia celów Programu FIO 2014-2020, w pierwszej kolejności analizie poddano osiągnięcie wskaźników rezultatu i produktu. Następnie przeanalizowano czynniki wpływające na realizację celów, a na koniec dokonano zbiorczej oceny interwencji w odniesieniu do jej odtworzonej logiki oraz przygotowano analizę SWOT Programu.

Realizacja celów projektów oraz czynniki wpływające na ich osiągnięcie według wspartych organizacji

Zarówno w badaniach ilościowych, jak i jakościowych większość respondentów wskazywała, że cele projektów udało się osiągnąć. W badaniu ilościowym żaden z respondentów, ani w przypadku Priorytetu 1, ani w przypadku P2-P4 nie wskazał odpowiedzi "wcale się nie udało".

Wykres 2. Ocena osiągnięcia celów projektów wg wspartych organizacji

Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w P1, n=640 oraz P2,P3,P4, n=384

Wśród respondentów z Priorytetów 2-4 odpowiedź "całkowicie się udało" najczęściej pojawiała się w ankietach wypełnianych przez respondentów P3 (77%), najrzadziej – w ramach P4 (69%). Brak znaczących różnic między poszczególnymi latami realizacji projektów.

W badaniu jakościowym jedynie kilku respondentów wskazywało na niepełną lub niezadowalającą ich w pełni realizację celów projektów (co jednak nie przekładało się na nieosiągnięcie wskaźników). Najczęściej wskazywaną przyczyną niezadowalającej dla realizatorów realizacji celów były zmiany, jakie przyniosła pandemia COVID-19 (brak możliwości realizacji bezpośrednich spotkań, konieczność przeniesienia działalności w sferę online):

Niestety pokrzyżowała nam plany pandemia. Wszystkie spotkania, które zaplanowaliśmy, siłą rzeczy nie mogły się odbyć. Oczywiście przekwalifikowaliśmy się na taką pracę zdalną i tu jest moje dobre słowo na ten temat do przedstawicieli grantodawcy czyli FIO, że bardzo sprawnie [podpisano] te aneksy. Było zrozumienie dla tej zmiany, którą zaproponowaliśmy (...) ale platforma, spotkania online były bardzo trudne dlatego, że nasze organizacje nie

mają takiego zaplecza, wsparcia, żeby usiąść do komputera. Często są to starsi ludzie, którzy społecznie pracują w tych organizacjach. Komputer, Internet to były problemy, żeby się zmierzyć. Udało nam się frekwencję uzyskać, ale to nie była skala, którą zakładaliśmy pisząc ten program.

TDI beneficjent

W jednym przypadku wskazano na trudności w rekrutacji uczestników (projekt realizowany przed 2020 r.).

Poniższy diagram przedstawia najczęściej wskazywane czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, wpływające pozytywnie i negatywnie na realizację projektów w ramach P1 oraz Priorytetów 2,3 i 4, zidentyfikowane przez realizatorów projektów w ramach ankiety. Należy zwrócić uwagę, że te same czynniki badani mogli różnie klasyfikować – jako pozytywne lub jako negatywne.

Rysunek 3. Najczęściej wskazywane czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, wpływające na realizację projektu (% wskazań w ankiecie)

Czynniki zewnętrzne - pozytywne

Zaangażowanie uczestników projektu (P1 - 92%, P2-P4 - 95%);
Stosunek społeczności lokalnej do organizacji/projektu (P1 - 79%, P2-P4 - 83%)
Współpraca z operatorem (P1) - 84%

Czynniki zewnętrzne - negatywne

Procedury ubiegania się o dotację i jej rozliczania (P1 - 10%, P2-4 - 11%);
Brak wsparcia ze strony zewnętrznych instytucji, organizacji i/lub firm (P1 - 6%, P2 - 4%)
Stosunek społeczności lokalnej do organizacji/projektu (P1 - 3%, P2-P4 - 2%)

Czynniki wewnętrzne - pozytywne

Relacje w zespole realizującym projekt/projekty (P1 - 89%, P2-P4 - 93%)
Zaplanowanie projektu/organizacja pracy (P1 - 92%, P2-P4 - 93%)
Zgodność projektu z potrzebami uczestników (P1 - 93%, P2-P4 - 95%)

Czynniki wewnętrzne - negatywne

Braki w komunikacji w zespole (P1 - 3%, P2-4 - 2%);
Rekrutacja uczestników projektu (P1 - 4%, P2 - 3%)
Zaangażowanie członków organizacji (P1 - 3%, P2 - 2%)

CAWI z organizacjami wspartymi w P1, n=640 oraz P2,P3,P4, n=384

Respondenci dużo częściej wskazywali czynniki pozytywne niż negatywne. Dobrze zaplanowany projekt, odpowiadający potrzebom uczestników (czyli oparty na trafnej diagnozie), realizowany przez zespół, w którym panują dobre relacje, w społeczności, która ma przychylny stosunek do organizacji i jej działań – to przepis na sukces. Jeżeli projekt nie odpowiada w pełni na potrzeby uczestników, pojawiają się problemy z rekrutacją. Zarówno badanie jakościowe, jak i ilościowe wskazuje też na występujące sporadycznie problemy z komunikacją w zespole, co wiąże się w dużej mierze z niewystarczającym czasem na realizację działań i dużym obciążeniem członków organizacji, vide wypowiedź respondenta wywiadu:

Trzeba dobrać próbę, ustalić z kim te wywiady mają być, odpalić te wszystkie mechanizmy, no to się robi już październik. A potem jeszcze trzeba z tego zrobić publikację, zebrać teksty, drugą publikację. W międzyczasie kwartalniki wydawać. (...) W każdym razie przeszkadzało to, że było za mało czasu.

TDI beneficjent

Brak czasu, o którym mowa, w przypadku części organizacji wynikał z opóźnień w podpisaniu umowy i przekazaniu środków, ale także z ogólnie dużej ilości zajęć utrudniającej zaangażowanie w działalność społeczną (poza pracą zawodową).

Przedstawione wcześniej wyniki ankiety uzupełniono o wnioski z badań jakościowych, wyodrębniając następujące najważniejsze czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, wpływające na realizację projektów w ramach każdego z Priorytetów, a co za tym idzie, na realizację danego celu szczegółowego/celu głównego. Wskazano jednocześnie w nawiasie, czy dany czynnik był częściej wskazywany jako pozytywny (+), czy jako negatywny (-), czy tak samo często jako negatywny, jak i jako pozytywny (+/-) – np. nastawienie samorządu do realizatorów mogło być pozytywne lub negatywne.

Tabela 2. Czynniki zewnętrzne i wewnętrzne, wpływające na realizację projektów

Priorytet/cel	Czynniki zewnętrzne (niezależne od realizatorów projektów), specyficzne dla Priorytetu/celu	Czynniki wewnętrzne (zależne od realizatorów projektów i operatorów), specyficzne dla Priorytetu/celu
Priorytet 1/ Cel szczegółowy 1	– wsparcie ze strony samorządów lokalnych, zwłaszcza w realizacji działań promocyjnych i edukacyjnych (+) – zaangażowanie lokalnych społeczności (+)	– sieć kontaktów operatora i partnerów na danym terenie (+) – rozeznanie (trafna diagnoza lokalna) operatora i partnerów dotyczące danego obszaru (+) – intensywność i trafne zaplanowanie działań edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych (dotarcie do grup nieformalnych) (+) – proste procedury wnioskowania i realizacji (minimalizacja obciążeń administracyjnych) (+) – stały kontakt z realizatorami projektów i wsparcie dla nich na etapie składania wniosku, realizacji i rozliczania (+)
Priorytet 2/ Cel szczegółowy 2	– stosunek samorządów i lokalnych liderów do projektu (+/-) – synergia z innymi źródłami	– diagnoza potrzeb (+/-) – atrakcyjność projektu dla uczestników (+/-) – skuteczność rekrutacji (+/-)

	finansowania (+/-)	– umiejętność komunikacji z "trudnymi" uczestnikami (+/-) – potencjał organizacyjny i kadrowy NGO (+)
Priorytet 3/ Cel szczegółowy 3	– nastawienie władz centralnych i samorządowych do partycypacji publicznej (otwartość na partycypację i na monitoring społeczny działań władzy) (+/-)	– kontakty organizatora z administracją centralną/ samorządową (+/-) – pomysł na projekt dający korzyści zarówno organizacji, jak i samorządowi (+)
Priorytet 4/ Cel szczegółowy 4	– nastawienie NGO do współpracy (+)	– pomysł na projekt przynoszący realne, dające się monitorować efekty (w dużej skali geograficznej jest to nieraz trudne) (+/-) – profesjonalizm i wiedza realizatorów w zakresie projektów wzmacniających kompetencje (+)
Program jako całość/ Cel główny	– zaangażowanie uczestników projektów (+) – stosunek społeczności lokalnej do projektu/organizacji (+) – stabilność prawna, instytucjonalna i gospodarcza (zarówno jako czynnik negatywny (zmiana instytucjonalna na pewien czas zmniejszyła stabilność programu), jak i pozytywny (stabilny wzrost gospodarczy przez większość czasu realizacji Programu przyczynił się do stabilności NGO)) (+/-) – pandemia COVID-19 i inne nieprzewidziane zdarzenia (-) – niewystarczająco skuteczny system monitorowania (-) – niewystarczająco wczesne podpisywanie umów i przelewanie środków (-)	– relacje w zespole realizującym projekt (+) – zgodność projektu z potrzebami uczestników (+/-) – zaplanowanie projektu/organizacja pracy (+) – kompetencje zespołu i jego lidera (+) – komunikacja z uczestnikami projektu (+) – minimalizacja obciążeń administracyjnych realizatorów w kolejnych latach realizacji Programu (+)

Źródło: badania jakościowe i ilościowe

Podsumowując: osiągnięciu celów sprzyjało połączenie kilku czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Pierwszym z nich jest **potencjał organizacji** realizującej projekty, na który składa się zaangażowanie kadry/współpracowników organizacji i jej lidera, ale także kompetencje w zakresie realizacji działań i organizacji/zarządzania. Najczęściej z sukcesem projekty FIO realizują organizacje posiadające pewien odpowiedni poziom profesjonalizmu w realizacji zadań oraz stałą kadrę, ale sukces może odnieść też mała i mniej zakorzeniona organizacja pod warunkiem odpowiedniego zaangażowania kadr i dobrego pomysłu na projekt.

Pomysł odpowiadający potrzebom i **trafna diagnoza** to drugi z najważniejszych czynników sukcesu projektu, a w przypadku nietrafnej diagnozy – także czynników porażki. Zwłaszcza w przypadku projektów wymagających rekrutacji wielu uczestników realizatorzy mieli nieraz, zwłaszcza w dobie COVID-19, trudności z osiągnięciem zakładanej wielkości wskaźnika liczby uczestników projektu.

Trzecim ważnym czynnikiem jest **sieć współpracy** w środowisku lokalnym, zwłaszcza istotna w przypadku operatorów P1.

Czwartym czynnikiem szczególnie wpływającym na realizację celów jest **zaangażowanie lokalnej społeczności**, a także innych organizacji i instytucji (zwłaszcza samorządu) w realizację projektu. Bez tego zaangażowania niemożliwe są do realizacji projekty związane ze wzrostem partycypacji publicznej – konieczne jest minimum otwartości instytucji publicznych na takie działania.

Wreszcie piąty czynnik to **ograniczenie do minimum obciążeń administracyjnych i finansowych** dla organizacji realizujących projekty. W przypadku P1 w pewnej mierze zależało to od operatora, w przypadku Priorytetów realizowanych na poziomie centralnym – od DES/NIW. W związku z tym, że liczebność kadr zajmujących się FIO w każdej z tych instytucji była niewystarczająca (mimo znaczącej poprawy od momentu powołania NIW) organizacje wsparte w Programie borykały się z problemem przedłużających się terminów płatności i podpisywania umów, co dla wielu z nich stanowiło nadmierne utrudnienie.

Osiągnięcie celów Programu FIO 2014-2020 według wskaźników

W Programie były ustalone dwa typy wskaźników:

- * 14 wskaźników programowych, które służyły monitorowaniu celów do osiągnięcia, a także ocenie efektów, w tym 4 wskaźniki celu głównego oraz 14 wskaźników celów szczegółowych produktu i rezultatu;
- * 2 wskaźniki kontekstowe celu głównego, które miały służyć ukazaniu tła Programu, czyli sytuacji społeczno-gospodarczej. W ewaluacji ex-post mogą być wykorzystywane do porównania efektów osiągniętych w wyniku interwencji z ogólnymi trendami panującymi w trzecim sektorze.

W trakcie realizacji Programu **większość wskaźników nie była monitorowana w sposób ciągły** i sprawozdawana. Przyczyną tego stanu rzeczy były m.in. zmiana operatora Programu i brak ciągłości niektórych badań, które miały być źródłem danych. Należą do nich przede wszystkim badania „Kondycja organizacji pozarządowych” Klon/Jawor (ostatnie badanie w 2018 r.) oraz ankieta monitorująca współpracę urzędów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi współpracę finansową oraz pozafinansową, która planowo miała być przeprowadzana przez DPP MPiPS, jednak była realizowana jedynie do 2017 r.

Z tego powodu dla każdego wskaźnika zastosowano przybliżoną metodę jego wyliczenia według najnowszych i możliwie pełnych danych, ze wspomaganiami ankiety CAWI zaplanowanej w ewaluacji oraz technik ekstrapolacyjnych. Dla każdego wskaźnika przedstawiono źródło danych i metodę wyliczenia. Należy jednak raz jeszcze podkreślić, że przedstawione poniżej dane mają charakter przybliżony, także ze względu na to, że dane z ankiet pokazują jedynie częściowy obraz interwencji (badanie CAWI obejmuje tylko część populacji).

Proces analizy i zbierania danych w zakresie celu głównego dowodzi, że obecnie w Polsce duża część mierników zaangażowania obywateli i NGO w życie publiczne nie jest monitorowana w sposób regularny. Np. ostatnie dane dotyczące odsetka jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, dostępne są za rok 2016. Niemożliwe jest zatem precyzyjne zmierzenie stopnia realizacji celu głównego bez wykonania dodatkowych badań statystycznych na poziomie administracji publicznej.

Dostępne dane wskazują jednak, że **wpływ Programu na współpracę NGO z administracją został przeszacowany**. Pomijając kwestię niemonitorowania tych danych – nawet przy obecnej ich dostępności widać wyraźnie, że działania te nie rozwijają się tak, jak planowano. Szacowanie wskaźników celu głównego na początku realizacji Programu było zbyt optymistyczne, jeśli chodzi o wymiar współpracy NGO z administracją publiczną. Odsetek organizacji, deklarujących taką współpracę w 2019 r. był niższy niż w 2011 r., także pozostałe dwa wskaźniki (liczba umów między administracją a NGO oraz odsetek jednostek administracji, konsultujących

dokumenty z organizacjami) nie zostały osiągnięte wg najnowszych dostępnych danych. Jedynym zjawiskiem zdecydowanie pozytywnym był zdecydowany rozwój instrumentu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jakim jest inicjatywa lokalna.

Ocena osiągnięcia celów Programu

Tabela poniżej przedstawia zbiorcze zestawienie osiągnięcia wskaźników P FIO 2014-2020, a pod nią przedstawione są wnioski ze zbiorczej analizy. Szczegółowe wyliczenie wartości wskaźników zawiera Aneks 1.

Tabela 3. Szacowane osiągnięte wartości wskaźników

Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta w 2020 lub w podanym roku, dla którego dostępne są najnowsze dane	Stopień osiągnięcia (zaokrąglony)
Wskaźniki dla celu głównego P FIO				
1. Liczba umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów	62 085	85 000	77 307 (2017)	91%
2. Odsetek organizacji pozarządowych deklarujących współpracę z administracją publiczną	83,3%	85%	75,4% (2019)	89%
3. Liczba organizacji pozarządowych w Polsce według Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego	95 562	120 000	150 513	125%
4. Odsetek jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego	33%	50%	42,4% (2016)	85%
Wskaźniki kontekstowe celu głównego				
5. Liczba podpisanych umów w ramach inicjatywy lokalnej	122	460	1817 (2017)	395%
6. Wysokość średniego budżetu rocznego organizacji pozarządowej	18 tys. (mediana)	25 tys.	359, 7 tys. (średnia) 63,6 tys. (mediana)	1438% (średnia) 255% (mediana)
Wskaźniki programowe				
dla celu szczegółowego 1:				
CS1: Rezultat 1. Liczba założonych na bazie lokalnych inicjatyw nieformalnych organizacji pozarządowych	0	476	2223	467%
CS1: Rezultat 2. Odsetek lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu	0	45%	85,9% (szac.)	191% (szac.)

CS1: Produkt 1. Liczba oddolnych inicjatyw wspartych w ramach P FIO	0	4760	a) min. 7562 ⁴ b) 10 586 (szac.) ⁵	a) min. 159% b) 222% (szac.)
CS1: Produkt 2. Liczba osób zaangażowanych w realizację lokalnych inicjatyw w ramach Programu FIO	0	23 800	a) min. 71 824 b) 100 554 (szac.)	a) min. 302% b) 423% (szac.)
dla celu szczegółowego 2:				
CS2: Rezultat 1. Odsetek osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej	0	30%	89,1% (szac.)	297% (szac.)
CS2: Rezultat 2. Liczba organizacji, które podniosły swoje kompetencje w zakresie zarządzania wolontariuszami/ zarządzania bazą członkowską	0	1750	a) min. 1782 b) 2495 (szac.)	a) min. 102% b) 143% (szac.)
CS2: Rezultat 3. Liczba osób zaangażowanych przy realizacji projektu (poza pracą organizacji)	0	19 250	a) min. 53 662 b) 75 127 (szac.)	a) min. 279% b) 390% (szac.)
CS2: Produkt 1. Liczba osób, które zostały wsparte w ramach realizowanego projektu	0	525 000	a) min. 2 354 976 b) 3 296 966 (szac.)	a) min. 449% b) 628% (szac.)
dla celu szczegółowego 3:				
CS3: Rezultat 1. Liczba koalicji / partnerstw zawiązanych na potrzeby „konkretnego problemu” przez organizacje i obywateli	0	420	a) min. 2759 b) 3863 (szac.)	a) min. 657% b) 920% (szac.)
CS3: Rezultat 2. Liczba podmiotów zaangażowanych przy realizacji projektu (poza projektodawcą)	0	840	a) min. 7087 b) 9922 (szac.)	a) min. 844% b) 1181% (szac.)
CS3: Produkt 1. Liczba wspartych organizacji, w podziale na organizacje rzecznicze i strażnicze	0	58	a) min. 453 b) 634 (szac.)	a) min. 781% b) 1093% (szac.)
CS3: Produkt 2. Liczba osób, które zakończyły udział w projektach dotyczących kompetencji obywatelskich	0	2000	a) min. 83 259 b) 116 563 (szac.)	a) min. 4163% b) 5828% (szac.)
dla celu szczegółowego 4:				
CS4: Rezultat 1. Wzrost poziomu kompetencji uczestników projektu rok po jego zakończeniu	0	85%	94,7% (szac.)	111% (szac.)
CS4: Produkt 1. Liczba organizacji pozarządowych, które skorzystały ze wsparcia (przynajmniej jeden Przedstawiciel skorzystał ze wsparcia)	0	105	a) min. 8872 b) 12 421 (szac.)	a) min. 8450% b) 11 829% (szac.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy desk research i badań ankietowych (szczegółowy opis w aneksie 1)

Na podstawie analizy wskaźników i pozostałej części badań można ocenić, że cel główny ("Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne") został zrealizowany w wystarczającym stopniu w aspekcie zwiększenia aktywności NGO, w nieco mniejszym stopniu – w przypadku aktywności obywateli, natomiast w niewystarczającym stopniu jeśli chodzi o partycypację NGO i obywateli w rządzeniu.

Sama realizacja Programu (na poziomie rezultatów, a przede wszystkim produktów) znacząco przekroczyła oczekiwania stawiane przez twórców na samym początku. Oznacza to wielkie zainteresowanie realizacją działań FIO w polskim trzecim sektorze (wynikające także z tego, że FIO jest dla wielu organizacji jedną z niewielu

⁴ a) – bez lat 2016 i 2017: wartość minimalna (realna wartość wskaźnika wynosi co najmniej tyle, ile podana wartość).

⁵ b) – szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017.

możliwości pozyskania dofinansowania) oraz silny rozwój samego trzeciego sektora. Pozytywnych informacji w tym zakresie dostarczają wskaźniki dotyczące samej działalności organizacji pozarządowych, w tym kontekstowe. Znacząco bardziej niż planowano wzrosła liczba i budżety organizacji pozarządowych w Polsce.

Ja myślę, że Program FIO na pewno ten cel konsekwentnie realizował. On rzeczywiście pozwalał obywatelom realizować to, co chcieli. Szczególnie z zaangażowania obywateli i organizacji życia publicznego. Czyli w realizację działań o charakterze pożytku publicznego. Generalnie bardzo dobrze.

TDI ekspert

Osiągnięcie wskaźników świadczy o dobrym zaplanowaniu i profesjonalnej realizacji działań, ale także o ostrożnym szacowaniu wskaźników na początku realizacji Programu. Przyczyną jest też fakt, że organizacje, pragnące, by ich projekty zostały przyjęte do dofinansowania, wskazywały w nich wysokie wartości wskaźników.

Jak wskazują badania ilościowe i jakościowe, wpływ projektu na organizacje faktycznie jest nie do przecenienia, i Program przyspieszył postępujący w tych latach rozwój NGO. Natomiast, jak wskazywaliśmy wcześniej, sama aktywność obywatelska zależy od wielu czynników, nie zawsze zależnych od realizatorów projektu (np. wolny czas potencjalnych uczestników, poziom zaufania itp.) i jej wzrost wymaga długotrwałej, nie tylko projektowej pracy. Jeszcze mniejszy jest wpływ realizatorów projektów na wzmocnienie partycypacji społecznej Polaków – wymaga to zarówno otwartości ze strony instytucji publicznych, jak i istnienia konkretnych mechanizmów legislacyjnych oraz ich wykorzystywania (np. mechanizmów konsultacji społecznych).

- **Analiza dotycząca celu szczegółowego 1 ("Zwiększenie ilości inicjatyw oddolnych") dowodzi sukcesu Priorytetu 1 FIO.** Przekroczono planowane wartości docelowe w każdym wymiarze, zarówno dotyczącym liczby samych wspartych inicjatyw, osób zaangażowanych w nie, trwałego zwiększenia ich aktywności, jak i ich trwania po zakończeniu projektu.

To już każdy projekt, jest to inicjatywa oddolna, więc przez to można mówić o zwiększeniu. Przede wszystkim właśnie też to jest ważne, że w FIO wiele projektów było kontynuowanych. Powstawały takie pewne grupy osób w danym środowisku, które potem miały taką siłę napędową. Były takim właśnie rzeczywiście motorem tego, żeby kolejny projekt złożyć. Na zasadzie kuli śniegowej, bo to często właśnie te projekty się potem rozrastały. Przybywały nowe osoby, przybywały nowe pomysły. Także uważam, że tak. Poprzez ilość projektów ta ilość inicjatyw oddolnych rosła.

TDI eksperci (diada)

Sam regranting (zwłaszcza regionalny) zastosowany w ramach priorytetu 1, okazuje się skuteczną metodą wzmocnienia inicjatyw oddolnych. Realizowane tu projekty były niejednokrotnie przełomowe, dlatego ich efekt był trwały. W mniejszym stopniu sprawdziła się formuła regrantingu tematycznego. Działania te mogły równie dobrze być realizowane na poziomie regionalnym. Potwierdzają to także eksperci w ramach metody delfickiej.

- **Analiza dowodzi też, że cel szczegółowy 2, „Wzrost liczby obywateli angażujących się w działania organizacji pozarządowych i inicjatywy lokalne”, został w dużej mierze osiągnięty.**

Także w tym przypadku wartości wskaźników zostały przekroczone, można więc uznać, że zaangażowanie obywateli w NGO i inicjatywy lokalne wzrosło dzięki Programowi, ale także – że wartości docelowe zostały oszacowane w sposób ostrożny. Wpływ na aktywność obywateli był jednak mniejszy niż na ich kompetencje oraz na potencjał NGO. W ramach badania jakościowego wskazywano także, że często w kolejnych projektach uczestniczą i realizują je te same osoby – najaktywniejsze w danej społeczności, tworzące trzon trzeciego sektora.

Otwarte pozostaje więc pytanie, jak wielu nowych obywateli zostało włączonych w działania społeczne, a w jakim stopniu zaktywizowano lub podtrzymano aktywność tych już aktywnych.

Jednak osoby napędzające te inicjatywy to są te same osoby. Ja nie zauważyłem, żeby dzięki FIO nagle dużo więcej ludzi w sektorze zaczęło realizować projekty.

TDI ekspert

- **Wskaźniki dotyczące celu szczegółowego 3 i 4 zostały osiągnięte, jednak kontekst dowodzi, że o ile potencjał trzeciego sektora (cel szczegółowy 4) został wzmocniony (niekoniecznie w sposób systemowy), o tyle rozwój partycypacji obywateli w sprawach publicznych (cel szczegółowy 3) pozostawia wiele do życzenia.**

Wartości docelowe wskaźników w ramach tych celów zostały bardzo znacząco przekroczone (np. liczba organizacji pozarządowych, które skorzystały ze wsparcia – minimum 84-krotnie; liczba osób, które zakończyły udział w projektach dotyczących kompetencji obywatelskich – przekroczona minimum 41-krotnie), co z jednej strony oznacza ogromne zainteresowanie działalnością w zakresie wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych oraz wzmocnieniem potencjału trzeciego sektora, a z drugiej – ostrożne szacowanie wskaźników podczas tworzenia Programu.

Bardzo nisko to oceniam. Uważam, że – powiem tak kolokwialnie – normalnych ludzi taki cel ich w zasadzie nie interesuje. Jest to po prostu cel, który jest trudny. Jest to trudne do zrealizowania. W zasadzie wymaga organizacji, które się w tym specjalizują. To nie jest właśnie cel skrojony na miarę organizacji takiej po prostu środowiskowej, która funkcjonuje gdzieś na wsi, czy w jakimś mniejszym mieście.

TDI ekspert

Badania ilościowe i jakościowe wskazują jednak, że przy pomocy działań takich jak zaplanowane w ramach P FIO 2014-2020 cel związany z rozwojem partycypacji publicznej bardzo trudno osiągnąć w pełni, gdyż wymaga on skoordynowanej współpracy instytucji publicznych i NGO. Samo wsparcie organizacji w tym zakresie miało wykreować niejako oddolnie partycypację publiczną, jednak nie doprowadziło do zmian instytucjonalnych, które są potrzebne. W ramach Priorytetu 4 wzmocniono natomiast organizacje i ich partnerstwa, ale nie rozwiązano problemów systemowych, wobec których należy zastosować inne, bardziej systemowe i instytucjonalne formy wsparcia niż FIO. Należałoby przeprowadzić szeroko zakrojoną analizę dotyczącą systemowych problemów organizacji pozarządowych, obejmującą zarówno analizę istniejącego prawa, jak i reprezentatywne, ogólnopolskie badanie organizacji, a na bazie tej analizy przygotować propozycje zmian prawnych, proceduralnych i instytucjonalnych.

W dalszym ciągu np. – na co wskazują jednogłośnie eksperci w ramach metody delfickiej – potrzebne jest wzmocnienie potencjału NGO w zakresie pozyskiwania środków z innych źródeł niż publiczne. Program wzmocnił bowiem potencjał kadrowy, sprzętowy i kompetencyjny, ale nie wzmocnił trwale stabilności finansowej organizacji pozarządowych.

3. Użyteczność efektów osiągniętych dzięki wsparciu w ramach P FIO 2014-2020

Użyteczność to jedno z kryteriów zastosowanych w ewaluacji Programu FIO 2014-2020. Zgodnie z definicją, kryterium to oznacza **odniesienie wszystkich efektów interwencji publicznej do potrzeb lub problemów wymagających zaadresowania, zwłaszcza wśród beneficjentów Programu**. Nie jest to jednak związane tylko z satysfakcją beneficjentów. Ocena rzeczywistych efektów realizacji P FIO 2014-2020 dotyczyła także zmian nieprzewidywanych oraz wpływu efektów na beneficjentów i ich otoczenie społeczne.

Efekty P FIO 2014-2020 definiujemy jako **korzyści**, które Program przyniósł oraz **zmiany**, jakie wywołał. Efekty dotyczą zmian zachowania, wiedzy, umiejętności, postaw, wartości, warunków życia lub innych cech jednostek albo społeczności. Efekty przedstawione w rozdziale są wynikiem prowadzonych w Programie „działań” i wypracowanych „produktów” w tym m.in. szkoleń, spotkań, wydarzeń lokalnych.

Efekty mogą być pozytywne, ale też negatywne, bezpośrednie i pośrednie, krótkoterminowe i długoterminowe, zamierzone i niezamierzone. Efekty dotyczą indywidualnych osób, a także grup, organizacji, społeczności oraz społeczeństwa. Do efektów zaliczamy produkty (outputs), rezultaty (outcomes) – omawiane w tym rozdziale, a także wpływ (impact), czyli długotrwałe oddziaływanie, analizowane w rozdziale nr 7.

Punktem wyjścia do oceny stopnia użyteczności są **problemy**, na jakie P FIO 2014-2020 miał odpowiadać oraz **potrzeby** beneficjentów Programu.

Potrzeby definiujemy jako różnicę między stanem obecnym, a stanem pożądanym. Inaczej to pewien stan niespełnienia, czyli deficyt.

Program FIO 2014-2020 był odpowiedzią na kilka podstawowych, ale zarazem złożonych problemów:

- * niską aktywność obywateli, organizacji i grup nieformalnych oraz ich niewystarczającą partycypację w sprawach publicznych;
- * problem słabego potencjału kadrowego, finansowego, sprzętowego itp. w trzecim sektorze;
- * brak trwałych mechanizmów wsparcia organizacji pozarządowych i ich współpracy z innymi instytucjami.

Wynikały one z niskich kompetencji obywatelskich Polaków i niewystarczającego kapitału społecznego.

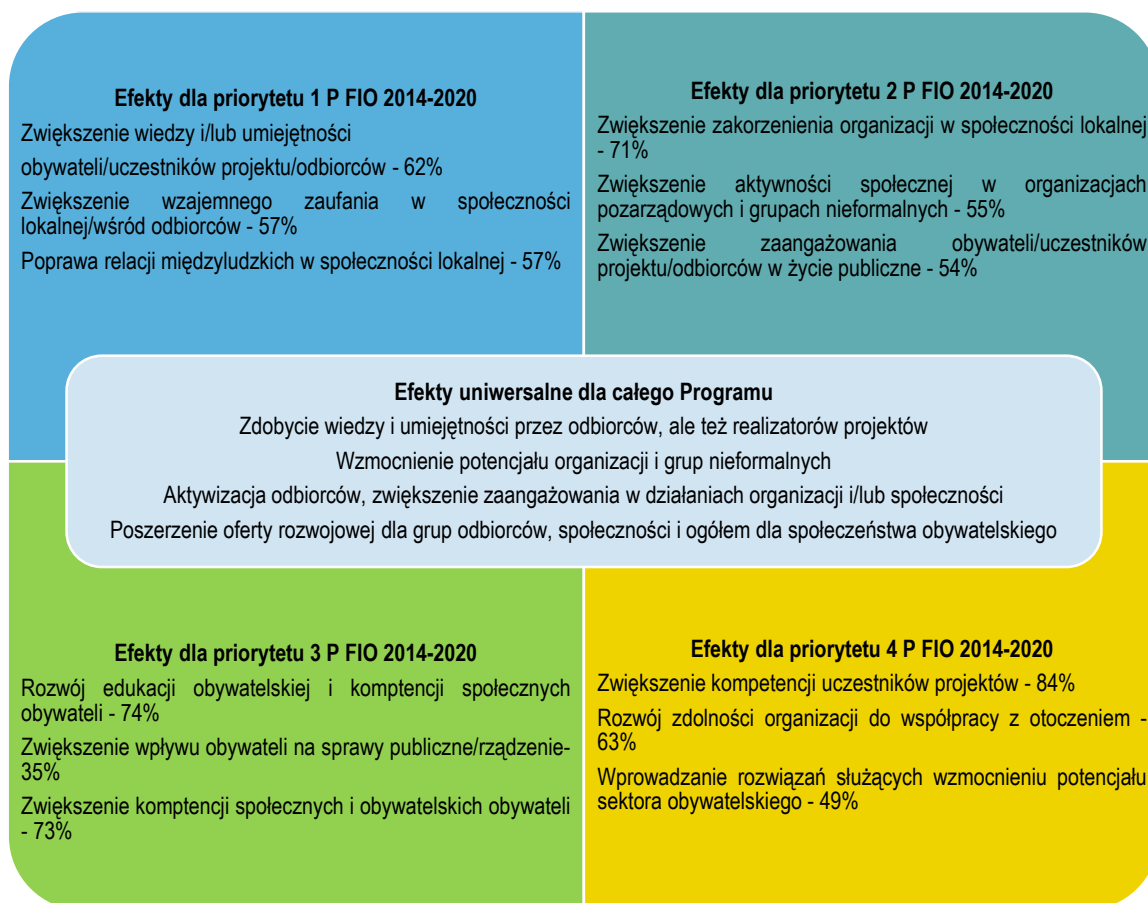
Również w poszczególnych priorytetach P FIO były identyfikowane bardziej szczegółowe problemy i deficyty, tak aby podejmowane działania (projekty) przyczyniały się do ich zaspokajania.

- ➡ W ramach Priorytetu 1 **Małe inicjatywy** wybrani operatorzy wojewódzcy i tematyczni wspierali inicjatywy nieformalne, działania samopomocowe oraz młode organizacje pozarządowe. Projekty realizowane w tym obszarze miały być odpowiedzią na **deficyty**: finansów, kadr, wiedzy, doświadczenia, dostępu do środków zewnętrznych i umiejętności ich pozyskania.
- ➡ Priorytet 2 **Aktywne społeczeństwo** miał na celu m.in. angażowanie obywateli w działania dla dobra wspólnego, rozwój wolontariatu, wspieranie aktywnych form integracji społecznej, przedsiębiorczości społecznej oraz bezpłatnego poradnictwa. Miała to być odpowiedź na **potrzeby** związane z niewystarczającym potencjałem organizacji pozarządowych w zakresie angażowania obywateli w działania prospołeczne i wolontariat, a także w zakresie długofalowej współpracy z wolontariuszami.

- 📌 Projekty w ramach Priorytetu 3 **Aktywni obywatele** miały przyczyniać się do wzrostu partycypacji obywateli w sprawach publicznych (m.in. poprzez konsultacje społeczne i dialog obywatelski). Obejmowały też działania organizacji rzeczniczych, tworzenie partnerstw na rzecz aktywizacji obywateli oraz edukację obywatelską. W ten sposób miały niwelować deficyt wiedzy i kompetencji obywatelskich oraz niskie poczucie sprawczości wśród Polaków. Potrzebą w tym obszarze był również niewystarczający potencjał organizacji do współpracy z instytucjami publicznymi oraz niewielka rola organizacji strażniczych i rzeczniczych w procesach partycypacji społecznej i rządzeniu.
- 📌 Kolejny, 4 Priorytet **Silne organizacje pozarządowe** służył wzmocnieniu potencjału organizacji m.in. poprzez realizację działań systemowych na rzecz trzeciego sektora. Według diagnozy organizacje miały **deficyty** w zakresie: finansowania, kadr i kompetencji, a także w zakresie tworzenia partnerstw i sieci.

Rezultaty Programu FIO 2014-2020 w gminach (miejscowościach) i społecznościach

Można wyodrębnić **uniwersalne efekty** Programu FIO 2014-2020, które występowały we wszystkich priorytetach, ale też **rezultaty specyficzne dla poszczególnych priorytetów**. Poniżej na schemacie podano po trzy najczęściej wskazywane trwale efekty.

O użyteczności efektów interwencji najlepiej świadczy to, że dzięki nim zaspokajane są potrzeby beneficjentów i zmniejszają się istotne problemy społeczne. Użyteczność efektów Programu FIO 2014-2020 w stosunku do potrzeb była jednak zróżnicowana w poszczególnych priorytetach. Wynikało to między innymi ze zróżnicowania celów programu, charakterystyki i zasięgu działań w priorytetach, a także od specyfiki samych efektów. Potrzebny był też różny czas na ich osiągnięcie.

Poniżej omawiamy efekty projektów zrealizowanych w Programie: najpierw z priorytetu 1, a następnie efekty działań z pozostałych priorytetów.

Rezultaty osiągnięte w priorytecie 1

W priorytecie 1 efekty często miały charakter produktów i zwykle osiągnąć je w krótszym czasie. Są więc najbardziej liczne i najbardziej widoczne. Wynika to w dużej mierze z faktu, że beneficjenci mogli nie tylko otrzymać dofinansowanie, ale też skorzystać z innych form wsparcia. Użyteczność efektów Programu FIO zależała od tego, jak bardzo rozbudowane były inne komponenty, takie jak informacja, edukacja i doradztwo.

Rezultaty dotyczące priorytetu 1 można pogrupować **według różnych etapów realizacji projektu**.

Etap przygotowania projektów

Projekty w ramach priorytetu 1 były wylaniane przez operatorów wojewódzkich lub tematycznych. Dzięki temu beneficjenci nie tylko otrzymywali wsparcie finansowe, ale też uczestniczyli w różnych formach szkoleń i doradztwa. Operatorzy, działając w skali województwa, a nierzadko nawet schodząc na poziom powiatów, mogli szeroko docierać do potencjalnych uczestników Programu FIO 2014-2020. Wiele efektów pojawiało się więc już na etapie przygotowania wniosków. Dotyczyły one znacznie większej grupy uczestników Programu, niż tylko tych, którzy finalnie dostali w nim dofinansowanie.

Prowadzone były szerokie działania informacyjne i promocyjne Programu. Animatorzy lokalni czy ambasadorzy operatorów wojewódzkich docierali na spotkania nawet do bardzo małych społeczności, by tam zachęcać do realizacji działań.

W priorytecie 1 istotną zmianą było zdobycie informacji o możliwym dofinansowaniu inicjatyw. To w wielu przypadkach oznaczało **poszerzenie perspektywy i uświadomienie**, że dostępne są również fundusze poza gminą, że nie trzeba polegać tylko na budżecie samorządu lokalnego – aktywni mieszkańcy mogą stać się niezależni.

Był to zwykle **pierwszy impuls do działania**. Lokalni liderzy, grupy nieformalne czy niewielkie organizacje decydowały się podjąć wysiłek, by przygotować wniosek na konkurs. Nieraz przychodziły już z gotowym pomysłem, bo pojawiła się możliwość jego realizacji. Ale też często operatorzy zachęcali zainteresowanych, by przeprowadzili diagnozę potrzeb lokalnych. Dzięki temu beneficjenci przygotowując wniosek **zwiększali wiedzę o sytuacji społeczności, jej brakach i deficytach**. To stanowiło podstawę projektu składanego do FIO, ale też zebrane dane były wykorzystywane do kolejnych działań.

Na etapie przygotowania projektów wnioskodawcy rozpoczynali proces **integrowania aktywnych mieszkańców** wokół wspólnego celu i szukania partnerów do działania. Wiele projektodawców deklarowało też zaangażowanie wolontariuszy w działania jako „wkład własny”.

Operatorzy oferowali zazwyczaj szkolenia z zakresu tworzenia, realizacji i rozliczania projektów. Przy tej okazji uczestnicy wymieniali się pomysłami, konsultowali je też z operatorem. Dzięki temu na bieżąco dopracowywali wnioski.

U nas operator robi szkolenia co roku. I to robi takie szkolenia na etapie wnioskowania. To są teoretycznie szkolenia z zarządzania projektami. Natomiast na tym szkoleniu tak naprawdę te bardzo młode grupy przechodzą od etapu kreatywnej twórczości do napisania wniosku. Generalnie po szkoleniu wychodzą z gotowym wnioskiem.

FGI beneficjenci

To oznaczało, że organizacje i grupy, które zdecydowały się aplikować do Programu, miały też **możliwość zdobycia wiedzy i rozwoju umiejętności** w tym zakresie. Zdobywały kompetencje, które mogły wykorzystywać nie tylko w projektach z P FIO 2014-2020, ale też do innych lokalnych inicjatyw. To efekt o wysokim stopniu użyteczności, ponieważ jest bezpośrednią odpowiedzią na potrzeby organizacji i podstawą do dalszego rozwoju.

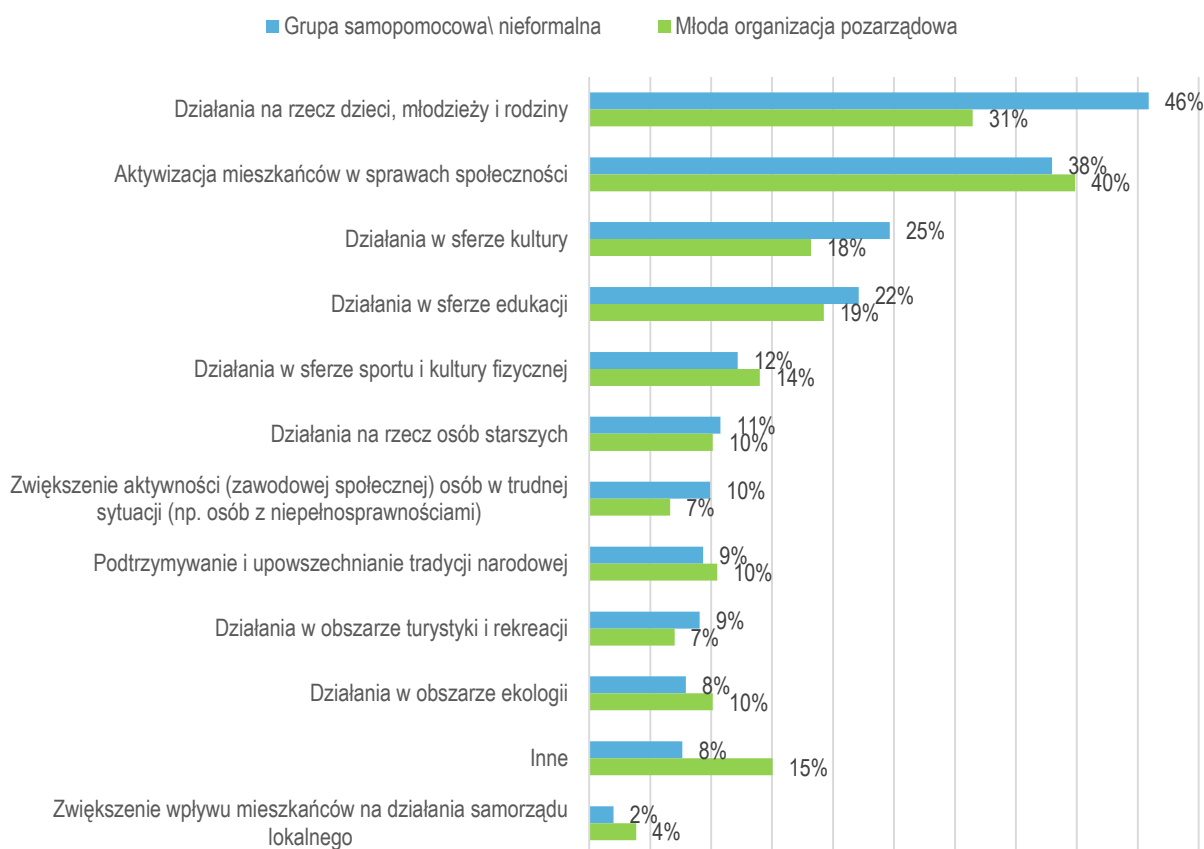
Występowały też **efekty niezakładane**. Wynikały one z działań animacyjnych i edukacyjnych oraz doradztwa, jakie prowadzili operatorzy.

- * **Realizacja projektu mimo braku finansowania z P FIO.** Zdarzało się, że nawet jeśli grupa czy organizacja nie dostała dofinansowania, to i tak decydowała się na realizację swojej inicjatywy niezależnie od Programu FIO 2014-2020. W międzyczasie na tyle już udało się zintegrować grupę i skumulować jej energię, że środki z Programu nie były już niezbędne. Niekiedy samorząd lokalny widząc aktywność mieszkańców decydował się na sfinansowanie projektu ze swojego budżetu.
- * **Wniosek jako impuls rozwojowy organizacji.** Były też przypadki, że organizacja lub grupa nieformalna zaangażowała się w tworzenie projektu, diagnozowała lokalne potrzeby i analizowała możliwości działania. Wówczas wniosek stawał się dla nich uproszczoną strategią albo istotnym etapem planowania strategicznego.
- * **Zbudowanie relacji z operatorem.** Organizacja lub grupa nieformalna, która skorzystała ze szkoleń albo doradztwa, nawet jeśli nie dostała dofinansowania w ramach P FIO, to była informowana przez operatora o innych możliwościach wsparcia, np. z funduszy samorządu wojewódzkiego. Również animatorzy kontaktowali się z tymi podmiotami i oferowali pomoc.

Realizacja projektów

W priorytecie 1 efektem jest **poszerzenie oferty** w obszarach, które były ważne dla lokalnych społeczności. Pojawiły się nowe lub rozwinęły sprawdzone działania, adresowane do dzieci i młodzieży oraz do rodzin, najczęściej w sferze edukacji i kultury, rzadziej sportu. Projekty wiązały się również z angażowaniem mieszkańców, więc podstawowym efektem jest ich **aktywizacja**.

Wykres 3. Tematyka projektów realizowanych w ramach P1

Źródło: CAWI z grantobiorcami w P1, n=640 (grupy nieformalne n=354, młode NGO n=286)

Na wykresie pokazane są obszary tematyczne projektów realizowanych przez grupy nieformalne i młode organizacje. Grupy nieformalne najczęściej prowadziły działania na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin. Przewagę grup nieformalnych widać też w obszarze kultury i edukacji. Są to więc **obszary, w których najłatwiej jest uruchomić energię mieszkańców.**

Nie spodziewałem się, że rodzice tak złapią bakcyła. (...) Oni się wkręcili w działalność społeczną. I praktycznie teraz nie możemy się opędzić od rodziców. Co chwilę przychodzą, mają jakieś nowe pomysły.

FGI beneficjenci

Efekt wielu projektów były **wydarzenia lokalne integrujące mieszkańców – festyny, rajdy, wycieczki** itp. Były okazją do tego, by mieszkańcy mogli się spotkać, miło spędzić czas i lepiej się poznać. Zwiększała się więc nie tylko aktywność mieszkańców, ale też ich integracja, co jest podstawą do dalszych inicjatyw. Tego rodzaju efekty również warto podkreślić jako bardzo użyteczne. Szczególną grupą byli wolontariusze, którzy angażowali się w działania spontanicznie, bo chcieli się włączyć i pomóc realizatorom. Pozytywnym rezultatem działań w społeczności było uruchomienie **postaw prospołecznych.**

Realizacja projektów Programu FIO 2014-2020 przynosiła też użyteczne **efekty samym beneficjentom priorytetu 1.** Dawała szansę małym organizacjom czy grupom, by **sprawdzili się w działaniu i zdobyli doświadczenie.**

Jest to wsparcie inicjatyw, które być może nie uzyskałyby wsparcia w żadnym innym programie i w żaden inny sposób. Dzięki temu, w ogóle zaistniały i mogły coś fajnego zrobić. I to w bardzo różnych środowiskach.

TDI ekspert

Otwarcie się na organizacje o niższym budżecie i z mniejszych miejscowości. Z tych terenów, gdzie dostęp do wsparcia przez inne organizacje i instytucje jest mniejszy.

TDI ekspert

To był dla wielu z nich punkt wyjścia do dalszych działań lokalnych, ale często też do rozwoju, np. gdy grupa nieformalna zdecydowała się założyć organizację.

Każdy z nas ma taką albo grupę, która się przekształciła w organizację, albo organizację, która wzmocniła swoje kompetencje.

TDI operator

Kolejnym efektem Programu było to, że **zmieniał on sytuację społeczną beneficjentów** w gminie czy miejscowości. Dzięki temu, że realizowali projekt finansowany z zewnętrznych środków, zostali zauważeni, a nieraz też docenieni przez mieszkańców. Dzięki temu mogli **budować swoją markę** i autorytet w społeczności.

Identyfikacja i rozwój liderów również była efektem wielu projektów realizowanych w Programie. Dotyczyło to małych organizacji czy grup nieformalnych, które brały udział w Programie, ale też osób, które dzięki projektom sprawdziły się w działaniach jako liderzy.

Wyłonili się liderzy w naszym powiecie. Osoby, które były zaangażowane do małych projektów, takich małych inicjatyw, stały się takimi „lokomotywami” aktywności społecznej w całym powiecie. To jest chyba największy sukces jaki jest.

FGI beneficjenci

W ramach projektów FIO beneficjenci mogli uzyskać środki na **zakup niezbędnego sprzętu, wyposażenia do prowadzenia działalności**. Tego rodzaju produkty były bardzo użyteczne w ich rozwoju. Dla młodych organizacji była to niespotykana wcześniej okazja do zdobycia komputera czy drukarki. Inne przykłady kupowanego wyposażenia to lodówka i inne sprzęty AGD, czy zastawa stołowa, dzięki którym koła gospodyń wiejskich mogły **zwiększyć skalę swojego działania i rozwijać działalność statutową**. Ochotnicza straż pożarna zakupiła sprzęt ratowniczy i przy jego użyciu może prowadzić szkolenia z pierwszej pomocy. Tu jednak warto zaznaczyć, że część operatorów jest sceptyczna wobec tego typu efektów produktowych, zwłaszcza gdy beneficjenci nie starają się powiązać ich z szerszą działalnością lokalną na rzecz społeczności.

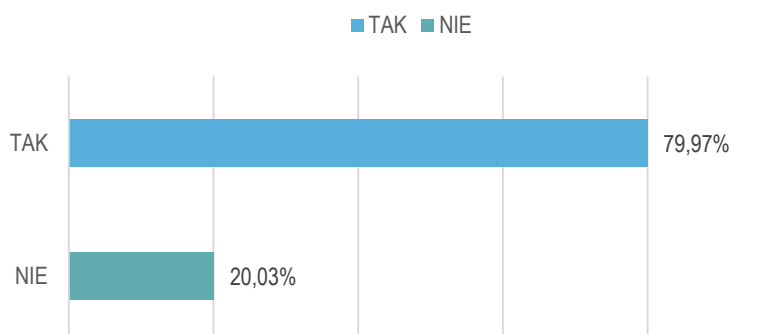
Po zakończeniu projektów

Część efektów, jakie powstają dzięki interwencji, ma charakter odroczonego, są bardziej widoczne po zakończeniu działań.

Mierzalnym efektem było **zwiększenie liczby inicjatyw** w skali kraju. W ciągu 6 lat realizacji Programu FIO 2014-2020 dofinansowano 3595 projektów. W wielu miejscach w Polsce rozpoczęte zostały działania, które służą grupom lub całym społecznościom oraz organizacjom pozarządowym do tej pory. Tylko w samym priorytecie 1 zdecydowana większość tych projektów jest kontynuowana, co świadczy o użyteczności wypracowanych w nich efektów.

Wykres 4. Kontynuacja projektów zrealizowanych w ramach PFIO 2014-2020

Źródło: CAWI z grantobiorcami w P1, n=640

Program umożliwił również **poznanie nowych obszarów, tematów i sposobów działania** w społeczności albo w organizacjach pozarządowych. W małych miejscowościach wprowadzano nieznane wcześniej rozwiązania: założono siłownie plenerowe, organizowano zawody sportowe, wydarzenia związane z ekologią czy działania aktywizujące osoby starsze.

Dzięki projektowi działka gminna nie została sprzedana i została w użytkowaniu przez mieszkańców, zostało zablokowane dzikie wysypisko i przekształcone w miejsce rekreacji.

CAWI beneficjenci

Inny przykład to lawendowa wioska zainicjowana w ramach P FIO 2014-2020, gdzie stworzono wspólnie z mieszkańcami klomb z lawendą. Z czasem mieszkańcy zaczęli sadzić lawendę w swoich ogrodach, wykorzystywali ją także do innych lokalnych inicjatyw, np. festynów czy targów albo do różnych działań promocyjnych. W ciągu kilku lat roślina stała się więc **marką miejscowości**.

Wspólne doświadczenia w działaniach powodowały nieraz **zmianę relacji między organizacjami**, które realizowały projekty, ponieważ wiele działań wymagało wzajemnego zaufania i współpracy, co powodowało integrację i zmniejszało konkurencję:

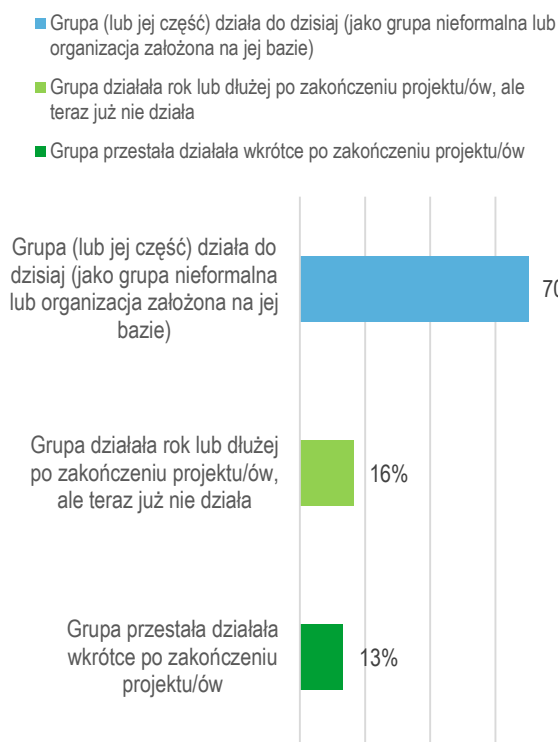
Uczymy się wzajemnie od siebie. Przestaliśmy rywalizować jako organizacje. Wręcz przeciwnie. Mam wrażenie, że uczymy się od siebie tego, co nam wychodzi. Przekazujemy sobie informacje.

FGI beneficjenci

Projekty były **inspiracją dla innych organizacji** w okolicy. Realizacja projektu z P FIO przez jedną organizację była nieraz zachętą dla kolejnych organizacji z tego terenu, by starać się o środki z tego Programu.

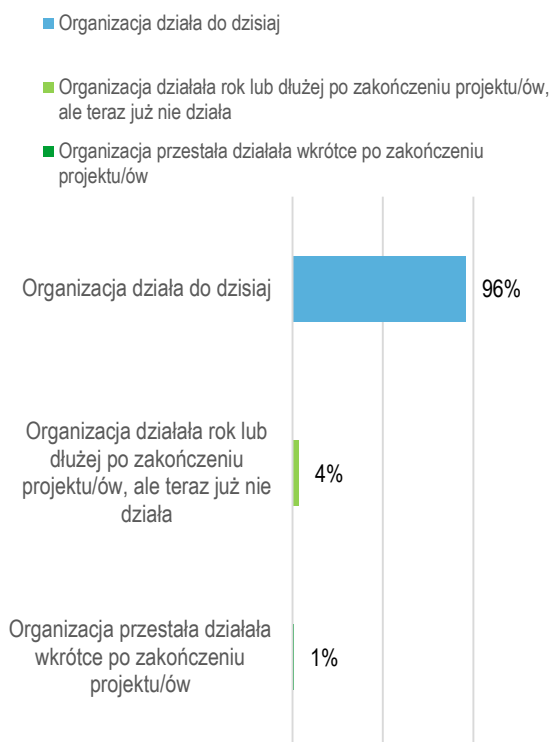
Kolejnym efektem było **zbudowanie motywacji i potencjału do dalszych działań**. Gdy realizatorzy projektów widzieli zadowolenie odbiorców, czuli się bardziej zmotywowani, by dalej realizować podobne działania i szukać na nie funduszy. Z kolei kontynuacja działań przyczyniała się do **utrzymywania i rozwoju organizacji**, czy grupy nieformalnej.

Wykres 5. Dalsza działalność grup nieformalnych po zakończeniu projektów

Źródło: CAWI z grupami nieformalnymi wspartymi w P1, n=354

Wykres 6. Dalsza działalność NGO po zakończeniu projektów

Źródło: CAWI z NGO wspartymi w P1, n=286

Warto jeszcze zwrócić uwagę na inne zmiany w otoczeniu, deklarowane przez samych beneficjentów w ankiecie CAWI, ponieważ one również świadczą o efektach Programu. Po zakodowaniu otwartych odpowiedzi wyłaniają się kategorie efektów, które zdecydowanie można określić jako odpowiedź na potrzeby niskiej aktywności i brak kapitału społecznego: integrację społeczności, aktywizację mieszkańców oraz **wzrost poczucia sprawczości i odpowiedzialności** za swoje otoczenie. Użyteczność tych efektów jest więc wysoka. Są one istotne nie tylko dla społeczności lokalnej, ponieważ przekładają się na lepszą jakość życia, ale równie ważne są też dla Programu FIO i innych podobnych interwencji. Dzięki takim zmianom łatwiej będzie realizować dalsze działania prospołeczne w tych społecznościach.

Wykres 7. Najczęściej wskazywane inne zmiany w otoczeniu (liczba odp.)

Źródło: CAWI z grantobiorcami w P1, n=640, 179 odpowiedzi

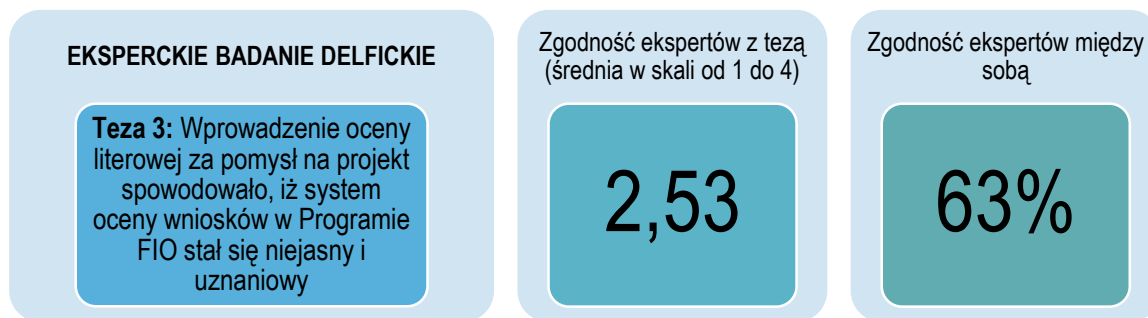
Rezultaty w pozostałych priorytetach Programu FIO 2014-2020

Projekty w pozostałych priorytetach Programu FIO 2014-2020 częściej dotyczyły wybranych grup odbiorców, a nie całych społeczności. Odmienna jest też dystrybucja tych środków. Projekty na poziomie ogólnopolskim są oceniane przez NIW, przez akredytowanych ekspertów. Sposób oceny ma wpływ na rezultaty projektów.

Wątpliwości budzi ogólna ocena pomysłu, którą NIW wprowadził w procedurze oceniania wniosków w formie liter A (projekt wartościowy), B, C i S (projekt szczególnie wartościowy). W praktyce to oznaczało, że projekt nawet dobrze przygotowany merytorycznie, jeśli był uznany za nie dość innowacyjny/atrakcyjny, nie otrzymywał dofinansowania. Ocena S traktowana była jako nadrzędna wobec ocen liczbowych poszczególnych kryteriów.

Opisowa ocena szczególnej wartości pomysłu budziła wiele zastrzeżeń wśród badanych jako zbyt uznaniowa i nieprzejrzysta. Ich zdaniem innowacyjność należy oceniać w perspektywie danej społeczności. Oczekiwanie innowacyjności od małych lokalnych projektów jest nieuzasadnione. Dla eksperta oceniającego wiele wniosków i znającego różne projekty w skali kraju, pomysł może wydawać się nieciekawym, jednak z punktu widzenia małych organizacji, z mniej aktywnych środowisk, może być innowacyjny, ponieważ wcześniej nie było tam żadnych lokalnych inicjatyw.

Eksperci biorący udział w panelu delfickim również byli sceptyczni wobec oceny literowej. Mieli odnieść się do tezy na temat oceny literowej i podać w jakim stopniu się z nią zgadzają. Średnia zgodności ekspertów z tezą wynosi 2,53 (w skali od 1 do 4). Widać też zgodność ekspertów: 63% z nich zgadza się z tezą.

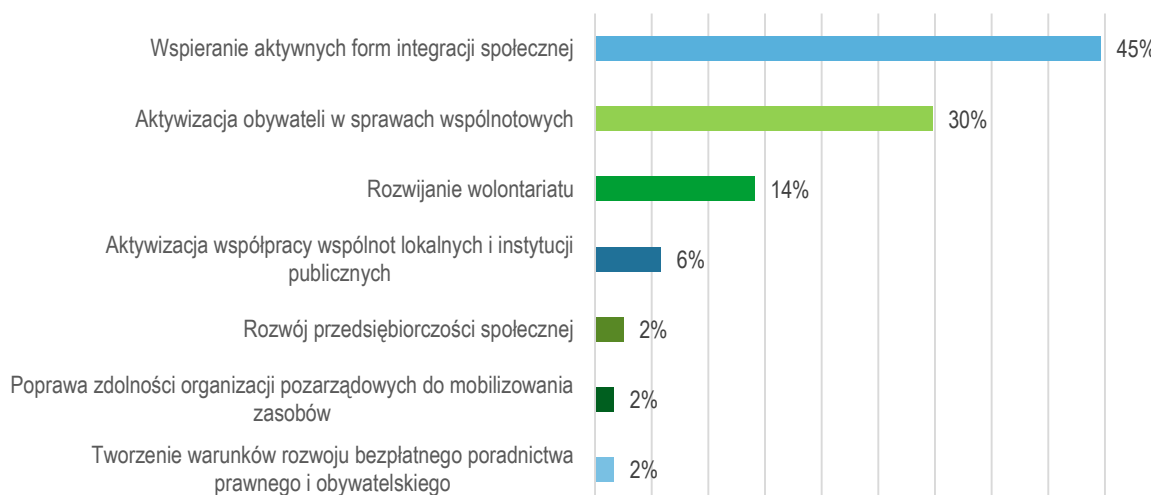
Jeden z ekspertów uczestniczących w spotkaniu podsumowującym jednak bronił oceny literowej. Zwracał uwagę, że jest ona mechanizmem, który zapobiega realizacji tych samych projektów w kolejnych latach.

Wobec tego potrzeba jasnej komunikacji ze strony NIW na temat zasad oceny literowej oraz definicji „innowacyjności” tak aby wyjaśnić wszystkie pojawiające się zastrzeżenia.

Priorytet 2 Aktywne społeczeństwo

W priorytecie 2 dominowały projekty wspierające aktywne formy integracji społecznej, aktywizujące obywateli oraz związane z rozwijaniem wolontariatu.

Wykres 8. Projekty badanych organizacji wg kierunków działań – Priorytet 2

Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w P2, n=242

Projekty o charakterze specjalistycznym, między innymi poświęcone przedsiębiorczości społecznej, zwiększaniu potencjału organizacji związanego z mobilizacją zasobów oraz rozwojowi poradnictwa prawnego i obywatelskiego **stanowiły niewielką część wszystkich działań.**

Z wywiadów wynika, że sektor ekonomii społecznej ma obecnie zapewnione źródła finansowania i są one odpowiednie do potrzeb. Stąd być może wynika niewielka reprezentacja projektów z zakresu ekonomii społecznej w ramach FIO. Kwestię tę badano również w eksperckim panelu delfickim. Większość ekspertów zgadza się z tezą, że ekonomia społeczna powinna być wyłączona z Programu.

EKSPERCKIE BADANIE DELFICKIE

Teza 9: Ekonomia społeczna powinna być wyłączona z zakresu wsparcia Programu FIO, dlatego, że ma własne, adresowane tylko do niej źródła finansowania publicznego

Zgodność ekspertów z tezą
(średnia w skali od 1 do 4)

2,25

Zgodność ekspertów między sobą

65%

Dzięki działaniom beneficjentów w priorytecie 2 Programu FIO 2014-2020 udało się zwiększyć zaangażowanie obywateli w działania na rzecz dobra wspólnego. Projekty pomogły w integrowaniu mieszkańców poprzez wspólnie realizowane cele. Związany z tym efektem było też **poszerzenie oferty** w obszarach, które były ważne dla lokalnych społeczności. Projekty sprawiły, że pojawiły się nowe lub rozwinęły sprawdzone działania.

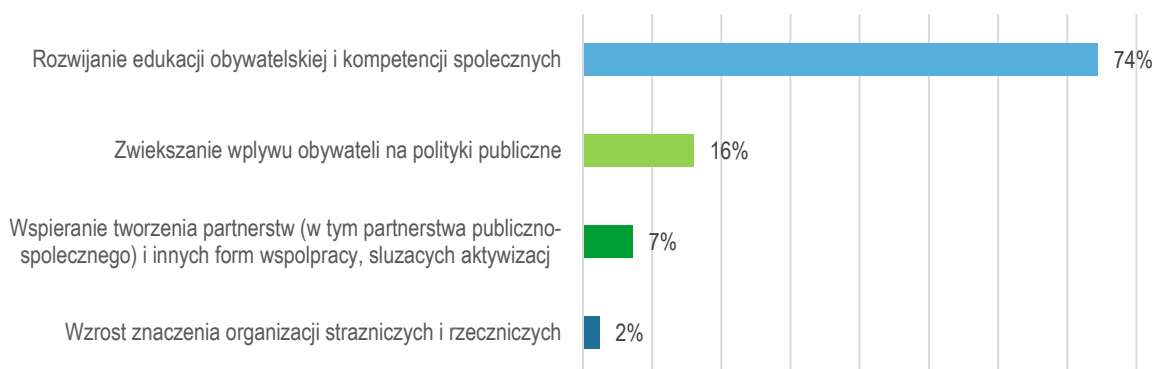
Wiele projektów w tym priorytecie przyczyniło się do rozwoju wolontariatu – nie tylko pod względem liczby wolontariuszy, ale też w zakresie budowania postaw prospołecznych i wolontarystycznych.

Ponadto beneficjenci prowadząc działania gromadzili wiedzę, umiejętności i doświadczenia związane z pracą ze społecznością lokalną, czy wybranymi grupami odbiorców. To użyteczne efekty, ponieważ nie tylko były odpowiedzią na problemy niskiej aktywności społecznej, ale też mogą być cennym zasobem w innych przedsięwzięciach.

Priorytet 3 Aktywni obywatele

W priorytecie 3, który miał doprowadzić do rozwoju partycypacji obywateli w sprawach publicznych, najczęściej realizowano projekty edukacyjne. Miały one na celu **rozwój wiedzy i umiejętności obywatelskich i społecznych**. Tylko 16% projektów dotyczyło zwiększania wpływu obywateli na polityki publiczne.

Wykres 9. Projekty badanych organizacji wg kierunków działań – Priorytet 3

Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w P3, n=124

Wypracowanie efektów użytecznych dla trzeciego sektora i ogółu społeczeństwa było w tym priorytecie trudniejsze. Działania były skierowane bardziej do grup obywateli, liderów społecznych czy pracowników organizacji działających w obszarze partycypacji i rzecznictwa.

W czasie trwania projektu, czyli tak na prawdę od czerwca do końca grudnia my byliśmy w stanie przeszkolić z 20 gmin grupy po 20 osób, dzieci i młodzieży w zakresie negocjacji i w zakresie mediacji rówieśniczych, to były zadania warsztatowe.

FGI beneficjenci P3

Uczestnicy szkoleń i warsztatów na podstawie zdobytych kompetencji będą przyczyniać się do zmian tak potrzebnych w społecznościach lokalnych. Do tego potrzeba czasu jeśli uczestnikami były osoby młode, które dopiero za kilka lat będą miały szanse włączyć się aktywnie w sprawy publiczne.

Priorytet trzeci i partycypacja publiczna, to jest właśnie element, który w dłuższej, nawet dziesięcioletniej perspektywie, pozwoli rozwijać się wielu inicjatywom, takim jak rady działalności pożytku publicznego, czy młodzieżowe rady, czy rady seniorów, czy innych form konsultacyjnych.

TDI ekspert

Warto zwrócić uwagę na to, że efekty związane z rozwijaniem potencjału organizacji reprezentujących interesy różnych grup obywateli wobec instytucji publicznych są zależne od pewnych warunków. Dopiero wtedy będą użyteczne, gdy w danej społeczności władze lokalne będą otwarte na dialog i współpracę z obywatelami oraz gdy społeczność będzie na tyle aktywna, by brać udział w konsultacjach i zasiadać w lokalnych gremiach reprezentujących mieszkańców, takich jak na przykład rada sołecka, czy rada seniorów. Tu więc widać **komplementarność efektów** priorytetu 1, gdzie właśnie częstą zmianą jest aktywizacja mieszkańców.

Efektem projektów było też **sieciowanie organizacji oraz osób**, co było możliwe dzięki szkoleniom.

Udało się nawiązać, przynajmniej nam dużo osobistych relacji. To nie tylko chodzi o to, że znamy się z jakąś organizacją, ale znamy ludzi, którzy w tej organizacji są. Dzięki temu te więzi są jeszcze mocniejsze i jeszcze bardziej przekładają się na to, że potem dalej wspólnie coś możemy jeszcze robić innego już poza projektem.

FGI beneficjenci P3

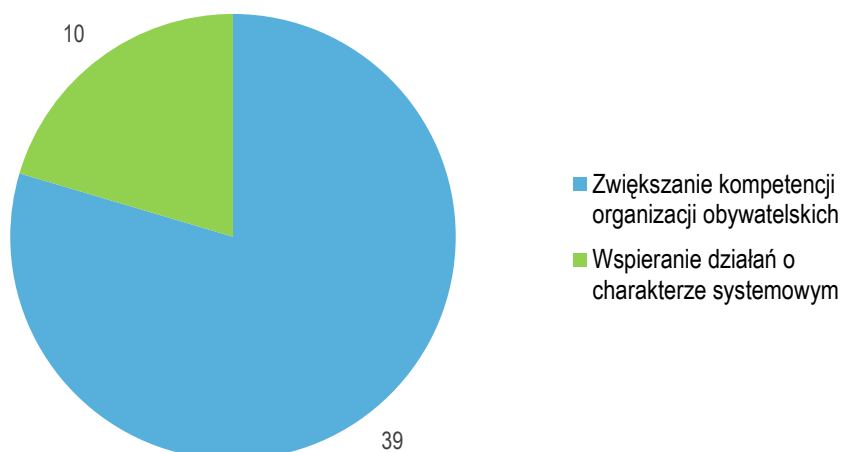
Inne efekty **dotyczące promocji** organizacji strażniczych oraz edukacji na temat ich roli w społeczeństwie były mniej widoczne w priorytecie 3, ze względu na to, że ten obszar trzeciego sektora również jest niewielki. Trudniej więc było zidentyfikować je w badaniu.

Priorytet 4 Silne organizacje pozarządowe

W priorytecie 4 z rozwijaniem kompetencji było związanych 80% projektów. Dzięki temu nastąpiło **zwiększenie wiedzy, umiejętności oraz rozwój postaw** nie tylko wśród odbiorców indywidualnych związanych z trzecim sektorem, ale też w organizacjach pozarządowych. Natomiast 1/5 projektów wspierała działania systemowe.

Wykres 10. Projekty badanych organizacji wg kierunków działań – Priorytet 4

Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w P4, n=49

Działania z priorytetu 4 dotyczyły budowania kapitału intelektualnego społeczeństwa obywatelskiego. Ich efektem było **zwiększanie zasobów wiedzy ważnej dla ogółu trzeciego sektora**. Zmiany w tym obszarze następowały – powstały nowe publikacje, organizowano też szkolenia i konferencje. Jednak te efekty są mniej uchwytne.

Wprowadziliśmy kawałek badań do nurtu badań nad trzecim sektorem w Polsce, sektorem, społeczeństwa obywatelskiego. To się udało, bo te publikacje są cytowane. I trochę refleksji wywołałyśmy w kilku środowiskach, z którymi mieliśmy do czynienia.

TDI beneficjent

Również w priorytecie 4 organizacje przygotowując wniosek miały okazję do **autodiagnozy**, czyli przeanalizowania swojej strategii i zdefiniowania potrzeb, jako punktu wyjścia do działań projektowych. Efektem działań było też **wzmocnienie wewnętrznego potencjału organizacji**, gdy dzięki szkoleniom podmioty zdobywały aktualną wiedzę specjalistyczną (np. prawną).

Organizacja nauczyła się dzięki szkoleniom, lepiej funkcjonować, w kontekście prawnym, podatkowym.

FGI beneficjenci

To była trampolina, która pozwoliła nam rozwinąć skrzydła. Pomimo że już później nie otrzymaliśmy dofinansowania, to dalej rozwijamy mentoring, i to, co się działo w projekcie.

TDI beneficjent

Oprócz szkoleń pracowników możliwy był zakup wyposażenia, co było istotne dla rozwoju organizacji oraz poszerzenia oferty dla ich grup docelowych lub ogólnie otoczenia.

*

W priorytecie 1 przeważają pozytywne opinie zarówno przedstawicieli organizacji, jak i grup nieformalnych m.in. o tym, że projekty przyczyniły się do wzmocnienia potencjału tych podmiotów do ubiegania się o kolejne granty oraz że pomogły stworzyć warunki do rozwiązywania problemów lokalnych. Grupy nieformalne częściej traktowały

dotację z Programu FIO jako sposób na realizację konkretnego wydarzenia, podczas gdy dla przedstawicieli organizacji była to również okazja do wzmacniania i rozwoju samej organizacji.

Z kolei realizatorzy priorytetów 2, 3 i 4 częściej zauważają że dotacja **stworzyła warunki** do rozwiązywania ważnych problemów społecznych. Jedynie w priorytecie 4 jest mniej opinii o rozwiązywaniu problemów społeczności, co wiąże się ze specyfiką priorytetu. Mniejsze przełożenie projekty Programu FIO mają ich zdaniem na możliwość pozyskiwania kolejnych grantów. Są też bardziej sceptycznie w odniesieniu do możliwości realizacji przedsięwzięć bez dofinansowania z Programu.

Należy pamiętać, że w tych trzech priorytetach realizowano większe projekty, nieraz o specyficznej tematyce, na co trudno jest organizacjom zdobyć środki z innych źródeł. To potwierdza wysoką użyteczność Programu: pozwala on odpowiedzieć na takie potrzeby, których nie można byłoby zaspokoić w inny sposób. Widać też, że organizacje większe częściej mają kompetencje do tego, aby przy okazji projektu finansowanego z P FIO rozwijać też inne działania wynikające z ich strategii i misji. Młode organizacje/grupy nieformalne realizowały w Programie raczej krótkie przedsięwzięcia, wydarzenia.

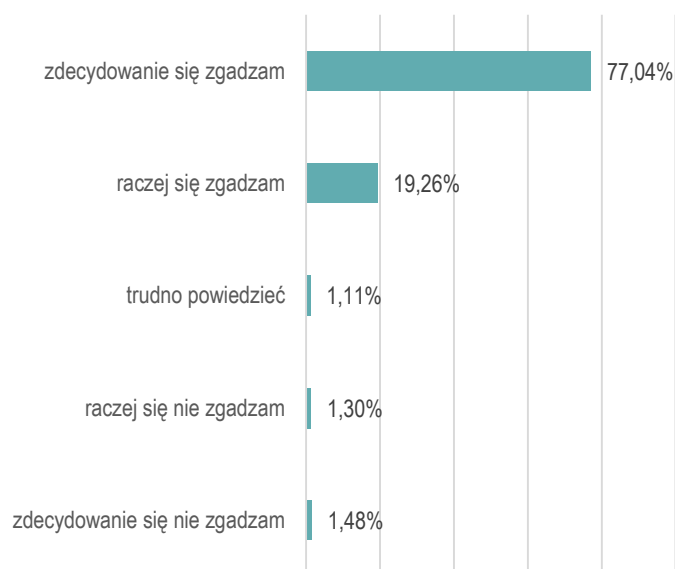
Wniosek

- W Programie FIO 2014-2020 wypracowano wiele efektów, które były użyteczne nie tylko dla odbiorców, ale też realizatorów projektów. Efekty występowały nie tylko w związku z realizacją dofinansowanych działań, ale w priorytecie 1 pojawiały się już na etapie przygotowania projektów. Efekty działań z 1 i 2 priorytetu dotyczyły rozwijania społeczeństwa obywatelskiego, poprzez integrację i aktywizację odbiorców. Natomiast efekty 3 i 4 priorytetu raczej były związane z budowaniem postaw prospołecznych oraz wzmacnianiu potencjału organizacji pozarządowych.

Ocena projektów przez odbiorców oraz przez społeczności lokalne/grupy odbiorców

Bezpośredni odbiorcy projektów Programu FIO 2014-2020 wysoko oceniają działania, w których uczestniczyli i dostrzegają ich efekty. Aż **96% ankietowanych zadeklarowało, że projekty były odpowiedzią na ich potrzeby**. Z dodatkowych danych zebranych w ankiecie wynikają różnicowania w skali kraju oraz w grupach wiekowych.

Wykres 11. Zestawienie opinii na temat zgodności projektów z potrzebami: „Projekt odpowiadał moim potrzebom.”

Najwyższe oceny wśród odbiorców z województwa świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego, podkarpackiego.

Najniższe oceny: województwo wielkopolskie, opolskie, dolnośląskie.

Najwyższa ocena w grupie poniżej 15 r. ż. i 25-39 – czyli dzieci i ich rodzice.

Najniższa ocena wśród osób w wieku 60 i więcej oraz 15-24, czyli grupy, które najtrudniej jest zaangażować.

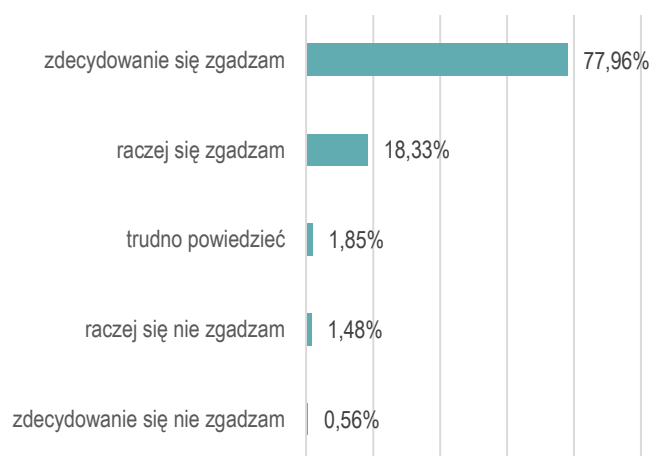
Najwyższa ocena wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, najniższa ocena wśród osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym.

Źródło: CAWI z uczestnikami projektów, n=534

Czynnikiem wspierającym użyteczność efektów była diagnoza lokalna przed projektem. Ona nie tylko pozwalała realizatorom lepiej poznać potrzeby i problemy społeczności, ale też była procesem uczącym dla odbiorców. Stawiane w diagnozie pytania powodowały refleksję w odbiorcach o tym, czego im brakuje. Dzięki temu też chętniej angażowali się w działania i stawali się bardziej uważni na zmiany wynikające z projektów.

Opinie niemal wszystkich uczestników na temat projektów w priorytecie 2,3,4 Programu świadczą o wysokiej satysfakcji z udziału w nich.

Wykres 12 Zestawienie opinii na temat satysfakcji z projektu: „Moje zadowolenie z projektu było duże”.

Najwyższa ocena: województwo lubuskie, kujawsko-pomorskie, świętokrzyskie.

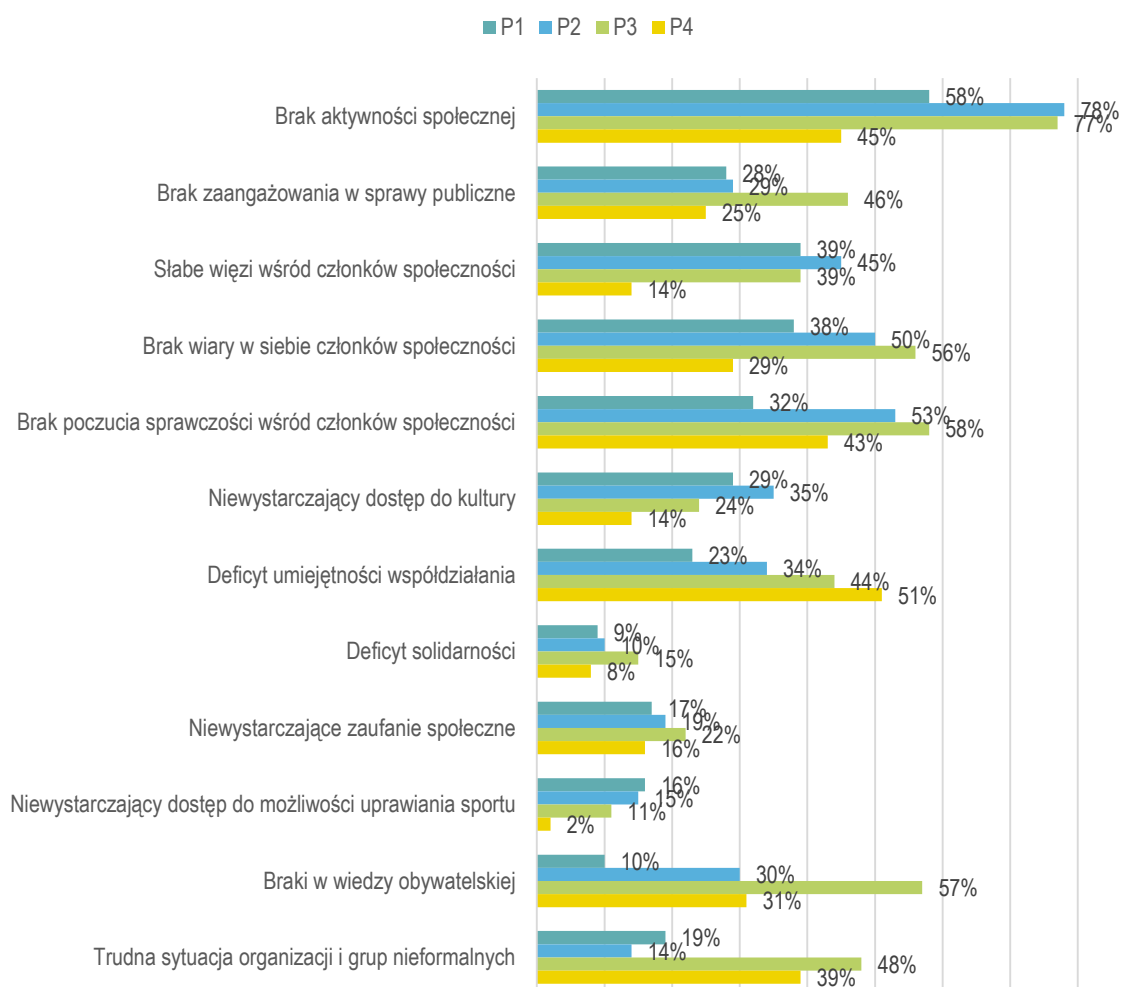
Najniższa ocena: województwo opolskie, podlaskie, śląskie.

Źródło: CAWI z uczestnikami projektów, n=534

Wysokie zadowolenie odbiorców może wynikać z faktu, że projekty w znacznym stopniu przyczyniły się do rozwiązania problemów społeczności. Potwierdzają to opinie beneficjentów ze wszystkich 4 priorytetów Programu. Najczęściej wskazywany problemem, który udało się rozwiązać, to brak aktywności społecznej. Tu wyraźnie

dominują priorytet 2 i 3 (77 i 78%), z kolei respondenci z priorytetu 1 są bardziej sceptyczni (58% respondentów wskazało, że projekt miał wpływ na wzrost aktywności społecznej). Natomiast dla priorytetu 4 jest to deficyt umiejętności współdziałania (51%); beneficjenci w P4 są relatywnie bardziej sceptyczni jeśli idzie o to, które problemy udaje się rozwiązać.

Wykres 13. Problemy rozwiązane dzięki projektom – opinia beneficjentów P FIO wg priorytetu

Źródło: CAWI z grantobiorcami P1 (n=640) i organizacjami wspartymi w P2,3,4, n=384 (P2=242, P3=124, P4=49)

Należy podkreślić uruchomienie ważnego procesu. Pozytywne doświadczenia z projektów, które często wymagały zaangażowania oraz współpracy, a do tego większa wiedza o potrzebach motywowała odbiorców i mieszkańców do dalszej aktywności, wzmacnia poczucie sprawstwa.

Ludzie dostrzegli potrzebę działania i organizowania się w rozwiązywaniu takich lokalnych problemów. Nie czekają na władze samorządowe, czy rządowe, ale sami biorą sprawy w swoje ręce.

TDI operator

Wiedza o działaniach i świadomość efektów w największym stopniu dotyczyła bezpośrednich odbiorców, którzy byli zaangażowani w projekty. Inne grupy czy ogół mieszkańców nie zawsze zdawali sobie sprawę z tego, że jest realizowany projekt, ale korzystali z wypracowanych efektów po jego zakończeniu. Na przykład brali udział

w festynie lub koncercie, korzystali z wyposażenia. Realizatorzy projektów przytaczali wiele przykładów na to, jak zadowoleni byli mieszkańcy ze zmian w otoczeniu lokalnym, ale też z możliwości, jakie powstały dzięki projektom: rozwoju kompetencji, ciekawych form spędzania czasu wolnego, czy też po prostu dowartościowania grup mieszkańców, których potrzeby wcześniej były marginalizowane:

U nas był rozwój osobowy. To były zajęcia z jogi. Spotykaliśmy się w świetlicy, u nas tutaj na wsi. Kobiety bardzo poczuły się docenione, bo projekt był skierowany do kobiet, tych też aktywnych. Dla naszych też senierek.

FGI beneficjenci P2

Projekty, które dostały dofinansowanie z P FIO, powodowały **zmiany w przestrzeni lokalnej**. Polegały one na stworzeniu nowego lub odnowieniu istniejącego obiektu małej architektury w miejscowości, jak np. altana, wiata dla mieszkańców czy kibiców, nasadzenia w parku, kosze na śmieci, siłownie, klomby, murale i tym podobne. Tego rodzaju efekty osiągane były najszybciej. Zmiany były widoczne, więc powodowały zaciekawienie mieszkańców. Doceniano, że wspólna przestrzeń zmienia się na lepsze, jest ładniejsza. W dodatku dzięki zaangażowaniu mieszkańców w realizację przedsięwzięcia **zwiększało się poczucie odpowiedzialności**. Zdarzało się, że po projekcie mieszkańcy **podejmowali dalsze inicjatywy** związane z tym miejscem, na przykład organizowali kolejne spotkania mieszkańców lub już z własnych środków kupowali rośliny.

FIO przyczyniło się trochę do powstania takich przestrzeni w mniejszych społecznościach lokalnych. Widzimy, że miejsca, które dzięki temu zadaniu powstały, to spowodowało, że ludzie zaczęli się gromadzić wokół tego miejsca. Później powstawały jakieś wspólne grille, jakieś wspólne przestrzenie. To spowodowało, że te miejsca się w tej chwili rozrastają. Przy okazji tego, dzieją się różnego rodzaju wydarzenia takie wspólnotowe.

TDI operator

Nowe obiekty przyciągały też mieszkańców dotąd **niezainteresowanych tym, co dzieje się w miejscowości** i nieangażujących się w jej sprawy. Gdy widzieli, że inne osoby z nich korzystają, czuli się zmotywowani do włączenia się w takie aktywności:

Zapraszamy też sąsiadów, którzy gdzieś tam na początku patrzyli tylko przez okno i mówili: „Ale macie fajnie”. My zawsze mówimy: „No to do nas dołączcie”. Teraz jest taka sytuacja, że wszyscy tam przychodzą i sobie grillują. Siedzimy razem wieczorami.

FGI beneficjenci

Jest taka grupa, która często nie chce brać udziału w projekcie. To jest takie na zasadzie „Stańmy z boku, popatrzmy co oni będą robić”. To są tacy lokalni sceptycy. To są ludzie starsi, ludzie bardziej prości. Oni nawet uważają, że to nie wypada. „Wygłupię się” itd. Często nie chcą się zapisywać do jakiejś grupy z tego powodu. Potem, kiedy projekt odnosi sukces, to właśnie te osoby właśnie są wyciągnięte wtedy. Nabierają zaufania. Do tej organizacji i do samego programu.

TDI ekspert

Projekty były też nieraz **zauważane przez samorząd lokalny**, zwłaszcza gdy działania wymagały zaangażowania samorządu, uzyskania zezwoleń itp. W takich sytuacjach realizatorzy często nawiązywali współpracę z instytucjami lokalnymi – w formie patronatu albo konkretnej pomocy np. przy informacji i promocji projektu. Częstą praktyką było zapraszanie władz lokalnych na finał projektu – galę, festyn, koncert. Wójt lub burmistrz czuł się wtedy bardziej współodpowiedzialny za osiągnięte efekty. Tam, gdzie już była dobra lokalna atmosfera dla inicjatyw społecznych, realizatorzy projektów FIO byli doceniani i wspierani przez władze lokalne.

Na uroczystościach władze samorządowe jak najbardziej były zaproszone i też brały udział. I jest tak fajnie, że na pikniku zastępca burmistrza, czy też sam burmistrz przez mikrofon podziękuje za to, że ktoś się tego podjął, że to była fajna inicjatywa. To taka niefinansowa nagroda, ale nawet takie ustne docenienie też jest dosyć ważne.

TDI beneficjent P1

Wniosek

- Projekty realizowane w P FIO 2014-2020 były wysoko ocenione przez odbiorców. Nie tylko odpowiadały na ich potrzeby, ale też działania były źródłem satysfakcji. Ponadto wiele z nich przyczyniło się do rozwiązania problemów społeczności. Również społeczności lokalne pozytywnie oceniają zmiany wynikające z projektów.

Potrzeby niezaspokojone

Chociaż Program FIO 2014-2020 spowodował wiele zmian i był w skali kraju odpowiedzią na i potrzeby społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych oraz ogółem trzeciego sektora, to jednak główne problemy nie zostały rozwiązane.

Nie udało się rozwiązać problemów, w największym skrócie. Na pewno nieco złagodzić. Projekty dofinansowane w ramach programu, czy realizacja programu na pewno przyczyniła się do poprawy sytuacji. Ale te problemy mają tak szeroką skalę, że realizacja programu z budżetem 60 milionowym, i dofinansowanie pięciuset organizacji w ciągu roku - w minimalnym stopniu ma szansę rozwiązać te problemy.

TDI ekspert

Żadnego z problemów się nie udało definitywnie rozwiązać. Żaden z tych problemów nie został nawet w większości zlikwidowany, ale też nie takie było oczekiwanie. FIO miało pomóc, wyznaczyć kierunek zmiany. Ja myślę, że kierunek zmiany był wytyczany.

IDI ekspert

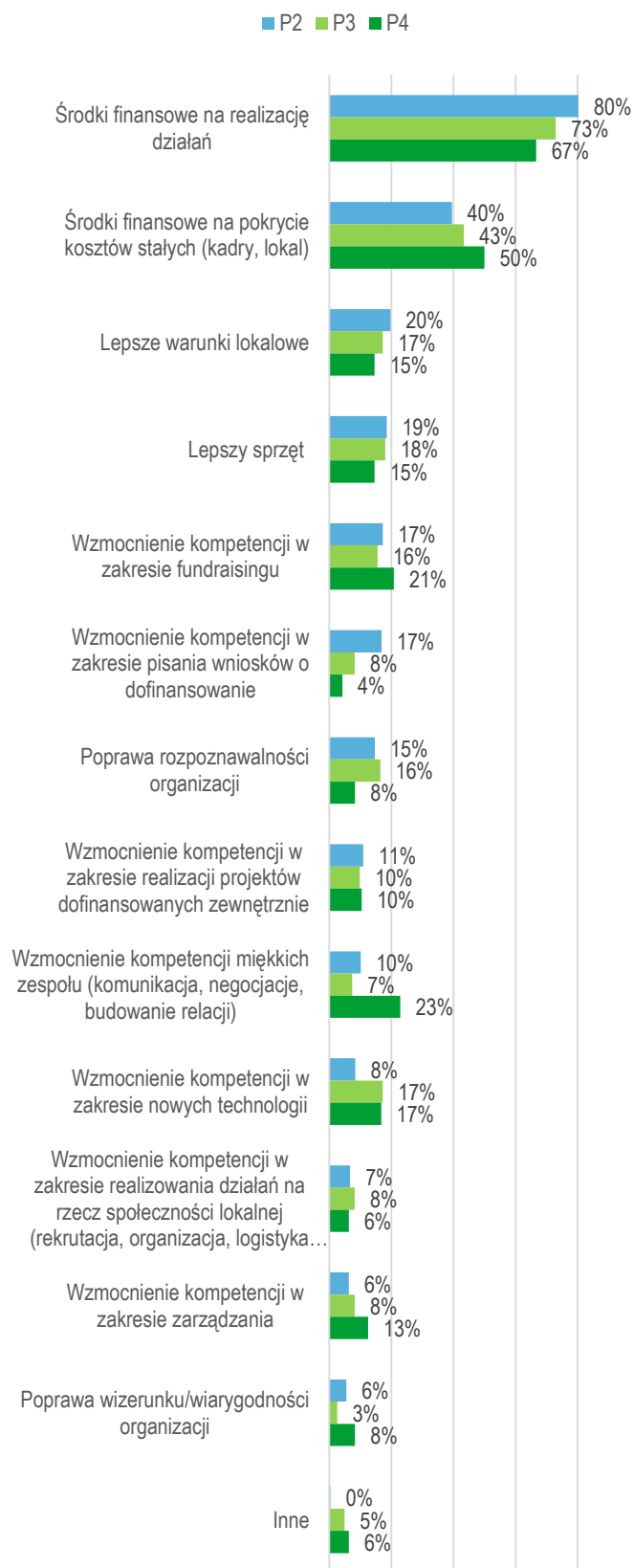
Wciąż są obszary, gdzie potrzebne jest dalsze wsparcie. Poniżej znajduje się zestawienie najważniejszych potrzeb grantobiorców według priorytetów Programu. Ponadto w priorytecie 1 potrzeby są podane w podziale na grupy nieformalne i młode organizacje.

Wykres 14. Najważniejsze potrzeby grantobiorców w P1

Źródło: CAWI z grantobiorcami w P1, n=640 (grupy nieformalne - 354, młode NGO = 286)

Wykres 15. Najważniejsze potrzeby grantobiorców w P2,3,4

Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w P2,3,4, n=384 (P2=242, P3=124, P4=49)

Najczęściej wskazywaną potrzebą dla wszystkich beneficjentów są **fundusze**. Wszystkie organizacje odczuwają deficyt środków na prowadzenie działań. Natomiast organizacje z priorytetu 2, 3 i 4 potrzebują też funduszy na pokrycie kosztów stałych, niezbędnych do utrzymania organizacji. W tym kontekście warto zauważyć różnicę między grupami nieformalnymi i młodymi organizacjami z priorytetu 1. Formalne podmioty mają trudniej, bo muszą zabiegać o środki na pokrycie kosztów stałych, częściej wyzwaniem są dla nich warunki lokalowe. Te dwie potrzeby – aby były zaspokojone, wymagają zrozumienia i zaangażowania ze strony samorządu oraz wsparcia długoterminowego, bo kolejne granty w niewielkim stopniu zapewniają stabilizację organizacji.

Ta trudna sytuacja finansowa, to jest coś, co generalnie jest stałym problemem organizacji. Niezmiennym od lat. Wśród priorytetowych problemów sektora społecznego i rosnącej liczby programów w dalszym ciągu nie rozwiązuje się tych problemów. Problem cały czas jest, nie zmienia się.

TDI operator

W priorytecie 1 około 1/4 podmiotów widzi potrzebę **rozwój kompetencji w zakresie pisania wniosków o dofinansowanie**, a 1/5 deklaruje, że **potrzebny jest im lepszy sprzęt**. Ta ostatnia potrzeba jest też istotna dla podobnego odsetka organizacji z pozostałych priorytetów Programu. Inne potrzeby, takie jak **wzmocnienie kompetencji w zakresie realizacji projektów na rzecz społeczności lokalnych**, czy **poprawa rozpoznawalności** organizacji lub grupy oraz **rozwój kompetencji miękkich** jej członków deklaruje między 10 a 20% podmiotów z priorytetu 1. Wśród organizacji z pozostałych trzech priorytetów często deklarowane potrzeby dotyczą: **poprawy warunków lokalowych i sprzętu**, ale też **wzmocnienia kompetencji** związanych z fundraisingiem i w zakresie pisania wniosków o dofinansowanie.

Powyższe kwestie zawierają się w bardziej ogólnej potrzebie **wzmocnienia instytucjonalnego organizacji pozarządowych**.

W większości były to projekty szkoleniowe dla organizacji pozarządowych. Pewnie jakaś wiedza została przekazana. Czy to w efekcie faktycznie wzmocniło potencjał organizacji i całego sektora? Moim zdaniem średnio, mając na uwadze te potrzeby wskazywane w badaniach sektora, czyli brak sprzętu, brak kadr, itd.

IDI ekspert

W ramach Programu FIO 2014-2020 organizacje mogły przeznaczyć część dotacji na rozwój instytucjonalny, także w ramach regrantingu wojewódzkiego w priorytecie 1. Ta forma wsparcia była oceniana jako bardzo użyteczna. Obecnie – z powodu ograniczenia budżetu – operatorzy zrezygnowali z tego typu wsparcia.

Nie każdy ma zasoby, żeby startować w PROO, ale właśnie takie mniejsze granty. np. do dziesięciu tysięcy na rozwój, żeby były dystrybuowane też właśnie w regionach. To się bardzo dobrze sprawdziło.

FGI beneficjenci P1

Nie ma tego elementu jako obligatoryjnej części zadań. Wielu operatorów w ogóle zrezygnowało z tego. Ma tylko inicjatywy „pożytkowe”.

TDI operator

Badani uważają, że szanse otrzymania wsparcia w ramach P FIO są nikłe, bo jest bardzo duża konkurencja ogólnopolska. Zresztą w pozostałych priorytetach Programu z roku na rok również coraz trudniej było uzyskać

dofinansowanie, ponieważ Program FIO stawał się coraz bardziej popularny. Pojawiał się więc **efekt negatywny** – **zniechęcenie organizacji**, które wiele razy bezskutecznie aplikowały do Programu:

Są takie organizacje pozarządowe, które mówią „Pisaliśmy tyle razy. FIO nigdy nie przeszliśmy i już więcej tam nie ma co składać. Już więcej tego robić nie będziemy”. TDI operator

Efekt negatywny dotyczył też **organizacji o dużym doświadczeniu**. Ponieważ Program FIO jest wieloletni, ma coraz większy zasięg i są w nim prowadzone systematyczne działania informacyjno-promocyjne, w kolejnych latach zachęcane do udziału były podmioty nowe, z małych miejscowości. Coraz więcej organizacji pozarządowych chce do niego aplikować, więc z każdym rokiem trudniej jest uzyskać dofinansowanie, konkurencja jest większa, a to powoduje, że doświadczone organizacje czują się „ukarane”. Może więc warto rozważyć komunikowanie, w których priorytetach FIO te podmioty mają największe szanse i do jakich innych programów mogą aplikować.

W Programie FIO 2014-2020 brały udział różne organizacje. Z jednej strony były to podmioty, dla których było to pierwsze działanie na rzecz społeczności, więc ich potrzeby można określić jako **pomoc w stawianiu pierwszych kroków**. Z drugiej strony były to organizacje doświadczone, więc ich potrzeby były inne. Na przykład w priorytecie 4 wyróżnia się **potrzeba rozwoju wewnętrznego organizacji**. 23% badanych beneficjentów z tego priorytetu deklaruje, że zależy im na wzmocnieniu kompetencji miękkich zespołu. Więcej też niż w innych priorytetach widzi potrzebę wzmocnienia zarządzania.

Dodatkowo badani grantobiorcy wskazywali jeszcze inne potrzeby, które dotyczą ich rozwoju merytorycznego i kadrowego, a w mniejszym stopniu – warunków zewnętrznych, w jakich działają organizacje. Poniżej wskazujemy najczęściej występujące potrzeby w kategorii „inne”:

Rozwój organizacji – merytoryczny i kadrowy

- ☐ Zarządzanie strategiczne - rozwój kompetencji zarządów i pracowników organizacji w tym zakresie
- ☐ Rozwinięcie kompetencji wolontariuszy oraz wzmocnienie ich poczucia przynależności do organizacji
- ☐ Pozyskiwanie nowych wolontariuszy
- ☐ Zwiększenie zaangażowania członków organizacji

Poszerzanie pola wpływu organizacji, stabilizacja warunków zewnętrznych

- ☐ Poszerzanie bazy członkowskiej federacji
- ☐ Zmniejszenie skali zmian prawa dotyczącego organizacji pozarządowych - w celu zapewnienia ich stabilnej działalności
- ☐ Ustabilizowanie sytuacji związanej z pandemią COVID-19, aby organizacje mogły realizować działania zgodnie z planem

Potrzeby dotyczące współpracy z samorządami

Oprócz potrzeb szczegółowych, których skala została zdiagnozowana w ilościowej części badania, należy zwrócić uwagę na potrzebę o charakterze systemowym, czyli **zwiększenie zaangażowania samorządów lokalnych we wspieraniu organizacji pozarządowych**. Ta kwestia była podnoszona w wielu wywiadach z beneficjentami, ale

też zwracali na nią uwagę eksperci. Wszyscy zdają sobie sprawę, że jest to poważne wyzwanie i zarazem niezbędny warunek dla trwałej poprawy sytuacji trzeciego sektora w Polsce:

Program FIO jest skierowany głównie do organizacji pozarządowych, aczkolwiek zmiana w administracji samorządowej, w samorządach lokalnych, to jest coś, czego potrzebujemy. Bez czego sektor po prostu nie ruszy dalej i nic się nie zmieni. I my cały czas będziemy realizować takie projekty po prostu „od – do”. Bez lokalnych zmian systemowych, zwiększania zlecania zadań to w dalszym ciągu po prostu będziemy „organizacyjkami”, którym od czasu do czasu wpada fajny projekt.

TDI operator

Oto najważniejsze potrzeby dotyczące relacji organizacji i samorządów:

- **Budowanie świadomości w samorządach o roli i znaczeniu organizacji pozarządowych w rozwoju lokalnym.** Potrzeba zmiany podejścia: od traktowania organizacji przez samorządy jako klientów do współpracy z organizacjami jako usługodawcami w realizacji zadań publicznych

- **Upowszechnianie mechanizmów trwałego wspierania organizacji przez samorządy.** W związku z tym potrzebne są intensywne działania informacyjne, promocyjne oraz szkoleniowe skierowane do samorządów, które stopniowo będą zmieniać świadomość, dostarczać wiedzę o sprawdzonych rozwiązaniach. Bez tego rodzaju oddziaływania na samorządy, użyteczność efektów Programu FIO będzie mniejsza. Może być wręcz zagrożeniem dla rozwoju organizacji i społeczności, ponieważ ich inicjatywa i energia mogą być blokowane przez postawę władz lokalnych, a to z kolei powoduje frustrację i zniechęcenie.

Jest zaangażowanie. Ono się zwiększa, ale bardzo często zapłonie i gaśnie po pierwszym zderzeniu z lokalną administracją.

FGI beneficjenci

Dużo projektów w Programie FIO, mówi o rzecznicztwie, o konsultowaniu, itd. Ja naładowałem kogoś teorią o tym, jak aktywnie uczestniczyć w tworzeniu programu współpracy, itd. No i później ktoś aktywnie raz uczestniczył i gmina go zignorowała. Nie biorąc pod uwagę opinii, nie dając żadnych zwrotnych informacji. I tu mamy to zderzenie. Możemy wydać mnóstwo pieniędzy na uczenie i zachęcanie ludzi do zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Jak nie będziemy przekonania na poziomie lokalnym, to nic to nie da. Dopóki nie przekonamy do samorządów, to nic nie dadzą tego typu projekty.

TDI operator

W Programie FIO nie wypracowano znaczących mechanizmów współpracy organizacji z lokalnym samorządem. Część operatorów z własnej inicjatywy zachęcała beneficjentów priorytetu 1, by na różne sposoby angażowali władze lokalne do swoich projektów. W kilku województwach też operatorzy pozyskali od wojewódzkich lub lokalnych samorządów dodatkowe środki na regranting. Takie dobre praktyki powinny być upowszechniane nie tylko w trzecim sektorze, ale też w środowisku samorządowym.

Poprawa zaufania w relacjach obu sektorów. Budowanie zaufania wymaga czasu oraz partnerskiej współpracy. Potrzeba też większej gotowości samorządów do tego, by angażować organizacje w działania na rzecz mieszkańców.

Samorządowe instytucje jakoś się uparły, że muszą same to robić, że one wiedzą lepiej, jak to robić. Dlaczego tego nie dać organizacji, która, ma większy kontakt ma z ludźmi? Organizacja największy pożytek zrobi z tych pieniędzy, zrobi to taniej. To powinno ulec zmianie.

TDI beneficjent

Potrzeby wynikające z pandemii koronawirusa

Pandemia COVID-19 była trudnym doświadczeniem dla trzeciego sektora i ujawniła potrzeby organizacji. Spowodowała destabilizację i tak dość kruchych podstaw działania organizacji. W 2020 roku wiele programów i projektów zostało zawieszonych lub odwołanych, a z tego powodu – organizacje straciły możliwość pozyskiwania funduszy. W związku z tym niektóre organizacje musiały zredukować zatrudnienie albo obniżyć wynagrodzenia. Przez to część pracowników lub współpracowników decydowało się na odejście do innego sektora, szukanie innego zatrudnienia.

Mamy wiele sygnałów, że wiele organizacji boryka się z bardzo dużymi trudnościami, przede wszystkim finansowymi, bo jeżeli nie mieli projektów, jeżeli nie mieli działań, to nie zarobili na swoją działalność. Nie zarobili na swoje funkcjonowanie.

TDI beneficjent

Podczas pandemii konieczne było ciągle dostosowywanie się do zmieniających przepisów. Było to uciążliwe dla organizacji, ponieważ utrudniało planowanie działań i wymagało większej elastyczności wobec zmieniających się warunków. Z drugiej strony w czasie pandemii organizacje zebrały wiele nowych doświadczeń, które mogą być punktem wyjścia do korzystnych zmian. Pandemia spowodowała więc **większą kreatywność** i mobilizowała do szukania nowych sposobów działania.

Organizacje potrzebują stabilizacji, stabilności przepisów, stabilności dyrektyw, rozporządzeń, itd. A tu się co trzy tygodnie słyszy coś innego. Ta sytuacja jest absolutnie zła, bo organizacje zaczynają kombinować. Być może przyniesie to jakieś rozwiązania, które do tej pory nie miałyby szansy na pojawienie się. Ale jednak szkoda, że muszą marnować czas na wymyślanie koła na nowo.

TDI beneficjent

Negatywny wpływ pandemii widać wśród odbiorców projektów i w społecznościach lokalnych – jest to **rozluźnienie więzi w społecznościach**.

Największym problemem, przed którym stajemy, to jest przeciwdziałanie skutkom pandemii. Widzimy to wśród młodzieży. Widać w ich działaniu, widać w ich reakcjach, widać w ich kontaktach między rówieśnikami skutki pandemii. Skutki tego, że kilkanaście miesięcy byli w domu, że byli przed monitorami, że nie mieli pewnej obowiązkowości, że byli w jakiś sposób zastraszeni, przestraszeni, np. trudną sytuacją finansową rodziców, którzy np. prowadzili firmę.

TDI beneficjent

Po wielu miesiącach izolacji w wielu miejscowościach mieszkańcy odzwyczaili się od spotkań albo obawiają się zarażenia i nie biorą w nich udziału. Potrzeba więc będzie kolejnych działań służących integracji i aktywizacji grup odbiorców oraz społeczności. Podobnie jest z uczestnikami Programu FIO. Operatorzy zauważyli, że w pandemii **zmniejszyła się liczba uczestników** spotkań informacyjnych, musieli więc zmieniać sposoby docierania do potencjalnych beneficjentów, prowadzić bardziej intensywne działania.

[Na spotkaniach było] 63 osoby. Zawsze w tym czasie było 120. Składa się na to oczywiście urlop, bo w lipcu robimy spotkanie. I późny termin ogłoszenia tych spotkań, a trzy – COVID.

TDI operator

Natomiast **pozytywnym efektem pandemii** jest intensywny rozwój umiejętności w zakresie obsługi komputera i narzędzi zdalnej komunikacji. Dotyczy to zarówno organizacji, jak i odbiorców ich działań.

Przez pandemię nie mamy spotkań bezpośrednich. Lata robiliśmy to „face to face”, więc były rozmowy z doradcami. Teraz doradca pisze maila, czy dzwoni i mówi, na co trzeba zwrócić uwagę, więc to jest bardzo edukacyjne. Ludzie sobie to bardzo cenią. Wiedzą, że są prowadzeni za rękę.

TDI operator

W związku z tym ujawniła się potrzeba szkoleń z zakresu nowych narzędzi komunikacji online.

Organizacje pozarządowe, dzięki elastyczności, poradziły sobie z pandemią COVID-19. Jednocześnie przedstawiciele trzeciego sektora wyraźnie sygnalizują potrzebę **wspierania dzieci i młodzieży** w zakresie umiejętności interpersonalnych, bycia w grupie, włączania i ich aktywizacji po roku zdalnej nauki, ale także deficytów w aktywności fizycznej. Podobne postulaty dotyczą dorosłych, w tym seniorów, jednak to potrzeby dzieci wybijają się tu na plan pierwszy. Zaangażowanie w działania społeczne i praca na rzecz organizacji obywatelskiej jest jednym z czynników, które zwiększają odporność życiową (*resilience*), więc warto intensywnie zachęcać te grupy wiekowe do takich aktywności i zwiększyć tego typu ofertę.

Potrzeby operatorów

Warto w rozdziale poświęconym potrzebom wspomnieć też o deficytach jeszcze jednej – jak się okazuje – istotnej grupy beneficjentów, czyli operatorów wojewódzkich. Pełnili i pełnią oni ważną rolę w Programie FIO, ale też ogólnie w trzecim sektorze, ponieważ większość operatorów to duże i doświadczone organizacje parasolowe/infrastrukturalne. Ich rolą jest nie tylko sprawne rozdysponowanie dotacji młodym organizacjom i grupom nieformalnym w ramach regrantingu, ale też informowanie, doradztwo i wsparcie tych podmiotów w działaniach:

Wszystkie nasze działania są komplementarne i uzupełniające się. U nas nie ma regrantingu bez działań edukacyjnych, czy animacyjnych. Na to wpływa też promocja, więc dla nas to całość jest. Wszystkie te obszary są właściwie tak samo ważne i są mocno ze sobą powiązane.

TDI operator

Gdy w Programie na realizację priorytetu 1 NIW przekazał mniejszą kwotę niż wnioskowali operatorzy, musieli oni ograniczać zasoby kadrowe, odbijało się to negatywnie na jakości oraz ilości wsparcia dla organizacji. Gdy NIW w trakcie Programu FIO 2014-2020 zmieniał operatora wojewódzkiego, powodowało to zerwanie relacji z lokalnymi podmiotami. Nowy operator potrzebował wiele miesięcy, by poprzez nowych animatorów zbudować swoją sieć

wspieranych organizacji. To tylko dwa **przykłady negatywnych efektów**, które pośrednio dotyczyły lokalnych organizacji i grup nieformalnych.

Zatem NIW, by skutecznie odpowiadać na potrzeby trzeciego sektora i społeczeństwa obywatelskiego, powinien też bardziej zdecydowanie niż dotąd zadbać o potrzeby operatorów wojewódzkich.

Główną potrzebą operatorów, podobnie jak ogółu organizacji, są **środki finansowe**. Są one podstawą dla organizacji pozarządowych by móc działać i realizować zadania. Operatorzy powinni mieć większe fundusze na wspieranie trzeciego sektora w województwie. To pozwoli im zapewnić odpowiednią liczbę pracowników i czas na wykonanie potrzebniejszych działań. Zdaniem operatorów **grupy nieformalne i lokalne organizacje** potrzebują dalszej **edukacji** związanej z projektami, a także pozyskiwaniem środków. Ta potrzeba wiąże się z deficytem w programach nauczania dzieci i młodzieży, gdzie podejście projektowe nie jest jeszcze rozpowszechnione.

U nas cały czas kuleje ta kwestia związana z jakością wniosków. To nie chodzi absolutnie o perfekcyjne pisanie, używanie słów kluczy, itd. Tylko chodzi o świadomość myślenia projektowego.

TDI operator

Wskazane jest więc, by w Programie FIO uwzględniano projekty, które służą rozwijaniu kompetencji dzieci i młodzieży w tym zakresie. Ma to długofalowe znaczenie dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Mając większy zespół operatorzy będą też mogli w większym stopniu **sieciować lokalne podmioty oraz wspierać partnerskie przedsięwzięcia**. Jest to zdecydowanie potrzebne zadaniem operatorów, bo tego typu potrzeby rzadko są uświadamiane przez małe organizacje.

Pójście w kierunku trochę mocniejszego sieciowania tych ludzi. Przekonywania, że ten efekt synergii, współpracy jest wart.

TDI operator

Potrzeba sieciowania i wymiany doświadczeń dotyczy też samych operatorów. Każdy z nich w ramach realizacji Programu FIO w województwie wypracowuje własne rozwiązania, które powinny być omawiane na forum ogólnopolskim. Warto kontynuować takie spotkania, **powinny być one regularne**. Warto też mobilizować operatorów do udziału w spotkaniach na żywo, ponieważ wymiana doświadczeń zdecydowanie lepiej udaje się podczas spotkań bezpośrednich niż w formie online. Będzie to miało wpływ na jakość i spójność Programu.

Często sygnalizowaną potrzebą jest też **wspólny system naboru wniosków aplikacyjnych oraz obsługi projektów i umów z uczestnikami P FIO**. Generator z jednej strony powinien umożliwiać jego monitorowanie i sprawozdawczość w Programie na poziomie regionu i automatycznie na poziomie całego kraju, a z drugiej strony powinien umożliwiać wprowadzanie indywidualnych rozwiązań, aby uwzględnić różne podejścia operatorów. Operatorzy argumentują to także obniżaniem kosztów.

Generator wspólny, zarządzany przez NIW. Ktoś operatorowi zapewniałby to bezpieczeństwo przechowania danych, innych rzeczy. Tu też się pojawiają te wszystkie rzeczy związane z RODO. To jest mnóstwo rzeczy, które my gromadzimy.

TDI operator

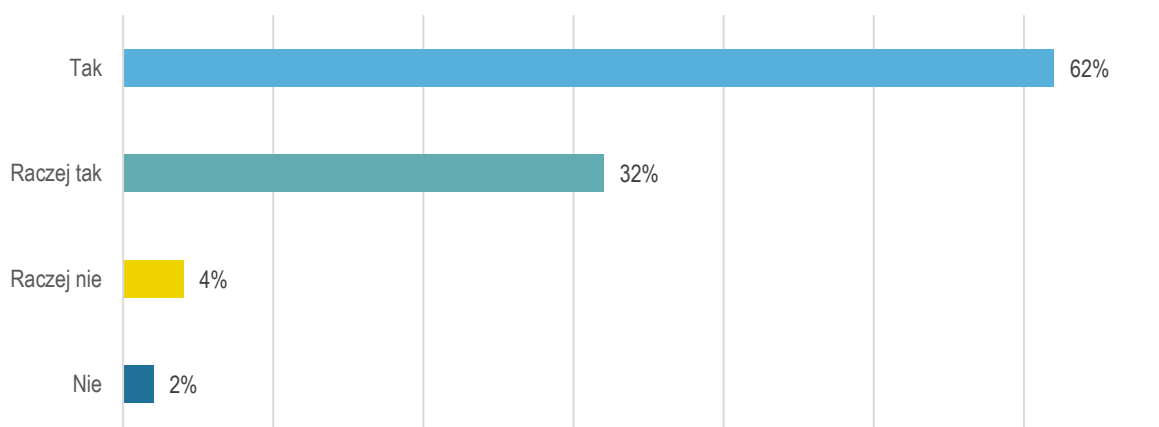

4. Trwałość efektów osiągniętych dzięki wsparciu w ramach P FIO 2014-2020

Trwałość efektów w ocenie organizacji i grup nieformalnych wspartych w Programie i odbiorców

Ocena trwałości efektów osiągniętych w Programie FIO2014-2020 jest zróżnicowana. Program osiąga z pewnością trwałe efekty jeśli chodzi o bezpośrednie wsparcie pojedynczych organizacji, a zwłaszcza grup nieformalnych i młodych NGO w ramach P1. Jak wskazują badania jakościowe, projekty realizowane w ramach P1 miały często charakter przełomowy dla niewielkich grup nieformalnych i młodych organizacji pozarządowych (często było to pierwsze pozyskane przez nie dofinansowanie, "wejście w inny świat", jak wskazuje jeden z respondentów), a więc i trwałość efektów w takiej sytuacji jest większa. Wskazują na to także wyniki dotyczące funkcjonowania grup nieformalnych i młodych NGO po zakończeniu realizacji projektów w ramach P1. Aż **97% badanych młodych organizacji pozarządowych i 70% grup nieformalnych**, które otrzymały dofinansowanie z FIO, **działa do dziś, przy czym 30% działających dzisiaj grup sformalizowało się** (założyło organizację pozarządową). Formalizowały się częściej grupy realizujące projekty w latach 2014-16 niż realizujące je później. 94% działających dziś grup nieformalnych wskazuje, że na ich dalsze trwanie miało wpływ wsparcie z FIO.

Wykres 16. Odpowiedzi grup nieformalnych na pytanie, czy wsparcie w ramach Priorytetu 1 wpłynęło pozytywnie na trwałość ich działania

Źródło: CAWI z grantobiorcami z P1, Grupy nieformalne, które działają nadal, n=241

O trwałości efektów wsparcia świadczy to, że projekty realizowane w ramach P FIO, są kontynuowane. Projekty kontynuuje 89% badanych wnioskodawców realizujących swoje projekty w ramach P2, P3 i P4 oraz 80% grantobiorców z Priorytetu 1. Wśród pozostałych Priorytetów na kontynuację najczęściej wskazują realizatorzy z P2 (91%), najrzadziej – z P3 (85%).

Organizacje i grupy nieformalne, realizujące projekty w ramach P FIO 2014-2020, w ankiecie często wskazywały, że efekty osiągnięte dzięki wsparciu w Programie były trwałe. Dużo rzadziej wskazują, że dany efekt nie był trwały (zmiana trwała krótko) lub też – że projekt w ogóle nie wpłynął na dany obszar. Poniższa tabela przedstawia

zestawienie deklarowanych trwałych i krótkotrwałych efektów⁶. Spośród odpowiedzi wyłączono odpowiedź "nie dotyczy". Zastosowano następujące kryteria:

- a) Jako efekty "trwałe" zakwalifikowano te, w przypadku których przynajmniej 60% respondentów uznało, że trwały one dłużej niż dwa lata;
- b) jako efekty "krótkotrwałe" zakwalifikowano te, w przypadku których mniej niż 60% respondentów uznało, że trwały one dłużej niż dwa lata, zaś co najmniej 25% wskazało, że zmiana była krótkotrwała;
- c) jako "brak efektu" sklasyfikowano sytuacje, w których więcej niż 50% respondentów wskazało na brak zmiany.

⁶ Nota metodologiczna:

Tabela 4. Długotrwałe i krótkotrwałe efekty projektów wg respondentów ankiety

Priorytet	Brak efektu	Efekty krótkotrwałe (w nawiasie odsetek respondentów, którzy uznali efekt za krótkotrwały)	Efekty długotrwałe (w nawiasie odsetek respondentów, którzy uznali efekt za długotrwały)
1. Małe inicjatywy	-	Zwiększenie zaangażowania odbiorców w życie publiczne (36%) Zwiększenie zaangażowania odbiorców w wolontariat (35%)	Zwiększenie wiedzy lub umiejętności obywateli/ uczestników projektu/ odbiorców (73%) Zwiększenie wzajemnego zaufania w społeczności lokalnej/ wśród odbiorców (72%) Poprawa relacji międzyludzkich w społeczności lokalnej (72%) Poprawa estetyki terenu, na którym realizowany był projekt (72%) Zwiększenie uczestnictwa w kulturze (70%) Poprawa nastroju/dobrostanu psychicznego odbiorców (66%) Poprawa zdrowia/kondycji fizycznej odbiorców (65%) Poprawa stanu środowiska naturalnego (62%)
2. Aktywne społeczeństwo	-	Zwiększenie zaangażowania odbiorców w życie publiczne (38%) Rozwój wolontariatu (37%) Zwiększenie zdolności organizacji pozarządowych do mobilizowania aktywności obywateli (34%) Aktywizacja wspólnot lokalnych i instytucji publicznych (33%) Poprawa samoorganizacji społecznej (30%)	Zwiększenie zakorzenienia organizacji pozarządowych w społeczności lokalnej (77%) Zwiększenie aktywności obywateli w organizacjach pozarządowych i grupach nieformalnych (65%) Ograniczenie wykluczenia społecznego grup zagrożonych marginalizacją (62%) Zwiększenie aktywności w zakresie integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (61%)

Priorytet	Brak efektu	Efekty krótkotrwałe (w nawiasie odsetek respondentów, którzy uznali efekt za krótkotrwały)	Efekty długotrwałe (w nawiasie odsetek respondentów, którzy uznali efekt za długotrwały)
3. Aktywni obywatele	Rozwój znaczenia organizacji strażniczych (50%)	Zwiększenie udziału obywateli i ich organizacji w zlecaniu i realizacji zadań publicznych (25%)	Zwiększenie kompetencji społecznych i obywatelskich obywateli (85%) Rozwój edukacji obywatelskiej i kompetencji społecznych obywateli (74%) Zwiększenie zaangażowania i wpływu obywateli na sprawy publiczne/zarządzanie (62,5%)
4. Silne organizacje pozarządowe	Wprowadzenie rozwiązań służących wzmocnieniu potencjału sektora obywatelskiego (57%) Rozwiązywanie problemów dotyczących działalności organizacji obywatelskich (57%) Rozwój badań i analiz dotyczących aktywności obywatelskiej (60%)	Zwiększenie rozpoznawalności organizacji pozarządowych innych niż realizator projektu (43%) Rozwój współpracy sektora obywatelskiego i publicznego (33%)	Zwiększenie kompetencji uczestników projektów (78%) Rozwój zdolności organizacji do współpracy z otoczeniem (78%) Zwiększenie potencjału finansowego i/lub sprzętowego organizacji pozarządowych innych niż realizator projektu (57%) Zwiększenie kompetencji organizacji pozarządowych innych niż realizator projektu (57%)

Źródło: CAWI organizacje wsparte w programie (P1, n = 619, P2, P3, P4, n = 384)

W praktyce – jak wskazują badania jakościowe – trwałość efektów wyraża się z jednej strony w efektach materialnych lub działaniach (np. poprawa jakości i unowocześnienie sprzętu organizacji, stworzenie portalu, strony, aplikacji, kontynuowane zajęcia/działalność), a z drugiej – w efektach dotyczących wiedzy, umiejętności i postaw uczestników.

Analiza powyższej tabeli wskazuje, że istnieje **znaczące zróżnicowanie oceny trwałości w zależności od rodzaju efektu oraz priorytetu**. Najczęściej trwałość efektów deklarowali wnioskodawcy realizujący projekty w ramach priorytetu 1. Stosunkowo często efekty swoich projektów jako trwałe oceniali respondenci realizujący projekty w ramach priorytetu 3, zwłaszcza w zakresie zwiększenia kompetencji. Często wskazywano natomiast, że nie udało się osiągnąć efektów związanych ze wzmocnieniem organizacji rzeczniczych, a zwłaszcza strażniczych.

Z kolei realizatorzy projektów w ramach P2 najczęściej wskazywali na krótkotrwałość efektów, zwłaszcza w odniesieniu do zwiększenia aktywności społecznej uczestników. W przypadku priorytetu 4 respondenci często wskazywali na całkowity brak ważnych planowanych przez twórców Programu efektów, zwłaszcza związanych z systemowymi rozwiązaniami na rzecz organizacji pozarządowych.

Długotrwałe efekty we wszystkich priorytetach dotyczyły natomiast **wiedzy, kompetencji i nawiązywania współpracy**. Ogólnie wyżej oceniano trwałość efektów dotyczących samych organizacji/grup nieformalnych niż uczestników/wspólnot lokalnych.

O trwałość efektów zapytano także samych uczestników projektów. Oceniali oni trwałość projektów bardziej optymistycznie niż sami realizatorzy projektów, jednak zasadniczo za najbardziej trwałe zmiany w życiu osiągnięte dzięki realizacji projektów uznano te same co w przypadku wnioskodawców – związane z wiedzą i kompetencjami. Także w przypadku oceny wpływu projektów na społeczność lokalną odbiorcy byli bardziej optymistyczni niż realizatorzy oceniając trwałości efektów. Zaznaczyło się to zwłaszcza w odniesieniu do rozwoju wolontariatu oraz aktywności społecznej; jednak i tu na pierwszy plan wśród efektów długotrwałych wysuwają się te związane ze zmianami w samych organizacjach.

Wyraźny jest też wpływ Programu na wiedzę i kompetencje uczestników – jest to wpływ "namacalny", dający się zauważyć i wyodrębnić po projekcie.

Trwałość będzie dotyczyła (...) nabycia konkretnych umiejętności, mierzalnych, czy wzrostu tego poziomu, ale też będzie dotyczyła takich rezultatów miękkich, umiejętności społecznych. Na zasadzie takiej, że jeżeli coś zobaczę, to nie „odzobaczę”, więc jeżeli nauczę się technik autoprezentacji, to one już zostaną. (...) Jeżeli raz nauczyłam się technik rozwiązywania trudnych sytuacji i problemów, to ta umiejętność zostaje i jednak zostaje nie tylko jako certyfikat, którym się posługuję, ale przede wszystkim jako moja własna umiejętność, jako rezultat.

FGI beneficjenci

Jednak wzrost kompetencji i wiedzy nie zawsze przekłada się na długotrwały wzrost aktywności społecznej, w tym w formie wolontariatu, oraz na większy wpływ obywateli na sprawy publiczne. Na tę aktywność ma wpływ szereg innych czynników (ilość czasu wolnego, sprzyjające aktywności społecznej warunki, dostępna informacja na temat możliwości działań), które mają charakter systemowy. Projekty P FIO mają pozytywny charakter jako impuls do działania społecznego, jednak impuls ten musi być podtrzymywany po zakończeniu projektu, a tak nie zawsze się dzieje.

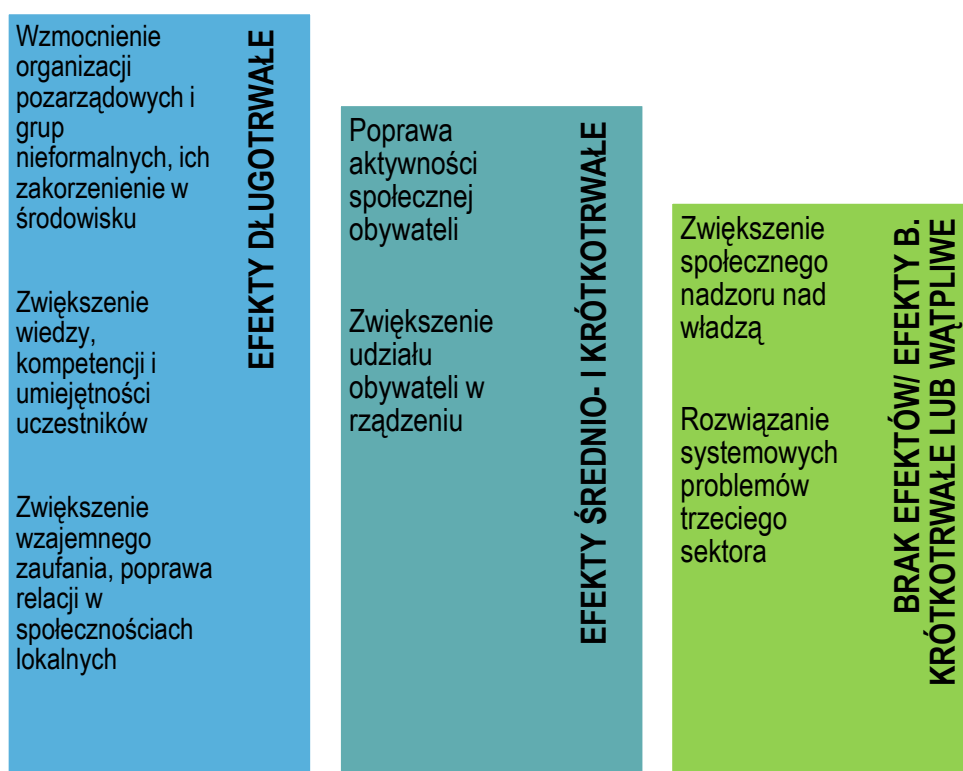
Do celów P FIO 2014-2020 (przede wszystkim w ramach Priorytetów 3 i 4), należało też wywołanie zmian systemowych, zwłaszcza w zakresie relacji obywateli i władzy oraz w zakresie rozwiązywania problemów systemowych NGO. Te efekty zostały osiągnięte w mniejszym stopniu i często były krótkotrwałe. Są to efekty trudne do osiągnięcia, wymagają bardziej systemowego niż projektowego podejścia i większego udziału instytucji

publicznych oraz większego finansowania publicznego. Program FIO z jego projektową formułą raczej nie sprawdza się w osiąganiu tego typu efektów, nawet w Komponentie Działań Systemowych – realizowane w tym komponencie działania często nie są kontynuowane.

*

Na podstawie analizy opisywanych wcześniej wyników badań ilościowych i jakościowych można wyróżnić trzy grupy efektów według prawdopodobieństwa ich trwałości.

Rysunek 4. Prawdopodobieństwo trwałości efektów

Źródło: opracowanie własne

Najmniejsza trwałość występuje w przypadku efektów, na które wpływ realizatorów projektów jest znacząco ograniczony lub wymagają one podejścia systemowego (efektywna współpraca między organizacjami a administracją, nadzór społeczny nad władzą etc.).

Pozytywnie należy natomiast ocenić trwałość wpływu P FIO na kapitał społeczny. W sytuacji deficytów tego kapitału, przede wszystkim w małych społecznościach lokalnych, nawet niewielkie projekty mogły go zwiększać. Mieszkańcy mogli poznać się nawzajem, poznać osobiście organizacje pozarządowe, a czasem też samorządowców, co przyczyniało się do wzrostu wzajemnego zaufania i chęci współpracy.

Interesujących danych dostarcza analiza trwałości efektów według lat realizacji. W przypadku ogólnego pytania częściej na trwałość wskazują osoby realizujące projekty po 2017 r. (na co wpływa też niewielki upływ czasu od ich zakończenia). Jednocześnie kiedy mowa jest o poszczególnych efektach, to na dwuletnią trwałość częściej wskazują osoby realizujące projekty w latach 2014-2016 niż 2017-2019 (z niewielkimi wyjątkami).

Zmiany dokonane dzięki projektom, które wg respondentów trwały co najmniej 2 lata – wg lat realizacji

Trwałość zmian częściej deklarowana w latach 2014-2016

- Rozwój współpracy sektora obywatelskiego i publicznego
- Wprowadzanie rozwiązań służących wzmocnieniu potencjału sektora obywatelskiego
- Rozwiązywanie problemów dotyczących działalności NGO
- Rozwój badań i analiz dotyczących aktywności obywatelskiej

Trwałość zmian częściej deklarowana w latach 2017-2019

- Poprawa relacji międzyludzkich w społeczności lokalnej
- Zwiększenie zaangażowania obywateli/uczestników/odbiorców w życie publiczne
- Zwiększenie zaangażowania odbiorców w wolontariat

Źródło: CAWI organizacje wsparte w programie (P1, n = 640, P2, P3, P4, n = 384)

Zwłaszcza w przypadku priorytetu 4 wyraźnie widoczna jest różnica – realizatorzy projektów od 2017 do 2019 rzadziej wskazują na dłuższą trwałość efektów. A zatem wcześniejsze projekty częściej osiągały trwalsze efekty w obszarze systemowego wspierania trzeciego sektora i jego współpracy z instytucjami publicznymi, a późniejsze – w obszarze aktywności społecznej, wolontariatu i relacji w społeczności lokalnej.

Ze względu na brak znaczących zmian w sposobie realizacji Programu, można spodziewać się, że trwałość projektów zakończonych po 12.12.2019 r. będzie rozkładać się stosunkowo podobnie – przy czym istotnym czynnikiem zmieniającym sytuację może okazać się pandemia COVID-19. W badaniach jakościowych realizatorzy projektów często wskazywali na pandemię jako na czynnik utrudniający osiągnięcie trwałości. Jak bowiem wskazano powyżej, jednym z czynników, wpływających pozytywnie na trwałość projektów, jakim są bezpośrednie kontakty (między operatorami a grantobiorcami, między grantobiorcami a uczestnikami projektu, między współpracującymi organizacjami i instytucjami).

Czynniki wpływające na trwałość

Czynniki wpływające na trwałość projektów są zróżnicowane w zależności od rodzaju projektu. W przypadku Priorytetu 1, na co wskazują badania jakościowe, szczególnie istotnym czynnikiem był **bezpośredni kontakt operatora z grantobiorcami**, podtrzymywany na etapie realizacji projektu i później. Kontakt ten przyczyniał się do zwiększenia motywacji do dalszych działań. Bezpośredni kontakt między różnymi grupami, osobami i instytucjami generalnie przyczyniał się do trwałości efektów także w innych Priorytetach – **nawiązane relacje międzyludzkie** zwiększają prawdopodobieństwo dalszej współpracy lub kontynuacji działań. Niestety pandemia COVID-19 znacząco ograniczyła możliwości w tym zakresie.

To, były czasy „przedcovidowe”, więc położyliśmy duży nacisk na kontakty z grantobiorcami, i jeździliśmy po Polsce. Tam gdzie to było możliwe, tam robiliśmy wyjazdy, żeby się przedstawić.

TDI operator

Istotnym czynnikiem wpływającym pozytywnie na trwałość projektów w ramach FIO jest **zaangażowanie w te projekty lokalnych liderów i mieszkańców**. Osoba zaangażowana w działania społeczne najczęściej widzi je w perspektywie bardziej długofalowej niż jeden projekt. Jednak wykorzystanie potencjału związanego z tym zaangażowaniem wymaga także **sprawnego zarządzania i wysokiego potencjału organizacyjnego**, co dotyczy przede wszystkim większych organizacji:

Myślę, że ktoś wpadł na fajny pomysł i fajną nazwę i fajne wydarzenie. Czyli tydzień patriotyczny. Ta jakby nazwa i ten projekt, ten logotyp, gdzie jest to pół mapy Polski, pół serca biało-czerwone - stworzyło pewien projekt. Pewien produkt też, do którego pasuje wszystko. Druga rzecz - to jest to, że my jesteśmy dość specyficznym środowiskiem. My jesteśmy dużym środowiskiem wolontariuszy. Tak naprawdę w naszych szeregach jest obecnie około 150 instruktorów. Czyli tak naprawdę to jest 150 kierowników projektów. To jest naprawdę potężna siła. To jest potężna armia ludzi, która może kolokwialnie mówiąc - przenieść słońce

TDI beneficjent

Nośnikiem trwałości jest zatem **inwestycja w ludzi** – zarówno poprzez indywidualne podejście do uczestników, jak i poprzez sprawne zarządzanie zespołem w organizacji, wykorzystywanie predyspozycji poszczególnych osób pracujących na rzecz danego przedsięwzięcia.

Bardzo istotnym czynnikiem trwałości projektu jest jego trafne zaplanowanie tak, by odpowiadał na potrzeby uczestników. W badaniach jakościowych często podkreślano, że kontynuowane są te przedsięwzięcia, które wzbudziły duże zainteresowanie uczestników, gdyż bezpośrednio odpowiadały na ich potrzeby. To z kolei zależy od **dobrze przygotowanej diagnozy**.

U nas na przykład trwałym efektem to są zajęcia ruchowe. Powstały, już trwają właściwie 5 lat, powstały takie grupy, które ćwiczą, szliśmy dalej, nakręcaliśmy filmy, powstały tak zwane koszyki zdrowia, które pomagały ludziom w czasie COVID (...) Wydaje mi się, że ta trwałość w dużej mierze jest uzależniona od tego jaką diagnozę sytuacji robimy. Na początku w momencie, kiedy przystępujemy do rzeczywiście oceniania sytuacji, czy możemy sobie z nią poradzić, czy nie

FGI beneficjenci

Uczestnicy badań jakościowych wskazują często, że organizacjom pozarządowym brakuje takiej dobrze przygotowanej diagnozy. Motywacją do realizacji części projektów jest sama dostępność środków z FIO, a nie wykonana diagnoza. Takie projekty najczęściej nie osiągają trwałych efektów.

Trwałość efektów wspiera także **życzliwy i wspierający stosunek** do projektu organizacji z otoczenia (**samorządów** i innych instytucji publicznych, biznesu czy innych NGO), które podtrzymują realizowane działania.

Osiągnięciu trwałości sprzyja wreszcie **długoterminowość projektów**, zwłaszcza w przypadku regrantingu. Zmiana postaw i zwiększenie aktywności wymaga bowiem długotrwałej pracy, na którą projektowa, jednoroczna formuła nie zawsze pozwala:

Najważniejszym sukcesem było to, że mogliśmy sobie pozwolić na to, żeby dofinansować grupy nieformalne, które zawiązywały się przez cały rok a nie tylko sztucznie docierać i sztucznie zawiązywać je na etapie naboru konkursu więc dlatego też trwałość tych efektów, o których wcześniej mówiliśmy i te zaangażowanie mieszkańców jest większe, ponieważ są to... dużą część stanowiły grupy, które po prostu oddolnie zawiązały się i chciały coś zrobić, chciały coś zmienić.

TDI operator

5. Wpływ Programu FIO 2014-2020 na funkcjonowanie beneficjentów

W raporcie określono rezultaty projektów dofinansowywanych w ramach P FIO 2014-2020, została też przeanalizowana ich trwałość. Ten rozdział opisuje wpływ, jaki Program FIO miał na funkcjonowanie beneficjentów (czyli organizacji pozarządowych lub grup nieformalnych oraz odbiorców). Rozdział 6. natomiast dotyczy wpływu o charakterze społecznym, czyli zmian w szerszej skali, do których przyczynił się Program FIO.

Wzmocnienie potencjału organizacji w wymiarze pozaprojektowym

W analizie wpływu w tym rozdziale zastosowano rozróżnienie na dwa rodzaje instytucji:

1. Operatorzy regionalni, czyli realizatorzy zadań priorytetu 1 Programu FIO 2014-2020, a jednocześnie często organizacje infrastrukturalne, parasolowe;
2. Organizacje pozarządowe, czyli beneficjenci, realizatorzy projektów P FIO 2014-2020.

Operatorzy regionalni

Mimo że rola operatorów w Programie jest służebna wobec beneficjentów i nie określono dla nich żadnych wskaźników zmiany, to da się wyodrębnić ważne procesy, które w trwały sposób zmieniają układ w trzecim sektorze w poszczególnych województwach. Przede wszystkim realizacja Programu FIO **wzmocniła potencjał organizacji infrastrukturalnych** (zajmujących się wspieraniem innych NGO), także w wymiarze pozaprogramowym. Utrwaliła sieć aktywnych organizacji i liderów w województwie, z którymi operator współpracował. Są to często silne sieci, których działanie wykracza daleko poza wsparcie w ramach 1 priorytetu.

Partnerstwa tworzone przez kilka organizacji, by mogły wspólnie pełnić rolę operatora wojewódzkiego, często stały się podstawą dla innych wspólnych działań na rzecz trzeciego sektora. Nastąpiło także zauważalne **wzmocnienie grupy ambasadorów Programu**, czyli lokalnych liderów. Choć ich zadaniem było docieranie do potencjalnych beneficjentów i informowanie o możliwościach wsparcia z Programu, to z czasem stawali się ekspertami albo doradcami, którzy animowali lokalne społeczności. Oni też budowali markę operatora i Programu.

Obywatele, czyli grupy nieformalne, które aplikowały o środki. utożsamiały FIO, z operatorem, a nie z NIW-em, czy ministerstwem. Ale to bardzo dobrze, bo wtedy właśnie taka organizacja jest lokalnym liderem, i te małe organizacje, czy ruchy nieformalne, bardzo lokalne, wiedzą, do kogo się zwrócić.

TDI ekspert

Pełnienie roli operatorów regionalnych Programu FIO 2014-2020 miało wpływ na te organizacje w następujących obszarach:

1. **Wzmocnienie merytoryczne.** Lider zwykle wpływa modelująco na pozostałych partnerów. Często też następuje synergia wynikająca z połączenia odmiennych sposobów działania i wymiany doświadczeń. Tam, gdzie w roli operatora występowało partnerstwo, liderem często był podmiot mający doświadczenie w regrantingu. Tym samym następował proces uczenia się, przekazywania dobrych praktyk. Był to **wpływ niezamierzony**, następował oddolnie, nie był sterowany w ramach działań Programu.
2. **Wzmocnienia marki.** Ciągłość pracy operatora w Programie spowodowała, że ta organizacja jest

bardziej rozpoznawana przez lokalnych odbiorców. Zyskały na tym szczególnie organizacje mniejsze, które wcześniej nie były identyfikowane w całym województwie jako organizacje parasolowe. Dołączenie do grona partnerów operatora regionalnego spowodowało poprawę ich rozpoznawalności.

3. **Modelowania inicjatyw partnerskich, kooperacyjnych.** Znane jest zjawisko konkurencji organizacji o środki publiczne. Model współpracy stosowany w partnerstwach, dzielenie się wiedzą, zadaniami i środkami finansowymi u operatorów zmniejszało postawy konkurencyjne. Było też zachętą, by realizować wspólnie kolejne projekty. Pełnienie roli operatora przez kilka organizacji było też ważne jako wzór do naśladowania dla beneficjentów. Jest to warte podkreślenia szczególnie w polskich warunkach, gdzie niskie zaufanie częściej jest powodem konkurencji niż kooperacji organizacji pozarządowych. W dodatku jest barierą w rozwoju trzeciego sektora i ogólnie społeczeństwa obywatelskiego.
4. **Stabilność finansowa.** Projekty wieloletnie pozwoliły organizacjom partnerskim na spokojną współpracę i budowanie zaufania także w wymiarze finansowym. Niekiedy oceniano środki, jakimi dysponował operator, jako niewystarczające, wobec liczby i zakresu zadań jakie operator miał do wykonania. Jednak rola operatora dawała organizacjom stabilizację. W partnerstwach wypracowano jasne zasady podziału zadań i funduszy, co skutkowało trwałą, udaną współpracą.
5. **Wysoki etos pracy.** Rola operatora regionalnego i wspieranie mniej doświadczonych podmiotów wzmacniała także postawy ważne dla trzeciego sektora. Partnerzy dokładali starań, aby swoje zadania wykonywać na wysokim poziomie. Zdaniem części badanych bycie operatorem to swego rodzaju nobilitacja, która zobowiązuje, by organizacja mocniejsza merytorycznie wspierała inne, mniejsze podmioty.

Organizacje pozarządowe – realizatorzy projektów w ramach Programu FIO 2014-2020

Organizacje aplikujące do Programu otrzymują finansowanie głównie na zadania z zakresu pożytku publicznego. Działania, które podejmowały w swoich projektach, wpływały także na rozwój instytucjonalny tych organizacji.

Interesujące jest to, że **badani** proszeni o refleksję czy dana zamiana w organizacji wynika z projektu realizowanego z ramach FIO czy też, **zdecydowanie zauważają silne oddziaływanie Programu.**

Dużą zmianą na pewno jest rozwój organizacji, które realizowały projekty. Te organizacje, którym się udało otrzymać projekt roczny, czy projekt dwuletni – to widać zbudowanie marki.

TDI ekspert

Poniższe zestawienie pokazuje korzyści, jakie odniosły organizacje, dzięki realizacji zadań w P FIO 2014-2020. Największy wpływ dotyczy **wzmocnienie infrastrukturalnego związanego z zakupem sprzętu** (odpowiednio 67% dla P2,3,4 i 55% dla P1). Wielokrotnie podkreślano, że zakupy tego rodzaju wzmacniają potencjał organizacji do kolejnych działań i że są dobrze wykorzystywane w kolejnych latach. Wpływ Programu w tym obszarze powodował, że organizacje niekiedy zwiększały skalę działań. Realizacja projektów wpływała także na **zarządzanie, wzmocnienie kompetencji** organizacji, czyli na **profesjonalizację** – tego typu zmiany dotyczą ok 40% organizacji. Widoczna jest **różnica wpływu w wymiarze finansowego wzmocnienia**. Organizacje większe, bardziej zaawansowane, które aplikowały o środki z 2, 3 i 4 priorytetu, zauważają większą zmianę w swoim funkcjonowaniu. Jest to zrozumiałe. Projekty z tych priorytetów zwykle były duże i droższe. W przypadku mikrograntów kwota 5 tysięcy złotych nie pozwalała na ustabilizowanie sytuacji małego podmiotu czy grupy nieformalnej. Często jednak był to **impuls rozwojowy**, by działać dalej i sięgać po większe środki.

Ważny był potencjał finansowy na zasadzie po prostu obrotów, tak żebyśmy w przyszłości mogli składać kolejne projekty.

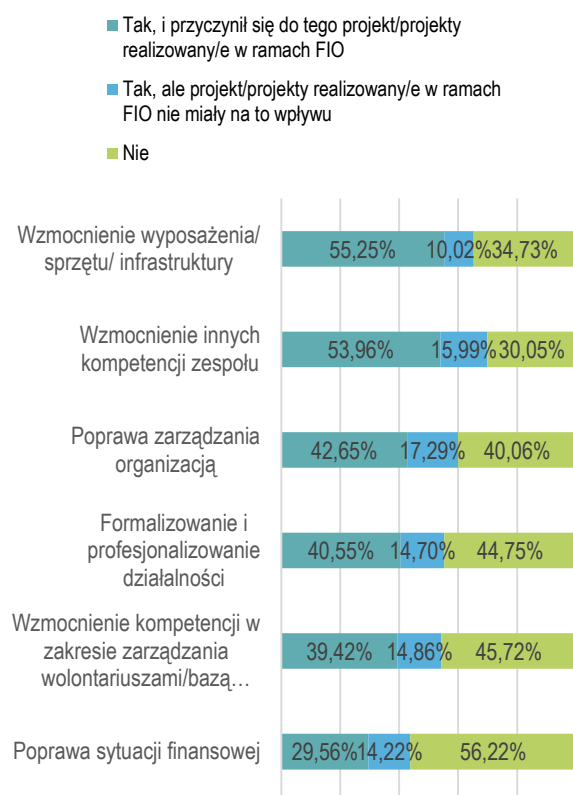

Wykres 17. Wzmocnienie potencjału organizacji w wymiarze pozaprojektowym (P2, 3, 4)

Źródło: CAWI P2, P3, P4, n=384

Wykres 18. Wzmocnienie potencjału organizacji w wymiarze pozaprojektowym (P1)

Źródło: CAWI P1, n=640

Dla wielu organizacji udział w Programie FIO był **zaproszeniem do rozwoju**. Szeroki zakres wsparcia sprawia, że organizacja mniej dopasowuje się do ustalonych ram Programu, a bardziej zastanawia się nad potrzebami i długofalowym oddziaływaniem. Samo przygotowanie projektu ma walor uczący i świadczy o pewnym „poziomie gotowości” danej organizacji do tego, by aplikować o środki.

Sama świadomość tego, że jest Program, że można dostać środki na wszystko, że warto pomyśleć o tym, co chcemy zrealizować. Oprócz tego – bardzo duży walor edukacyjny związany z samym przygotowaniem oferty.

IDI ekspert

Program przyczynił się do wzmocnienia kompetencji organizacji, uświadomienia sobie przez nie roli w społeczności lokalnej. Pokazał, że **organizacja może być niezależna od lokalnej polityki**.

Na pewno FIO pomogło wielu organizacjom zrozumieć, że nie są one narzędziem do realizowania polityki lokalnej, tylko, że mogą realizować własne cele ze stosunkowo niezależnych źródeł finansowania. TDI ekspert

Program spowodował **zmianę mentalności organizacji i zwiększenie ich podmiotowości**. Beneficjenci występowali jako autorzy projektów albo partnerzy, a nie jedynie wykonawcy zadań zleconych w układzie lokalnym.

Realizując projekty FIO organizacje zwiększały więc poczucie sprawstwa. Wdrażały własne pomysły w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby i w ten sposób przyczyniały się do zmian lokalnych.

Niewielkie organizacje też realizowały duże projekty. Przekonały się, że można realizować duże projekty. Po drugie – wiele organizacji przekonało się, że można mieć do czynienia z instytucją finansującą, która jest nastawiona bardzo pozytywnie, i która jest po to, żeby pomagać w realizacji projektów, a nie utrudniać, czy nie stawiać jakiegś bariery.

TDI ekspert

Wpływ projektów na organizacje

Program FIO 2014-2020 w swoich celach i wskaźnikach ich realizacji odnosił się do dwóch kluczowych zagadnień. Z jednej strony są to zadania z zakresu pożytku publicznego, które określają ramy i treść dofinansowywanych projektów. Z drugiej zaś strony Program stawia sobie za cel wzmocnienie trzeciego sektora, a szczególnie organizacji w nim działających. Ten rozdział dotyczy wpływu Programu na organizacje pozarządowe – jak projekty wpływały na nie pod względem merytorycznym, ale i operacyjnym.

W literaturze opisane zostało zjawisko tzw. „grantozy”⁷, czyli tworzenia projektów pod dyktando tematów/oczekiwań danego grantodawcy, a nie zgodnych z potrzebami lokalnymi, misją organizacji lub jej działalnością statutową. Tego rodzaju postawy są rozpowszechnione, w pewnym stopniu dotyczą również beneficjentów P FIO. Badanie miało określić skalę tego zjawiska. W tej analizie należy odrębnie rozważyć priorytety o innym mechanizmie dotacyjnym:

1. Priorytet 1 – małe lokalne podmioty

W priorytecie 1 mikrogranty służą zwykle doraźnej realizacji działań. Wynikające z widocznej potrzeby danej społeczności. Diagnozowanie deficytów jest tu raczej intuicyjne i opiera się na wiedzy lokalnych aktywistów o własnym środowisku, a za realizację działań odpowiadają grupy nieformalne lub początkujące organizacje. Trudno więc oczekiwać w tym priorytecie działań o charakterze strategicznym. Projekty te, jeśli się powiodą, często są początkiem dalszej działalności i myślenia w kolejnych działaniach. Podkreślają to operatorzy regionalni, którzy rozumieją że mają to być działania niekiedy „na próbę”, a czasem „na zachętę” dla lokalnych aktywistów. Nie jest to zarzut wobec projektów i beneficjentów, a raczej podkreślenie specyfiki działań w priorytecie 1 P FIO.

2. Priorytety 2, 3 i 4 większe i silniejsze NGO

Inna sytuacja jest w przypadku priorytetu 2, 3 i 4 Programu FIO. Konkursy w tych priorytetach mają zasięg ogólnopolski, można w nich starać się o większe fundusze. To w praktyce oznacza, że beneficjentami są zazwyczaj organizacje bardziej doświadczone, o większym potencjale. Ale też Program stawia im większe wymagania, że będą poprzez projekty wzmocniać swoje działania strategiczne. Widać to szczególnie w przypadku organizacji, które realizowały projekty z zakresu partycypacji obywateli w sprawach publicznych (rzecznictwo, organizacje strażnicze, a także edukacja obywatelska).

To są bardzo specyficzne środki i bardzo specyficzne projekty. W szerokim rozumieniu tego programu, nie wyszedł może specjalny wzrost partycypacji obywateli w sprawach publicznych, ale był cały szereg projektów realizowany, który był temu poświęcony. Te projekty moim zdaniem też były skuteczne.

TDI ekspert

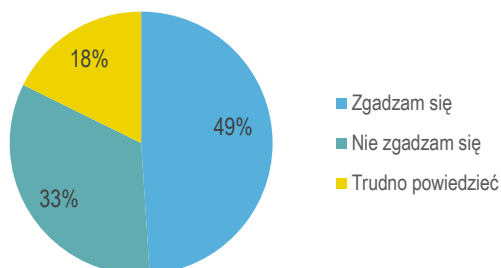
⁷ System dotacji ze środków publicznych w Polsce, <https://api.ngo.pl/media/get/154251> (data pobrania 5.10.2021)

Można byłoby spodziewać się zatem, że projekty realizowane w priorytecie 1 P FIO były bardziej doraźne, a projekty w pozostałych priorytetach częściej służyły realizacji strategii beneficjentów. Badanie nie przyniosło jednak tak jednoznacznych wniosków. Poniżej zestawiamy dane z ankiety CAWI wśród realizatorów projektów oraz panelu delfickiego wśród ekspertów.

Z ankiety wynika, że nawet w priorytetach 2, 3 i 4 Programu prawie połowa (49%) badanych uważa, iż dotacje przydają się raczej do realizacji konkretnych, pojedynczych przedsięwzięć, a mniej do ogólnego wspierania organizacji. Jednocześnie większość badanych (64%) jest zdania, że dzięki dotacjom mogą też rozwijać działania obszarze pozaprojektowym. Również eksperci są bardziej przekonani, że projekty mają charakter doraźnych przedsięwzięć (ważnych, uzasadnionych, potrzebnych), a rzadziej są działaniami strategicznymi.

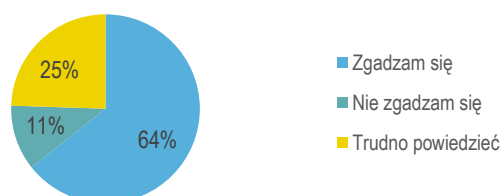

Wykres 19. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że dotacje w ramach FIO przydają się raczej do realizacji konkretnych, pojedynczych przedsięwzięć, a mniej do ogólnego wspierania organizacji

Źródło: CAWI (P2,3,4), n=384

Wykres 20. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że dotacje w ramach FIO pomogły im rozwijać działalność także poza konkretnym przedsięwzięciem

Źródło: CAWI (P2,3,4), n=384

Najczęściej na zgodność z tą tezą pierwszą wskazywali realizatorzy projektów z P3, najrzadziej – z P2. Czym wcześniej realizowany był projekt, tym więcej było respondentów zgadzających się z tezą. Najczęściej z tezą drugą zgadzali się realizatorzy projektów z P2 i osoby realizujące projekty w 2020 r.

Również doświadczenia samych organizacji pokazują, jak różne są podejścia do Programu i strategię zdobywania środków.

Wszystko zależy od projektu, który został napisany, pewnej idei, diagnozy potrzeb, sposobów ich realizacji. W aplikowaniu często jest tak, że nie piszemy takiego projektu, który my chcemy, tylko my piszemy, wpasowujemy się w ramy grantodawcy.

TDI beneficjent P4

Po prostu nigdy nie piszemy projektu, bo jest konkurs, tylko idziemy taką utartą swoją ścieżką, czyli zdrowy styl życia. No i dzięki FIO możemy to realizować. To jest fantastyczne, że są takie instytucje, które nam dają pieniądze na realizację naszych marzeń i działań. –

FGI beneficjenci P3

Jednostka, która zrealizowała projekt, wie czego chce i chciałaby pójść dalej i zrobić krok dalej. Pewne konkursy umożliwiają rozwinięcie się i rozwinięcie się pomysłu. Ale wtedy trzeba się dopasować do regulaminu. Każdy konkurs ma swój regulamin, ale umożliwia ukierunkowanie konkretne, jeżeli jednostka jest zainteresowana.

TDI beneficjent P2

Dylemat dotyczący podążania za celami Programu FIO czy też na własnymi diagnozami lokalnych potrzeb, należy uznać zatem za nierozstrzygnięty. Jest to wyzwanie na kolejne lata wdrażania Programu FIO, by zachęcać organizacje do zwracania uwagi na swoje strategie. Być może też należy rozszerzyć wsparcie dla organizacji o sesje planowania strategicznego. Część operatorów prowadzi takie działania, ale nie są one finansowane w ramach P FIO.

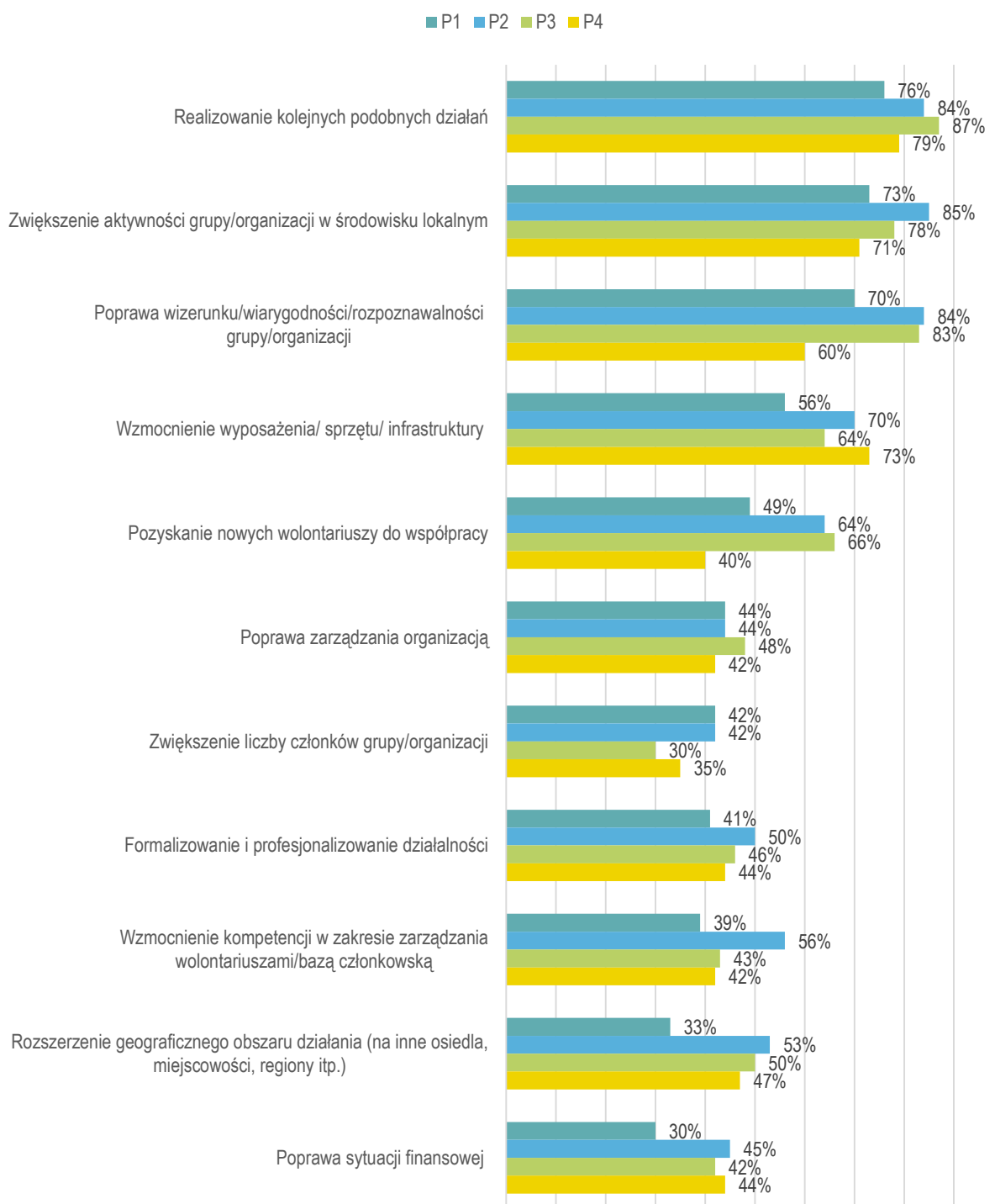
Cele i priorytety Programu są bardzo pojemne. Pozwalają beneficjentom na realizację niemal każdego typu działania. Nie gwarantuje to jednak, że projekty będą miały znaczenie strategiczne dla danej organizacji czy dla trzeciego sektora. Może to być związane z „pułapką bieżączki”. W sytuacji sektora obywatelskiego, który nieustannie boryka się z niedofinansowaniem (o czym świadczą dane także z tego badania), organizacje nie mogą pozwolić sobie na tworzenie projektów tylko według swojej misji. Muszą zabiegać o ciągłość finansowania swoich działań. To skłania je do kompromisów między własną strategią a ramami konkursu, do opracowywania pomysłów na projekty w taki sposób, by zdobyć dofinansowanie.

*

W badaniu zidentyfikowano różne obszary wpływu Programu FIO 2014-2020 na organizacje obywatelskie. Organizacje uważają, że P FIO znacząco wpłynął na wiele wymiarów ich funkcjonowania. Mało istotne w ankiecie były odpowiedzi mówiące o innych czynnikach wpływu. Program FIO 2014-2020 był więc znaczącym wsparciem dla organizacji. $\frac{3}{4}$ organizacji uważa, że FIO przyczynił się u nich do **realizowania kolejnych projektów, zwiększenia aktywności NGO** w środowisku lokalnym i **poprawy wizerunku**. Mniej niż 50% NGO z kolei uważa, że FIO wpłynął na poprawę sytuacji finansowej organizacji, przyczynił się do powiększenia organizacji (liczby członków), poprawy zarządzania, czy profesjonalizmu działań.

Można zatem stwierdzić, że **FIO w większym stopniu przyczynił się do zmian w zewnętrznym wymiarze funkcjonowania organizacji**, takich jak np. intensyfikacja działań i poprawa wizerunku, ale **w znacznie mniejszym stopniu wpływał na samo ich wewnętrzne funkcjonowanie**, czyli rozwój kompetencji, ludzi, finansów.

Wykres 21. Wpływ projektów FIO na grupy/organizacje wg priorytetu

Źródło: CAWI z grantobiorcami P1 (n=640) i organizacjami wspartymi w P2,3,4, n=384 (P2=242, P3=124, P4=49)

Analiza wpływu Programu na organizacje według priorytetów i według lat realizacji projektów pozwala zauważyć, że wpływ na sytuację finansową jest stosunkowo niewielki, niezależnie od tego, w jakim priorytecie realizowany był projekt. Natomiast impuls do realizowania kolejnych projektów po Programie jest wyraźnym mechanizmem wpływu. Nie ma tu znaczenia czas realizacji projektu. Najsilniej wpływ/zmianę odnotowują podmioty, które niedawno realizowały projekt FIO.

W tabeli wskazany jest priorytet lub rok realizacji projektu, który ma przewagę min. 5 pp nad pozostałymi.	Projekt/projekty realizowany/e w ramach FIO przyczynił się do zmiany	
	W/G priorytetów	W/G lat
Realizowanie kolejnych podobnych projektów społecznych	P3	-
Rozszerzenie geograficznego obszaru działania (na inne osiedla, miejscowości, regiony itp.)	P2	2020
Zwiększenie liczby członków organizacji	P2	2020
Zwiększenie aktywności grupy/organizacji w środowisku lokalnym	P2	2020
Pozyskanie nowych wolontariuszy do współpracy	P3	-
Wzmocnienie kompetencji w zakresie zarządzania wolontariuszami/bazą członkowską	P2	2017-19
Podjęcie lub rozwój współpracy z samorządami/instytucjami publicznymi	P2	2014-16
Wzmocnienie wyposażenia/ sprzętu/ infrastruktury	P4	2020
Poprawa sytuacji finansowej	-	2020
Poprawa zarządzania organizacją	P3	2020
Formalizowanie i profesjonalizowanie działalności	P2	2020
Poprawa wizerunku/wiarygodności/rozpoznawalności grupy/organizacji	P2, P3	2020

FIO a wizerunek i wiarygodność organizacji

Obszarem, w którym **wpływ Programu FIO 2014-2020** organizacje odnotowują w najwyższym stopniu, jest ich **wizerunek**. Uczestnicy wywiadów grupowych i osobistych byli zgodni i niemal zawsze wskazywali wpływ na **rozpoznawalność** organizacji.

Nasza organizacja w zasadzie stała się rozpoznawalna. My działamy w zakresie zdrowia, ekologii, samoobrony, integrujemy społeczność lokalną, więc to jest bardzo ważne.

FGI beneficjenci

U nas, to na pewno duży wpływ miały projekty FIO, ponieważ staliśmy się bardziej rozpoznawalni. Nasze działania też cieszyły się dużym powodzeniem. Ponieważ my jesteśmy dosyć młodą organizacją, (...) więc to na pewno pozwoliło nam rozwinąć skrzydła, te dotacje.

FGI beneficjenci

Istotnym wymiarem wpływu i kształtowania marki organizacji było też wzmocnienie jej **wiarygodności**. Otrzymanie dotacji z P FIO dawało wielu podmiotom, zwłaszcza początkującym, możliwość uwiarygodnienia, świadczyło o jej poziomie rozwoju, kompetencji. W środowisku organizacji już samo otrzymanie projektu FIO traktowane jest jako sukces.

Nikt nie powierzy dużych środków słabej organizacji.

TDI beneficjent P2

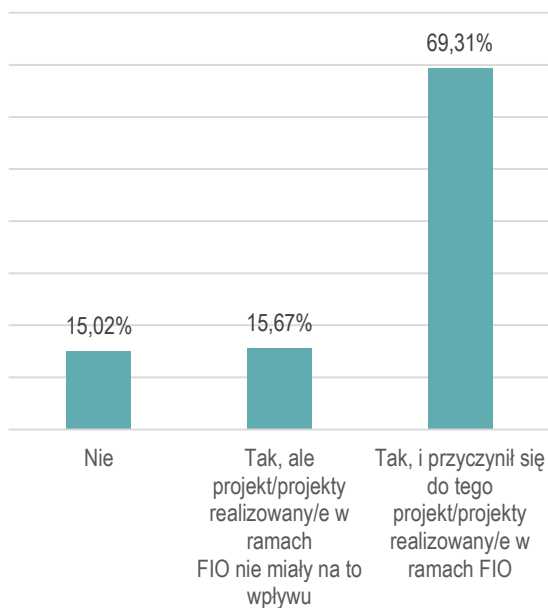
*Ja już wiem w tym momencie, że dyrektorzy nie będą mnie testowali na 15 tysięcy sposobów, żeby sprawdzić, czy na pewno tej organizacji można zaufać, czy Ci ludzie zrobią to do czego nas zapraszają. Więc trwałość jest właśnie w budowaniu wizerunku, w budowaniu oferty. To jest bardzo ważnym efektem, właśnie w realizacji projektów. **FGI beneficjent P3***

Renoma i ten wizerunek, który rozwinął się dzięki projektom, teraz dużo osób się z nami kontaktuje, zgłasza jakieś sprawy. Więc wydaje mi się, że to jest takie najistotniejsze.

FGI beneficjent P3

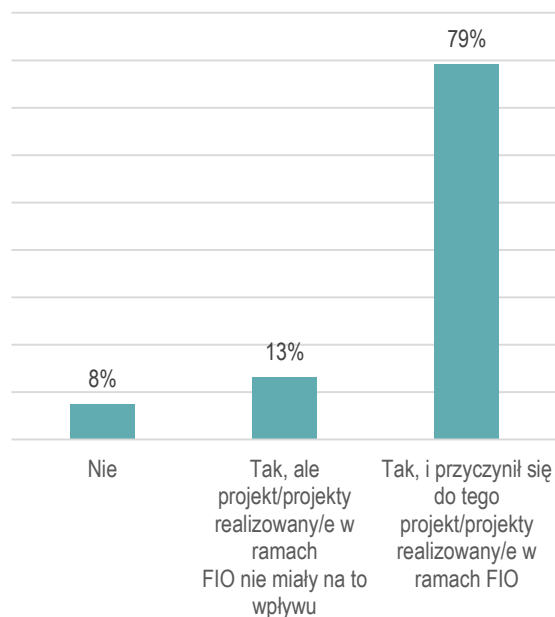
Oddziaływanie projektów P FIO na wizerunek organizacji jest też widoczne w danych ankietowych. W przypadku projektów ogólnopolskich opinie o tym są inne, niż w grupie realizatorów z priorytetu 1.

Wykres 22. Poprawa wizerunku organizacji wg respondentów (P1)

Źródło: CAWI P1, n=640

Wykres 23. Poprawa wizerunku organizacji wg respondentów (P2, 3, 4)

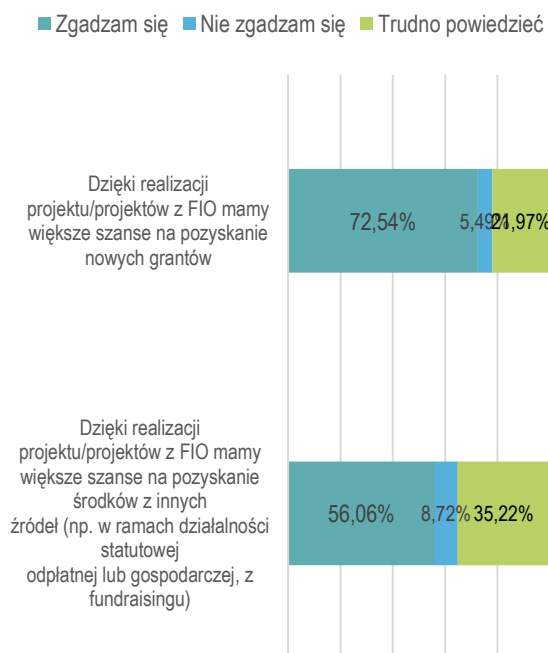
Źródło: CAWI P2, P3, P4, n=384

FIO a szanse organizacji na uzyskanie dofinansowania z grantów i innych źródeł

Ważnym aspektem Programu FIO 2014-2020 była praca z organizacjami/grupami nieformalnymi w celu ich stabilizacji finansowej i umożliwienia im sięgania po fundusze z innych źródeł. Za te zadania szczególnie odpowiadali operatorzy wspierający beneficjentów priorytetu 1. Operatorzy informowali organizacje lokalne o aktualnych konkursach oraz często doradzali im na etapie przygotowania wniosków. Także NIW podejmował działania edukacyjne i informacyjne na ten temat, np. ogólnodostępne webinaria na temat fundraisingu.

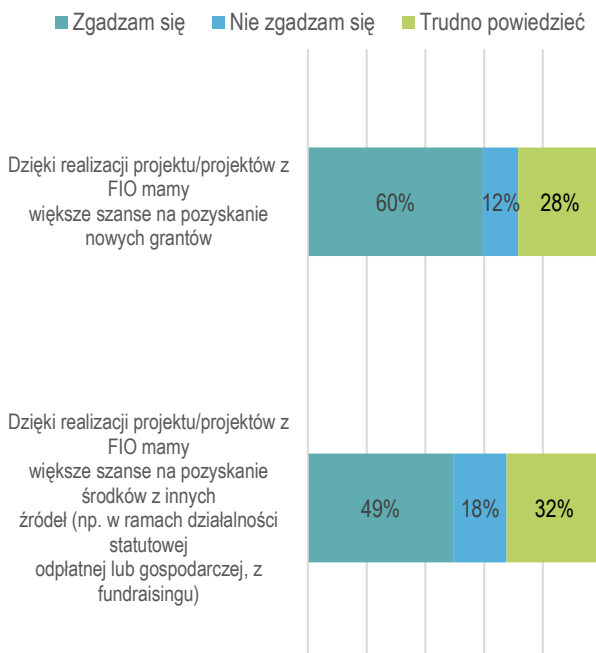
Wpływ, jaki te działania miały na organizacje pozarządowe należy uznać za **znaczący**. Wyraźna jest natomiast dysproporcja między pozyskiwaniem środków zewnętrznych a wypracowywaniem dochodów przez organizacje. Zdecydowanie częściej podmioty sięgają po środki z funduszy publicznych, dostępne w formule konkursowej. Rzadziej natomiast organizacje zdobywają fundusze dzięki działalności odpłatnej statutowej czy z fundraisingu.

Wykres 24. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że udział w FIO wpłynął na pozyskiwanie przez nich środków z innych źródeł (P1)

Źródło: CAWI z P1, n=619

Wykres 25. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że udział w FIO wpłynął na pozyskiwanie przez nich środków z innych źródeł (P2, 3, 4)

Źródło: CAWI z P2, P3, P4, n=384

Organizacje/grupy nieformalne, które otrzymały mikrogranty w priorytecie 1 częściej oceniają ten wpływ jako istotny, niż podmioty z pozostałych priorytetów Programu. Można wskazać dwa powody tego zjawiska:

1. Organizacje młode/grupy nieformalne gdy realizowały swoje projekty, często nie miały w tym zakresie doświadczenia. Osoby lub grupy dopiero dowiadywały się o systemie dotacyjnym i w czasie projektu oraz przy jego rozliczeniu nabierały go. Dodatkowo wsparcie operatora dodawało im pewność siebie. Inaczej było w przypadku organizacji, które aplikowały do 2, 3 i 4 priorytetu. Były to podmioty silniejsze, często miały już doświadczenie w zdobywaniu grantów, zetknęły się z fundraisingiem, a pracując z OWES-ami miały też wiedzę np. o działalności odpłatnej statutowej.

Centralizujemy różne projekty i staramy się pozyskiwać środki od instytucji takich, jak NIW, czy fundusz typu FIO, ale też staramy się pozyskiwać fundusze od sponsorów wspierających nas prywatnie.

TDI beneficjenci P4

2. Praca operatorów regionalnych często miała charakter indywidualny. Wiedza była przekazywana organizacjom bezpośrednio, łącznie ze wskazywaniem dostępnych na danym terenie konkursów i ich regulaminów. Doradcy to także często osoby, które łączą wiele ról i funkcji – bywają np. równocześnie doradcami w FIO i OWES, więc mają rozległą i aktualną wiedzę, a do tego kompetencje mentorskie. Ten rodzaj edukacji bezpośredniej daje dobre efekty, o czym świadczą powyższe wyniki badania ankietowego.

Fundraising jako sposób na pozyskiwanie funduszy nie jest w Polsce nowy, jednak wciąż nie dość rozpowszechniony. W ramach priorytetu 1 P FIO częściej na zwiększenie swoich szans w fundraisingu wskazywały młode organizacje niż grupy nieformalne. Natomiast w pozostałych priorytetach najczęściej na zwiększenie szans pozyskania środków z fundraisingu wskazywali realizatorzy projektów w priorytecie 4, natomiast najrzadziej w priorytecie 3. Wydaje się więc, że jest to ścieżka która wymaga pewnej dojrzałości organizacyjnej (wiedzy,

kompetencji w zespole, czasu). Warto tu wskazać czynnik zewnętrzny. Dynamicznie rozwijają się platformy internetowe i aplikacje ułatwiające pozyskiwanie funduszy. Z czasem więc należy się spodziewać, że organizacje będą bardziej skłonne korzystać z tej formy wsparcia. Może to rodzić nowe potrzeby organizacji dotyczące komunikacji z potencjalnymi darczyńcami, obsługi platform crowdfundingowych itp. Warto, by NIW we współpracy z operatorami wychodził im naprzeciw.

W przypadku pozyskiwania grantów z funduszy publicznych różnice widać raczej w odniesieniu do lat, w jakich były realizowane projekty w Programie. Im później realizowany był projekt, tym większy odsetek respondentów wskazuje na większe szanse pozyskania środków z grantów. Brak istotnych różnic między latami, jeśli chodzi o źródła pozagrantowe. Jest to związane zapewne ze zwiększającą się liczbą funduszy, programów, które umożliwiają aplikowanie o środki.

Eksperti ds. trzeciego sektora, którzy brali udział w panelu delfickim są wyjątkowo zgodni, że konieczne jest wzmacnianie potencjału organizacji w zakresie pozyskiwania środków z innych źródeł. Jest to bowiem ważny mechanizm usamodzielniania organizacji zarządowych w Polsce.

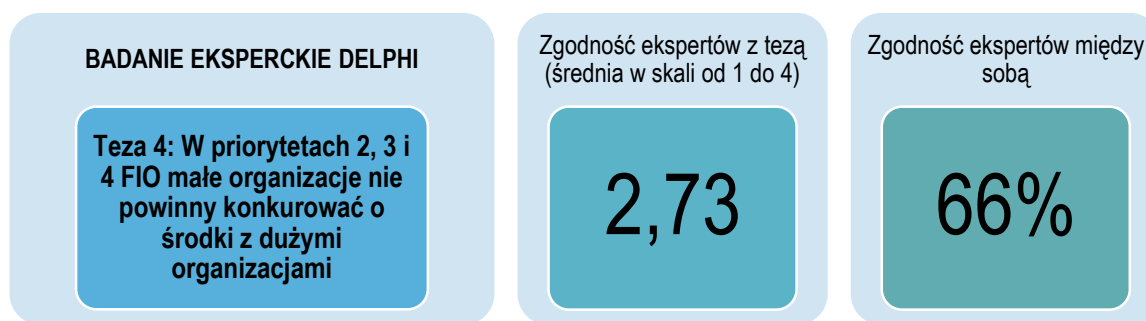
Zarysowały się odmienne podejścia do pozyskiwania środków ze względu na wielkość i doświadczenie organizacji. **Mniejsze organizacje**, które nie mają potencjału, by sięgać po większe kwoty, **decydują się na małe granty**. Natomiast **większe organizacje** równocześnie startują nie tylko do FIO, ale też do innych konkursów, w których mogą otrzymać większe dofinansowanie, szukają sponsorów, a także wykorzystują własne zasoby do realizacji działań. Widać więc, że większe, doświadczone organizacje stosują różne metody w pozyskiwaniu funduszy, co zwiększa ich szanse.

W trakcie trwania projektu były już podjęte próby na następny projekt. Cały czas też szukają też małych grantów, bo nie chodzi o to, aby tylko sięgać po duże, tak? Są też małe granty, no ale przede wszystkim starają się też tutaj na własnych zasobach robić pewne rzeczy.

TDI beneficjent P2

Operatorzy obserwują także zjawisko, że o dofinansowanie w priorytecie 1 ubiegały się organizacje średniej wielkości, starsze niż 2 lata a sięgały po środki jako członkowie grup nieformalnych. U operatorów budziło to pewne wątpliwości, jako niezgodne z założeniami. Dlatego część z nich dodawała w regulaminach zapis, że uczestnik grupy nieformalnej nie może współtworzyć organizacji. Część operatorów jednak była zdania, że jest to przejaw elastyczności i aktywności tych podmiotów. Ich zdaniem najistotniejszy jest problem lokalny, który ma być rozwiązany, a nie kontrola czy limitowanie aktywnych liderów lokalnych. Dylemat ten pozostaje nierozstrzygnięty. Jednocześnie pokazuje zjawisko charakterystyczne dla pewnej grupy lokalnych organizacji – „minimalistów”. Świadomie pozostają w kręgu mikrograntów, niewielkich projektów i nie mają potrzeby, by się profesjonalizować, czy rozwijać swoją strukturę.

Eksperti także zauważają, że priorytety ogólnopolskie Programu FIO nie powinny stawiać obok siebie małych i dużych organizacji, które konkurują o te same środki. Różnią się one bowiem zasięgiem działania, często doświadczeniem oraz potencjałem.

FIO a aktywność organizacji

Projekt z Programu FIO dla zdecydowanej większości podmiotów stanowił impuls do działania. Dotyczyło to wszystkich priorytetów, ich działania związane były z kontynuacją projektu, a także zwiększeniem/intensyfikacją aktywności w danej społeczności lokalnej. Natomiast nie dotyczyły one poszerzania pola wpływu, czyli np. zwiększenia obszaru geograficznego lub merytorycznego działania danej organizacji. Nie powodowało to także zwiększenia liczby pracowników/członków w danej NGO, czy wolontariuszy. Zatem oddziaływanie Programu FIO było skierowane na społeczność lokalną, to tutaj kumulowała się aktywność organizacji.

Fakt, że Programu FIO istnieje od wielu lat sprawia, że zwiększa się aktywność organizacji. Obserwują to lokalni operatorzy i wskazują na rosnącą popularność kolejnych konkursów. Z roku na rok liczba składanych wniosków rośnie, nawet pandemia COVID-19 nie spowodowała obniżenia tej tendencji.

Najważniejszym generalnie efektem i tym co nas najbardziej cieszy, to jest jednak ta rosnąca aktywność. To właśnie, że mamy trzy oferty na jedno miejsce, to generalnie świadczy o aktywności tutaj Wielkopolskiej społeczności.

TDI operator

Tabele poniżej prezentują liczbę złożonych i dofinansowanych wniosków wg priorytetów i lat (od 2018 roku Priorytety 2-4 były sprawozdawane łącznie, brak więc danych dla poszczególnych priorytetów w tej grupie). Potwierdzają rzeczywisty wzrost zainteresowania Programem FIO i aktywizowanie się wnioskodawców głównie w priorytecie 1 (od roku 2018). W pozostałych priorytetach w zestawieniu rok do roku nie widać wzrostu liczby składanych wniosków.

Priorytet 1	Złożone	Dofinansowane	Odsetek
2014	38	17	45%
2015			
2016			
2017	40	17	43%
2018	149	26	17%
2019	124	23	19%
2020			
Razem	351	83	24%

Priorytet 2 2014-2018	Złożone	Dofinansowane	Odsetek
2014	3404	562	17%
2015	4410	435	10%
2016	3792	327	9%

2017	1596	347	22%
2018	1965	353	18%
Razem	15 167	2024	13%

Priorytet 3 2014-2018	Złożone	Dofinansowane	Odsetek
2014	478	184	38%
2015	809	150	19%
2016	594	104	18%
2017	911	131	14%
2018	522	118	23%
Razem	3314	687	21%

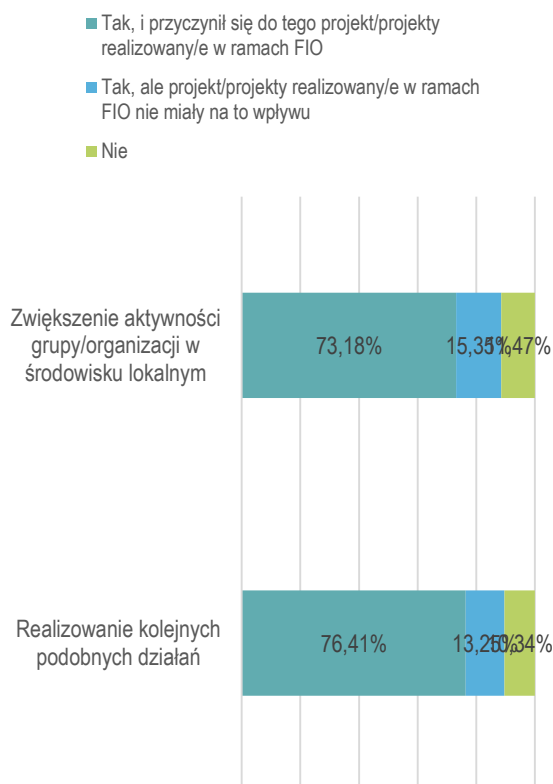
Priorytet 4 2014-2018	Złożone	Dofinansowane	Odsetek
2014	242	81	33%
2015	432	52	12%
2016	335	33	10%
2017	292	44	15%
2018	248	43	17%
Razem	1549	253	16%

Z kolei poniższe wykresy pokazują **wysoki poziom aktywności organizacji**, które otrzymały dofinansowanie w Programie FIO 2014-2020. Blisko 80% organizacji potwierdza swoją dalszą aktywność, niezależnie od priorytetu. Należy jednak zastrzec, że nie jest to tylko zasługa grantu z P FIO, ale też wiąże się to ze specyfiką organizacji.

Organizacje nie działają dlatego, że są pieniądze, tylko dlatego, że chcą działać, a te pieniądze są rzeczą wtórną.

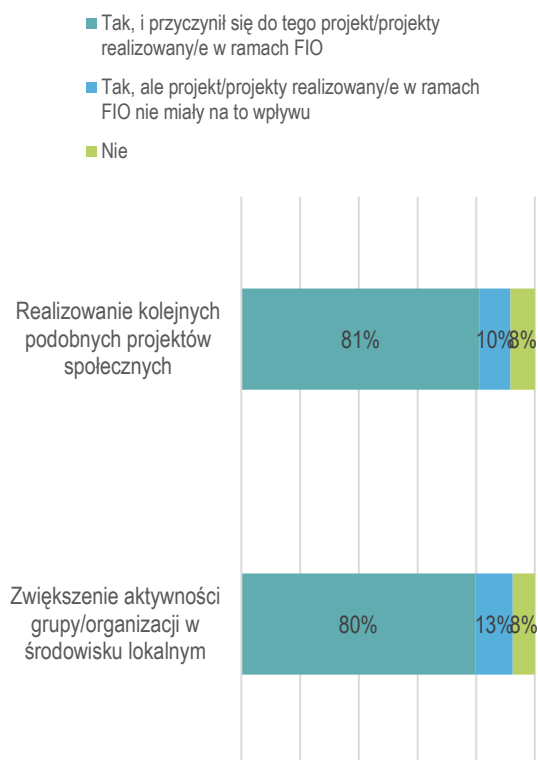
TDI ekspert

Wykres 26. Zgodność respondentów co do wpływu FIO na poszczególne obszary ich dalszych działań (P1)

Źródło: CAWI P1, n=640

Wykres 27. Zgodność respondentów co do wpływu FIO na poszczególne obszary ich dalszych działań (P2,3,4)

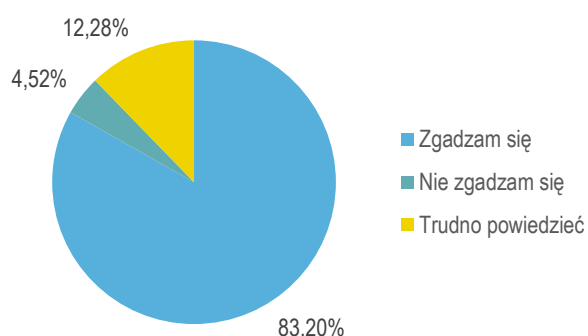
Źródło: CAWI (P2, P3, P4), n=384

Trwałe zmiany w organizacjach

Jednym z wymiarów oceny wpływu interwencji jest czas. Dopiero wtedy można mówić o oddziaływaniu, gdy zmiany w organizacjach lub społecznościach utrzymują się w czasie.

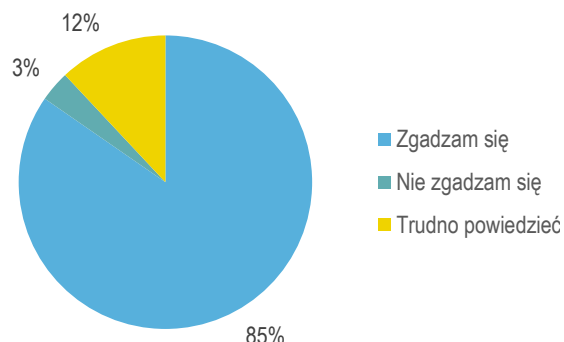
Niemal 90% organizacji dostrzega zmiany, które uruchomiły projekty P FIO 2014-2020 i uważa, że są one trwałe. Tylko 20% podmiotów uważa, że dokonałyby tego samego bez wsparcia z Programu. Trudno o mocniej sformułowany wynik, który **potwierdza istotność Programu dla rozwoju polskiego trzeciego sektora**.

Wykres 28. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że pozytywne zmiany, które zaszły dzięki projektom, trwają do dziś (P1)

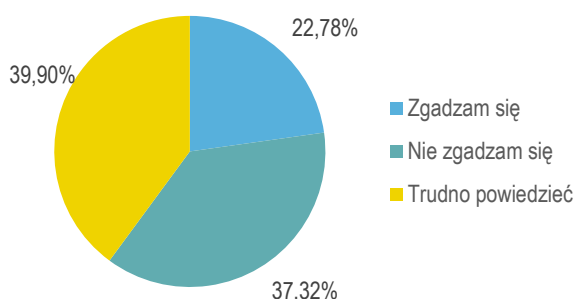
Źródło: CAWI P1, n=640

Wykres 29. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że pozytywne zmiany, które zaszły dzięki projektom, trwają do dziś (P2,3,4)

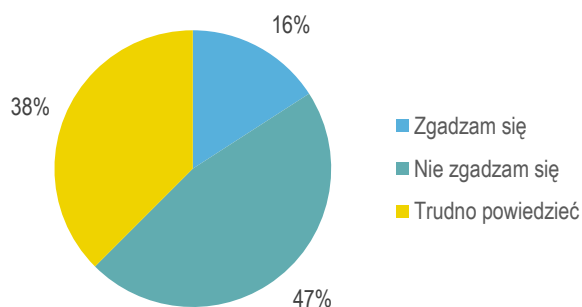
Źródło: CAWI (P2, P3, P4), n=384

Wykres 30. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że organizacja rozwinęłaby się także bez dofinansowania z FIO (P1)

Źródło: CAWI P1, n=640

Wykres 31. Zgodność respondentów ze stwierdzeniem, że organizacja rozwinęłaby się także bez dofinansowania z FIO (P2,3,4)

Źródło: CAWI (P2, P3, P4), n=384

Na podstawie badania zebrano czynniki, które sprzyjają trwałym zmianom, a więc też zwiększają wpływ Programu na organizację.

1. Jednym z nich jest **pamięć instytucjonalna**. Przedstawiciele beneficjentów rozumieją, że formalizowanie organizacji sprzyja utrwalaniu efektów. Organizacja jest niejako ich strażnikiem, zwłaszcza jeśli udaje się utrzymać stały zespół i wypracować wspólne zasady i metody działania.

Mi się wydaje, że w ogóle takim czynnikiem trwałości, i projektu, i organizacji jest pamięć instytucjonalna. To znaczy, jeżeli organizacja, mimo tego że się zmieniają ludzie, jeśli ta pamięć instytucjonalna jest w organizacji, to znaczy instytucja wykorzystuje dorobek poprzedników.

FGI beneficjenci P4

Nasz projekt polegający na wspieraniu działalności dokumentacyjnej NGO-sów. Jeżeli organizacje będą wiedzieć, jak to robić, żeby tę swoją działalność dla swoich odbiorców, dobrze udokumentować, i w takiej formie, żeby ten dorobek był dostępny dla innych - czy wewnątrz własnej organizacji, czy też do osób nowych, przychodzących do organizacji, lub osób z innych organizacji, które chciałyby skorzystać z tego dorobku, tym jakby większa będzie trwałość ich działań. Także my tu wpływamy na trwałość.

FGI beneficjenci P4

2. Kolejnym czynnikiem jest **właściwe diagnozowanie potrzeb** i tworzenie projektów na bazie potrzeb lokalnych.

Ja myślę, że jak ułokujemy projekt odpowiednio do potrzeb, które są w danym środowisku, to wtedy ta trwałość będzie dotyczyła zarówno tych twardych zakładanych rezultatów, czyli nie wiem... nabycia konkretnych umiejętności, mierzalnych, czy wzrostu tego poziomu, ale też będzie dotyczyła tych takich rezultatów miękkich, umiejętności społecznych.

FGI beneficjenci P3

3. Również to, że Program jest wieloletni i że organizacja może starać się co roku o środki, daje szansę na trwałe efekty. Program wieloletni w lokalnym otoczeniu wpływa też na **świadomość mieszkańców**, że aktywność obywatelska jest ważna.

To są takie efekty do wewnątrz i na zewnątrz. To na zewnątrz to jest przede wszystkim takie ugruntowanie świadomości w tym obszarze, gdzie my działamy, terytorialnym, że jest problem i trzeba go rozwiązać. Mając okazję się porównywać z innymi regionami województwa to widzę, że u nas ta świadomość społeczna jest zdecydowanie największa

FGI beneficjenci P3

Sześć, siedem lat to pozwoliło na trwałe, pozostawić w świadomości, że takie inicjatywy są realne i one są jeszcze korzystne i dla samorządu, i dla obywateli, i dla ludzi ze społeczności lokalnej.

IDI ekspert

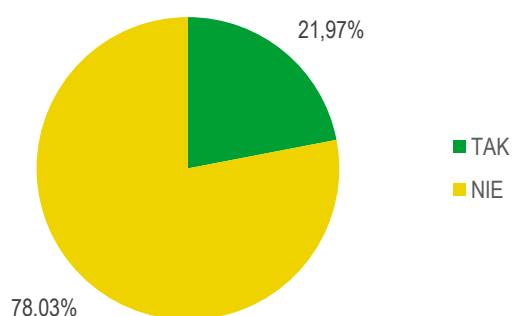
Program FIO oddziałuje na trzeci sektor w Polsce, będąc głównym źródłem publicznych środków na jego rozwój. Program przez system dotacyjny uruchamia lokalne aktywności i inicjatywy. Ma też potencjał wzorotwórczy dla innych programów oraz instytucji publicznych, ponieważ w ramach FIO są tworzone i testowane w różnych warunkach rozwiązania ważne dla sektora, np. regranting. Dzięki zgromadzonym doświadczeniom różnych organizacji i różnych operatorów, które uwzględniają specyfikę województw, ale też różne obszary tematyczne Program ma szansę trwale zmienić rzeczywistość trzeciego sektora.

Program nie jest mechanizmem doskonałym. **Dotychczas Program bardziej wpływał na aktywność i wizerunek organizacji, mniej natomiast na wewnętrzne funkcjonowanie samych organizacji.** Wzmocnienie organizacji jest niezbędne, od tego zależy dalszy rozwój sektora obywatelskiego w Polsce. Dlatego należy uważnie analizować aktualne potrzeby zgłaszane przez organizacje, a jednocześnie uświadamiać im ich deficyty oraz oferować odpowiednie wsparcie.

Partnerstwa i ich trwałość

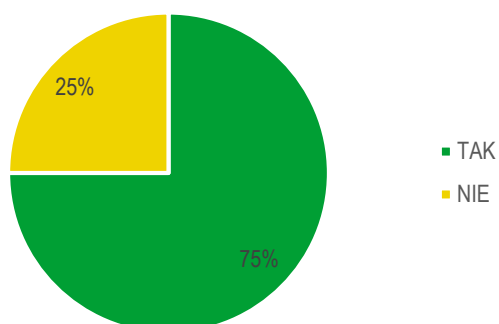
W analizie wpływu Programu FIO 2014-2020 należy uwzględnić współpracę beneficjentów, zwłaszcza jej formalny wymiar, czyli partnerstwa. Realizacja projektów partnerskich przynosi korzyści zarówno dla partnerów, jak i odbiorców działań. To, że organizacje decydują się na współpracę, świadczy o ich dojrzałości. Tymczasem z badania wynika, że organizacje pozarządowe w ramach P FIO niechętnie podejmowały się partnerskich projektów. W przypadku priorytetu 1 działania w partnerstwie prowadziło 20% organizacji, i częściej partnerstwa zawiązywały grupy nieformalne. W innych priorytetach projekty partnerskie deklaruje 33% badanych. Najczęściej partnerstwa pojawiały się w projektach z priorytetu 4. Warto jednak zauważyć, że kiedy już partnerstwa są zawiązane, cechuje je względna stabilność. Ok $\frac{3}{4}$ partnerstw trwa do dziś wedle deklaracji badanych.

Wykres 32. Realizacja projektów w partnerstwach

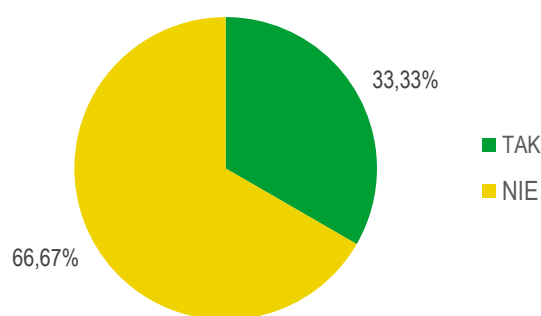
Źródło: CAWI z grantobiorcami w P1, n=640

Wykres 34. Istnienie partnerstw do dziś

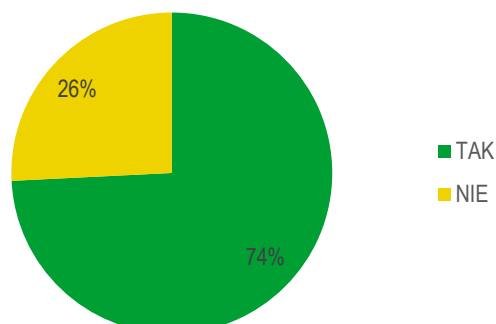
Źródło: CAWI P1, n=125 (realizatorzy projektów partnerskich)

Wykres 33. Realizacja projektów w partnerstwach

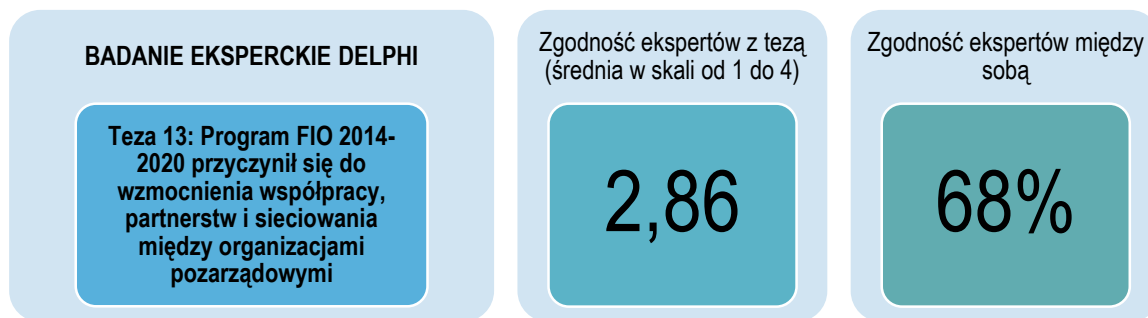
Źródło: CAWI z organizacjami wspartymi w programie (P2, P3, P4), n=384

Wykres 35. Istnienie partnerstw do dziś

Źródło: CAWI (P2, P3, P4), n=128 (realizatorzy projektów partnerskich)

Eksperti Programu uczestniczący w panelu delfickim także byli pytani o ocenę trwałości partnerstw. Ich opinia wydaje się dość optymistyczna.

Zarówno dane ilościowe, jak i jakościowe z tego badania nie pozwalają na tak pozytywny wniosek. Program FIO 2014-2020 niewiele zmienił w podejściu organizacji pozarządowych do partnerstw i nie zwiększył znacząco ich liczby. Można wskazać następujące przyczyny tego stanu rzeczy:

1. **Konkurencja o środki.** Projekty z P FIO 2014-2020 nie miały aż tak dużego budżetu, by konieczne było dzielenie zadań i funduszy. Podmioty nie miały także przekonania, że kooperacja „opłaci się” i będzie stanowić premię podczas oceny wniosku. Przeciwnie, część podmiotów, w tym także niektórzy operatorzy regionalni, zauważyli że początkowa współpraca w Programie powodowała, że partner się wzmocnił i następnie samodzielnie startował w kolejnym konkursie; jest to przykład części operatorów tematycznych.

Niestety w dalszym ciągu bardzo często organizacje patrzą na siebie przez pryzmat konkurencji.

TDI operator

2. **Sieciowanie tak – partnerstwo nie.** Często partnerstwo utożsamiane było ze zbyt ścisłym związkiem, relacją długoterminową, z której mogły wynikać zobowiązania. W związku z tym część organizacji uważa, że można współpracować z innymi podmiotami, ale na zasadzie sieciowania. To jest ich zdaniem formuła, w której można się od siebie uczyć, ale bez zobowiązań.

Raczej nieformalna sieć powiązań, współpracy, pomagania sobie: „Słuchajcie, mam taki program, czy taki projekt, zapraszamy was do współorganizacji, albo żebyście do nas przyjechali, zobaczyli, uczestniczyli w tym wszystkim”.

TDI beneficjent

3. Tworzenie formalnych relacji partnerskich **utożsamiane jest z dodatkowymi kosztami.** Udana i faktyczna współpraca wymaga zaangażowania partnerów i odpowiedzialności za wspólne przedsięwzięcie. W praktyce wiąże się to z ponoszeniem kosztów, np. czasu czy pieniędzy na dojazdy do partnera. Wobec trudnej sytuacji finansowej organizacji to może zniechęcać do partnerstw.

Integracja tak. Natomiast sieciowanie przez pryzmat federacji - nie. My też jakby namawialiśmy do tworzenia pewnej federacji. Pracowaliśmy nad tym. Federacja została powołana. Natomiast tworzenie nowych bytów się nie sprawdza. Nie ma ludzi chętnych do angażowania się i pracy w kolejnym tworze.

TDI beneficjent

Dla równowagi, wystąpiły też czynniki sprzyjające nawiązywaniu partnerstw:

1. **Projekty wieloletnie.** Opisany wyżej przykład operatorów regionalnych, którzy świadomie budują szerokie partnerstwa (ok. 4-5 podmiotów), wiąże się z przewidywalnością działań i ich stabilnym finansowaniem.

2. **Wymóg formalny partnerstwa.** W Programie FIO 2014-2020 były próby animowania partnerstw poprzez przyznawanie punktów strategicznych za projekt partnerski, ale tylko podczas niektórych lat wdrażania. Zdaniem ekspertów i projektodawców sama deklaracja partnerstwa, jeśli nie idzie za nią odzwierciedlony we wniosku podział zadań i środków, może pozostać jedynie fasadą. Warto szukać rozwiązań w innych programach, które uczą budowania partnerstw, a nie tylko ich wymagają.

Były punkty strategiczne za partnerstwo. Była podpisywana umowa po to, żeby to partnerstwo było, a niekoniecznie ono było faktyczne. Dlatego potem już to partnerstwo było punktowane jakby merytorycznie, w ramach oceny, ale różne sposoby były do tego podejścia. To bardzo trudne jakby ręcznie sterować i tworzyć właśnie tę współpracę partnerstwa pomiędzy organizacjami.

TDI ekspert

3. **Potrzeba spotykania się, wymiany, dzielenia.** To uniwersalna potrzeba organizacji, a szczególnie ich liderów, odzwierciedla styl pracy trzeciego sektora. Jednak wymaga to dobrej koordynacji, wiąże się także z kosztami. Te wydatki nie są uwzględniane w projektach. Partnerstwo i związane z nim spotkania postrzegane są raczej jako środek do celu a nie wartość sama w sobie. W Programie FIO powinno się zachęcać organizacje do organizowania spotkań, zwłaszcza po pandemii, gdy potrzebne są działania integrujące.

Widać dużą potrzebę. Jeżeli my już coś inicjujemy, organizujemy, to jest zainteresowanie. Ludzie mówią, że potrzebują tych rozmów. Potrzebują wymiany doświadczeń. Aczkolwiek czy są to jakieś systemowe rozwiązania sieciowania? Nie powiedziałabym chyba.

TDI Operator

4. **Potrzeba uczenia się.** Partnerstwo może być dla jego członków płaszczyzną do nauki – poprzez wymianę doświadczeń oraz poprzez wspólne działania. Udział w partnerstwie sprawia, że organizacje rozwijają kompetencje dialogu, negocjacji, efektywnej informacji zwrotnej, rozwiązywania konfliktów. Rzadko w taki sposób myśli się o partnerstwach, bo są postrzegane tylko jako formalne relacje. Brakuje określenia w Programie FIO celu, dla którego warto budować partnerstwo.

Zaczęliśmy właśnie współpracować i byłam też na fajnych zajęciach w tym stowarzyszeniu (...), z którego przywiozłam dla mieszkanek fajne pomysły. Nie zamykamy się w domach, tylko wychodzmy dalej, działamy.

FGI beneficjenci P1

Korzyści beneficjentów FIO a korzyści ich odbiorców

Największe korzyści i trwałe zmiany dotyczące podmiotów, które realizowały projekty w Programie FIO 2014-2020 to wzrost aktywności organizacji w społecznościach lokalnych i większa ich rozpoznawalność.

Co to w praktyce oznaczało dla odbiorców działań organizacji pozarządowych? Przede wszystkim zanim pojawiły się efekty projektów, trwał już proces „oswajania się” ze zmianą wśród społeczności lokalnej. I to już było korzyścią, choć świadomi tego byli tylko realizatorzy działań. Bardziej dostrzegali to operatorzy, którzy obserwowali te procesy z dystansu:

Ludzie sami po prostu coraz bardziej... Na początku byli niechętni. Teraz włączają się. Podchodzą, przechodzą. Dbają o to. Sadzą nowe warzywa do tego ogrodu, więc ja bym powiedział, że mamy przykłady grup niezaangażowanych bezpośrednio w projekty, które po projektach stają się osobami zaangażowanymi.

TDI operator

Największy wpływ myślę, że jest jednak na beneficjentów. I ich beneficjentów, bo beneficjentem ostatecznym jest ta społeczność lokalna, która z projektu korzysta, więc ten wpływ największy jest zawsze tam. Przy okazji korzysta samorząd, plus zaczyna się angażować.

TDI operator

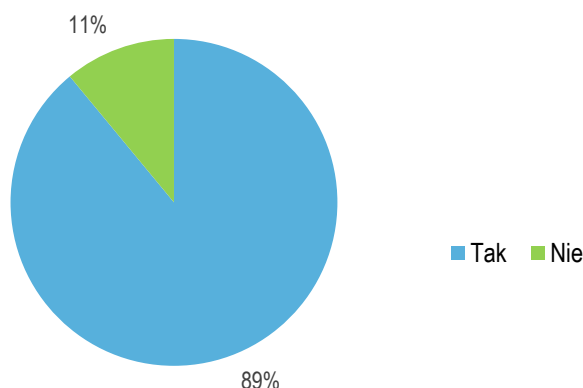
Korzyści najłatwiej zauważają, odczuwają odbiorcy mikroprojektów z priorytetu 1. Mimo że były to relatywnie niewielkie projekty, to najczęściej bardzo wymierne. Nieco inaczej korzyści widzieli realizatorzy większych projektów, czego przykładem jest priorytet 4. Realizowane w nim projekty częściej miały charakter sieciowy. Projektodawca miał za zadanie przekazać wiedzę lub zwiększyć kompetencje członków innych podmiotów. Relacja między realizatorem i odbiorcą miała więc inny charakter, była zapośredniczona. Realizator nie miał możliwości obserwować realnych zmian, jakie zaszły dzięki jego wsparciu (np. szkoleniowemu), dlatego też projektodawcom trudno było wskazać długofalowe korzyści wykraczające poza projekt.

My nie mamy takiego bezpośredniego kontaktu z tymi ludźmi, nie wiemy co oni potem zrobią z tą wiedzą.

FGI beneficjenci

Według deklaracji odbiorców projektów, oni sami w 90% pozostają zaangażowani w działania lokalne rok po zakończeniu danego przedsięwzięcia. Jest to wynik imponujący, pamiętać trzeba jednak o „efekcie św. Mateusza”: najwięcej korzystają ci, którzy mają wyjściowy wysoki kapitał wiedzy i umiejętności. Wyniki ankiety nie pozwalają stwierdzić, czy ta korzyść jest wynikiem projektu czy też w działania zaangażowały się osoby relatywnie najbardziej aktywne w danej społeczności.

Wykres 36. Zaangażowanie odbiorców w działania na rzecz społeczności lokalnej rok po zakończeniu projektu

Źródło: CAWI z odbiorcami projektów, n=534

Najrzadziej angażowały się osoby: w grupie wiekowej 15-24 (80%), najczęściej – 25-39 (91,7%). Najczęściej angażowały się także osoby z wykształceniem wyższym (92%), najrzadziej – ze średnim ogólnokształcącym (to mogą być dzisiejsi studenci, czyli grupa 15-24) i zasadniczym zawodowym (84%). Zaś kobiety i mężczyźni angażowali się w podobnym stopniu.

W kontekście korzyści uczestnicy projektów bardzo wysoko oceniają także wpływ projektów FIO na swoje organizacje. Doceniają zarówno zwiększenie swojej wiedzy, jak i zbudowanie relacji oraz zakorzenienie w społeczności lokalnej.

Wykres 37. Wpływ projektów na podmioty, które reprezentowali uczestnicy w projektach (uczestnicy P2,3,4)

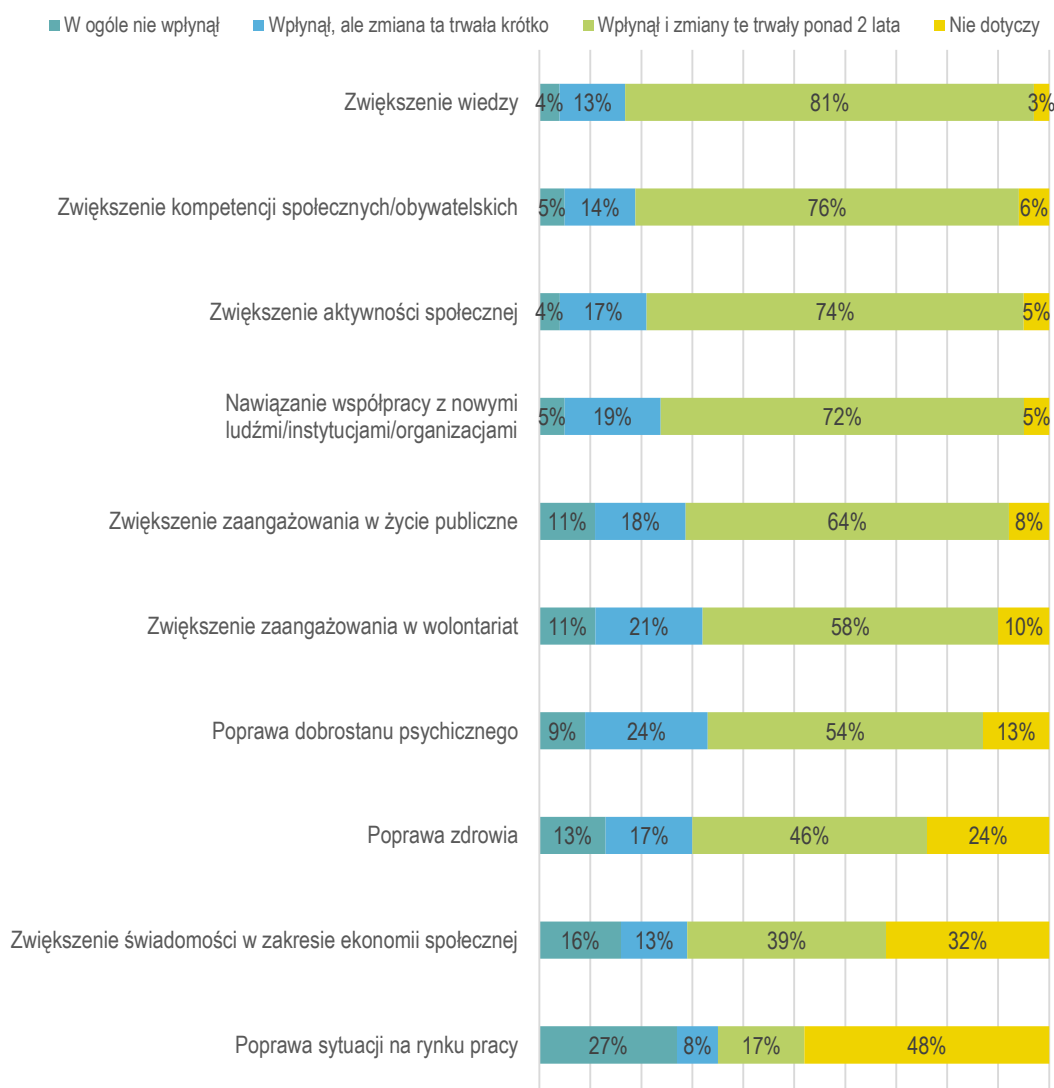

Źródło: CAWI uczestnicy (P2,3,4), n=227 (podgrupa osób uczestniczących w projektach w roli reprezentantów organizacji/institucji)

Odbiorcy projektów zauważyli też korzyści osobiste, dotyczące ich samych. Obok zwiększenia wiedzy, które deklaruje 80% uczestników, wyraźnie widoczne są też korzyści związane z aktywnością obywatelską i partycypacją. Niezależnie od priorytetu, w którym był realizowany projekt i niezależnie od jego tematyki, Program w wymiarze osobistym najbardziej wpływał na **zwiększenie kompetencji obywatelskich** (76%), **zwiększenie aktywności** (74%) i **nawiązanie współpracy z nowymi ludźmi** (72%). Co ważniejsze odbiorcy określają te korzyści jako trwałe, deklarując, że trwają one dłużej niż 2 lata.

Projekty w Programie FIO 2014-2020 dużo rzadziej dotyczyły kwestii związanych z zatrudnieniem oraz ekonomią społeczną. Takich projektów było mało, więc w skali całego Programu ich wpływ na odbiorców jest najniższy w porównaniu z innymi osiąganymi korzyściami.

Wykres 38. Wpływ projektów na życie odbiorców projektów (P2,3,4)

Źródło: CAWI z odbiorcami projektów, n=534

Zwiększenie zaangażowania w życie publiczne i aktywność społeczna najrzadziej deklarowały osoby w grupie wiekowej 15-24 lat. Zwiększenie aktywności społecznej, zwiększenie wiedzy, zwiększenie kompetencji społecznych i obywatelskich było skorelowane z wykształceniem: im wyższe wykształcenie odbiorców, tym trwalszy deklarowali oni wpływ.

W zakresie zwiększenia kompetencji społecznych i obywatelskich a także poprawy sytuacji na rynku pracy – trwalszy efekt można zauważyć u kobiet niż mężczyzn. Zaś zwiększenie zaangażowania w życie publiczne miało silniejszy i trwalszy wpływ na mężczyzn, natomiast zwiększenie aktywności społecznej dawało trwalszy wpływ u kobiet.

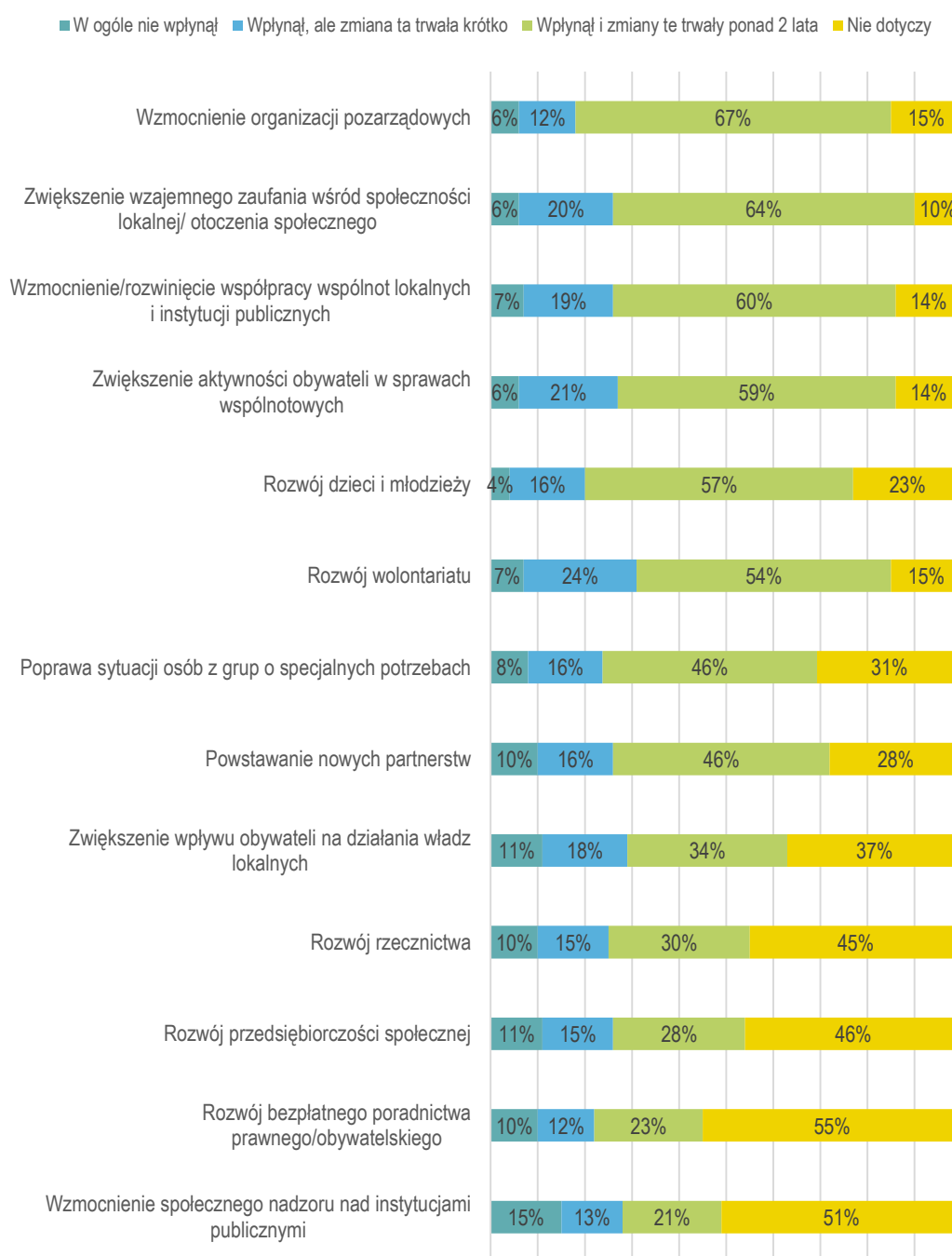
Jednym z celów Programu jest **zwiększenie zaangażowania w wolontariat** i **około 60%** odbiorców potwierdza wpływ w tym obszarze. Szczególnie w mikrograntach w priorytecie 1 wzrastało poczucie sprawczości, zaangażowanie, aktywność osób, które nieodpłatnie włączały się w działania. Często jednak nie było to nazywane wolontariatem, bo uczestnicy nie zdawali sobie z tego sprawy (zwracali na to uwagę operatorzy). Ciekawe, że osoby z najniższym wykształceniem nie deklarują udziału w wolontariacie.

Działania w Programie FIO przyczyniały się do zmian zdrowia fizycznego i psychicznego odbiorców. Projekty często nie były nastawione na tego rodzaju efekty, jednak ok 50% odbiorców deklaruje, że projekty FIO przyniosły im korzyści w tym obszarze. W przypadku zdrowia psychicznego najsłabsza ocena wpływu jest u osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym. W przypadku kondycji fizycznej trwały wpływ częściej deklarowały kobiety, gorzej zaś oceniały go osoby młode.

Odbiorcy projektów zauważają zatem intensywny i długotrwały wpływ projektów na osobistą sytuację i uważają, że te korzyści się utrzymują. Jednak, gdy pytano ich o wpływ tych samych projektów na otoczenie, byli mniej pewni w swoich ocenach. Deklarowali, że **wzmocniły się organizacje, które realizowały projekty** (ok. 70%). czy że **wzrosło wzajemne zaufanie w społeczności**.

Ogólnie jednak **odbiorcy projektów nie widzą silnego związku projektów z wieloma kwestiami społecznymi, które były obecne w P FIO**. Chociaż brali w nich udział i osobiście wiele zyskali, to nie potrafili wskazać korzyści dla szerszej społeczności. Są zdania, że projekty nie dotyczyły w ogóle: bezpłatnego poradnictwa prawnego czy wzmocnienie społecznego nadzoru nad instytucjami publicznymi (ok 65%) i rozwoju przedsiębiorczości społecznej – ok 55%.

Wykres 39. Wpływ projektu na otoczenie według odbiorców projektów (P2,3,4)

Źródło: CAWI z odbiorcami projektów, n=534

Wpływ projektów na rozwój przedsiębiorczości społecznej częściej zauważają kobiety. Brak wpływu najczęściej wskazywano w woj. podlaskim i łódzkim.

Wpływ na rozwój bezpłatnego poradnictwa prawnego/obywatelskiego zdecydowanie częściej zauważają kobiety. Brak wpływu zaś najczęściej wskazywano w woj. łódzkim i podlaskim. Wpływ zauważano dużo częściej w wśród osób starszych i wśród osób z wykształceniem średnim technicznym lub wyższym. To wskazuje, że osoby z większymi kompetencjami bardziej korzystają z projektów i bardziej są świadome korzyści.

Zwiększenie wpływu obywateli na działania władz lokalnych – tu brak wpływu najczęściej zauważany był w woj. podlaskim, wielkopolskim i mazowieckim. Wpływ częściej zauważano wśród osób 40+.

Wzmocnienie społecznego nadzoru nad instytucjami publicznymi najrzadziej wskazywano w woj. warmińsko-mazurskim, wielkopolskim i łódzkim. Brak wpływu w zakresie rzecznictwa najczęściej zauważano w woj. podkarpackim i podlaskim. Wpływ częściej zauważano w starszych grupach wiekowych (40 +).

W przypadku powstawania nowych partnerstw brak wpływu najczęściej zauważany był w woj. podlaskim i opolskim. Wpływ częściej zauważano w starszych grupach (40 +) i w grupach z wykształceniem wyższym oraz średnim technicznym. Potwierdza to deklaracje NGO, o tym, że nie zawierają partnerstw zbyt często.

Wolontariat, który jako wpływ na otoczenie dostrzega ok 55% badanych, najsłabiej widoczny jest w woj. podlaskim.

Wniosek

- Projekty FIO miały znaczący wpływ na wiele aspektów funkcjonowania trzeciego sektora. Wpływ ten jednak był zróżnicowany. Największy wpływ odnosi się do odbiorców projektów i zwykle wynikało to z realizacji tzw. zadań ze sfery pożytku publicznego. Odbiorcy dostrzegają korzystny wpływ projektów na ich własne życie (przyrost wiedzy, kompetencji czy zaangażowanie społeczne). Mniejszy natomiast był ich zdaniem wpływ projektów na kształtowanie otoczenia społecznego (recznictwa, czy kontroli nad instytucjami).
- Jest też grupa korzyści, jakie odniosły same podmioty realizujące projekty w ramach P FIO 2014-2020. Organizacje te stały się rozpoznawalne, a także bardziej wiarygodne przez sam fakt otrzymania dotacji. Wpływ ten jest zauważany zarówno przez przedstawicieli organizacji, jak i uczestników projektów.
- Program FIO niewiele zmienił wewnątrz organizacji np. w zakresie zarządzania czy stabilizacji finansowej.

6. Skala i zakres rozprzestrzeniania się wpływu P FIO 2014-2020 na otoczenie, w którym realizowane są projekty

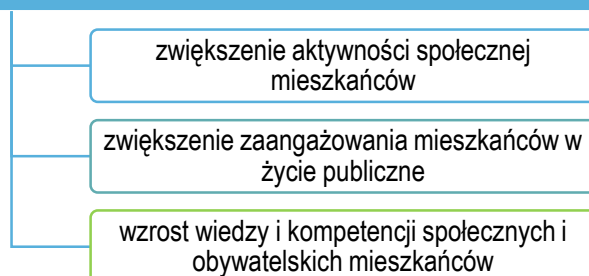
Zmiany w otoczeniu społecznym. Rozwiązanie problemów społeczności

Wpływ definiujemy jako działanie oraz inwestycje tworzące zmianę w obszarze społecznym i/lub środowiskowym. Mówimy o wszystkich skutkach oddziaływania – zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.

Oddziaływanie społeczne obejmuje zarówno krótko- jak i długoterminowe skutki, a ocena tych ostatnich nie jest prosta z powodu odstępu czasowego pomiędzy realizowaną interwencją a osiągniętym efektem. Należy też pamiętać, że do tego rodzaju zmian może przyczynić się wiele różnych czynników i niekiedy trudne jest wyizolowanie wpływu konkretnej organizacji bądź projektu.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014-2020 **przyczynił się do wzmocnienia i rozwoju jego beneficjentów**: organizacji pozarządowych i niesformalizowanych grup obywateli. Zgodnie ze swoimi celami i priorytetami P FIO miał także przyczynić się do **zmian w otoczeniu**, w którym realizowane były projekty sfinansowane w ramach Programu. Do najważniejszych zmian wynikających z logiki interwencji P FIO należą:

P FIO: najważniejsze zmiany w społecznościach lokalnych

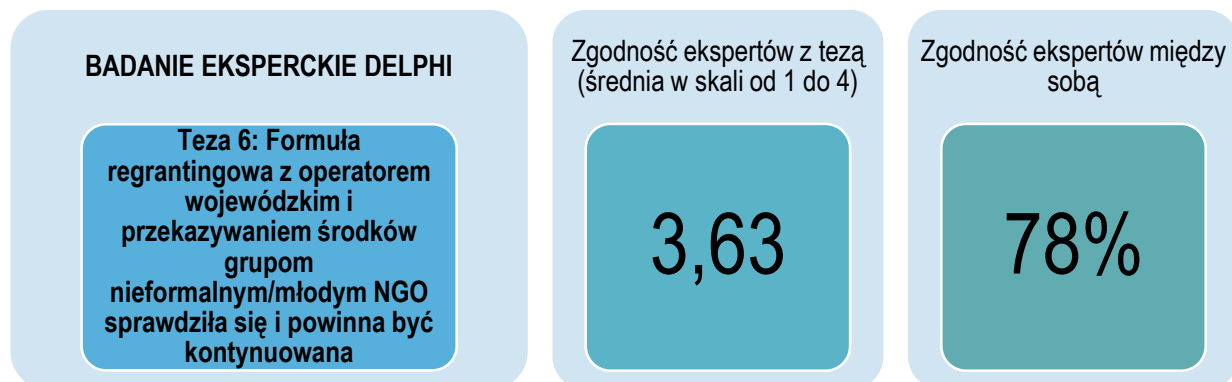
Otoczeniem społecznym dla większości działań finansowanych w ramach P FIO są **społeczności lokalne** (wsie, osiedla, gminy, rzadziej powiaty), a najważniejszym podmiotem w tym otoczeniu są ich **mieszkańcy**. To oni są odbiorcami działań beneficjentów Programu, to ich mają dotyczyć zmiany, do których P FIO miał się przyczynić.

Osiągnięciu tych zmian miało służyć kilka instrumentów, którymi dysponował Program:

- * sprofilowanie Programu, w szczególności w ramach priorytetów 1, 2 i 3, na społeczności lokalne,
- * cele, priorytety i typy działań, którym miały odpowiadać finansowane projekty, także nastawione na społeczności lokalne,
- * decentralizacja i uspołecznienie wsparcia w ramach priorytetu 1 P FIO,
- * kryteria strategiczne, które preferowały organizacje działające lokalnie.

Jednak skuteczność P FIO 2014-2020 z perspektywy osiągania zmian w społecznościach lokalnych była ograniczona. Wynika to z samej konstrukcji Programu, który finansował jednorazowe, kilkumiesięczne projekty organizacji i grup nieformalnych. To, czy te projekty miały szanse przyczynić się do zmian w społecznościach lokalnych tylko w ograniczonym stopniu zależne było od wspomnianych wyżej instrumentów zawartych w samym Programie. Jedynym momentem, w którym mogły być one wykorzystywane był etap oceny i wyboru projektów do finansowania. To z pewnością nie było wystarczające, aby zagwarantować oddziaływanie wybranych projektów na społeczności lokalne. Szanse na to były większe w ramach zastosowanego w priorytecie 1 Programu **mechanizm regrantingu**, dzięki decentralizacji wyboru projektów.

Taka konstrukcja Programu spowodowała, że to, czy sfinansowane działania wpłynęły w sposób istotny na mieszkańców społeczności lokalnych, zależało przede wszystkim od ich realizatorów, czyli beneficjentów P FIO. To ich rzeczywiste intencje dotyczące realizowanych projektów, wiedza, doświadczenie, rozpoznanie potrzeb lokalnych i zaangażowanie decydowały o wpływie realizowanych działań na społeczność lokalną. Z tego punktu widzenia wybór projektów realizowanych lokalnie na poziomie centralnym, nawet przy dobrych kryteriach oceny, obciążony jest dużym ryzykiem. **Wybór projektów przez operatorów regionalnych w priorytecie 1 w sposób znaczący zmniejszał to ryzyko i okazał się użyteczny.** Operatorzy często znając zarówno organizacje, jak i społeczności, potrafili lepiej niż eksperci na poziomie krajowym ocenić projekty pod kątem ich wpływu na otoczenie społeczne. Potwierdzają to opinie ekspertów w badaniu delfickim.

Oddziaływanie Programu na aktywność mieszkańców społeczności lokalnych zależało również od czynników, na które sami beneficjenci mieli ograniczony wpływ, na przykład tradycje działań społecznych, aktywność i otwartość samorządu lokalnego, czy też działania innych organizacji obywatelskich w społecznościach lokalnych. Należy także pamiętać, że P FIO nie był jedynym programem wspierającym działania na poziomie lokalnym; w wymiarze ogólnopolskim aktywność mieszkańców społeczności lokalnych była wspierana w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, programu „Działaj Lokalnie” czy też od 2018 roku innych programów, których operatorem był NIW.

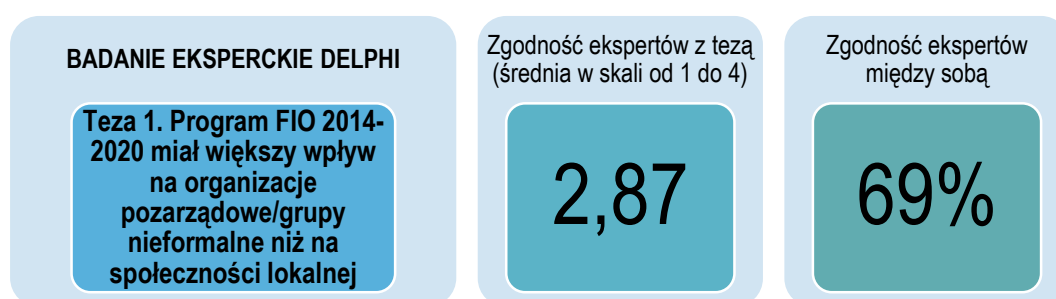
Zmiany, nawet w skali lokalnej, **wymagają czasu i konsekwentnych działań** na ich rzecz. Trudno oczekiwać, aby krótkie, jednorazowe projekty finansowane w ramach P FIO takie zmiany spowodowały. Mogły one natomiast inicjować powstawanie zmian, uruchamiać długofalowe procesy, które wpływałyby w sposób trwały na społeczności lokalne. To, czy projekty wspieranie w ramach Programu pełniły taką rolę, znów zależne jest przede wszystkim od ich realizatorów, a w niewielkim stopniu od P FIO. Z tego zdają sobie sprawę zarówno operatorzy, jak i przedstawiciele NIW oraz eksperci. Przyznają, że mimo coraz większych nakładów na Program FIO nadal potrzeby są ogromne. Wsparcie więc raczej jest impulsem rozwojowym, nie daje gwarancji trwałych zmian.

Myśmy przez te ostatnie pięć lat zrobili relatywnie dużo, bo strumień środków zwiększył się trzykrotnie, ale to wciąż jest kropla w morzu. Po to, żeby osiągnąć efekt społeczny, to te zmiany muszą być kontynuowane, dopiero wtedy możemy mówić o jakimś rozsądnym efekcie.

Możliwości oddziaływania tego Programu są niewystarczająco duże, bo z tym budżetem FIO nie przekracza masy krytycznej.

Badani w wywiadach również wyrażali opinie, że wpływ Programu FIO na mieszkańców byłby większy, gdyby do dyspozycji były większe środki. Chodzi zarówno o ogólną pulę przeznaczoną na Program, ale także o możliwość zwiększenia kwot jednostkowych dotacji, co mogłoby się przełożyć na większe możliwości oddziaływania beneficjentów w społecznościach lokalnych. Użyteczne byłoby w szczególności zwiększenie środków będących w dyspozycji operatorów regrantingu w ramach priorytetu 1, co dałoby im możliwość dotarcia do nowych grup, organizacji i środowisk.

Większość ekspertów w badaniu delfickim podzieliła opinię, że P FIO miało znacznie większy wpływ na beneficjentów niż na społeczności lokalne, w których prowadzili działania.

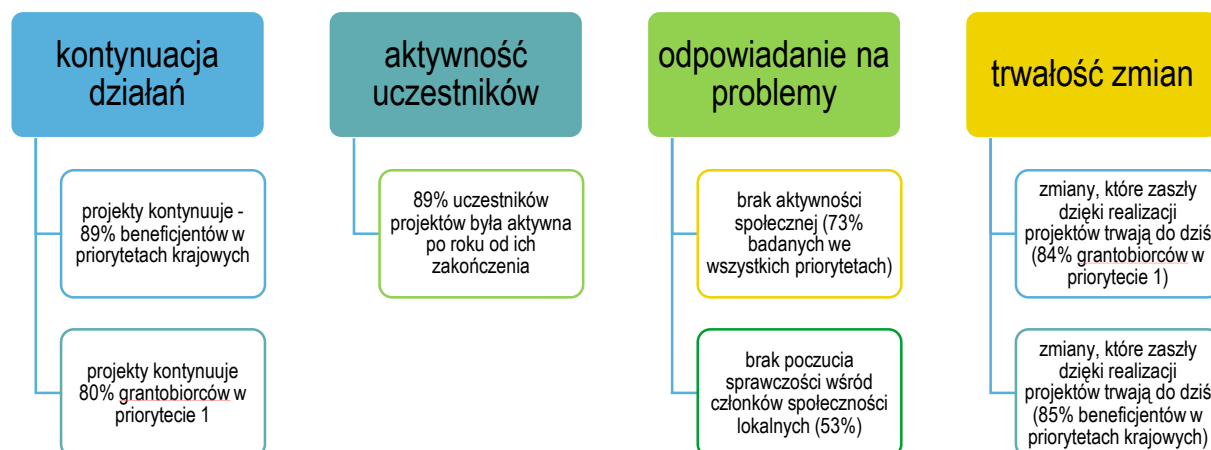
Rzetelna, kompleksowa ocena wpływu P FIO na społeczności lokalne nie jest jednak możliwa, bo Program nie dysponował mechanizmami, które umożliwiałyby monitorowanie i ocenę oddziaływania na społeczności lokalne. Nie było to zresztą wpisane w logikę interwencji Programu, gdyż wskaźniki oceny jego funkcjonowania w społecznościach lokalnych dotyczyła produktów i rezultatów, a nie oddziaływania. Trzeba przy tym przyznać, że stworzenie takich mechanizmów byłoby trudne, gdyż wymagałoby to zbierania danych dotyczących setek społeczności lokalnych na przestrzeni kilku lat od zakończenia realizacji finansowanych projektów.

Z instytucją badawczą, która z nami przeprowadzała burze mózgów opracowywaliśmy pamiętam bardzo długo rezultaty i wskaźniki programu. Nawet badacze, osoby, które się w tym specjalizują, nie potrafiły tak tego sparametryzować jednoznacznie ze względu właśnie na tak szeroką tego skalę.

Należy także zauważyć, że instytucje publiczne nie mają zbyt dużej wiedzy i doświadczeń w ocenie oddziaływania realizowanych przedsięwzięć, a organizacje obywatelskie w ogóle ich nie mają i najczęściej nie odczuwają potrzeby oceny zmian społecznych w swoim otoczeniu.

Dlatego jedynym w zasadzie źródłem danych, na podstawie których można formułować wnioski dotyczące wpływu P FIO na społeczności lokalne są **wyniki przeprowadzonej ewaluacji ex-post**. Na ich podstawie nie można jednoznacznie ocenić tego wpływu, ale można wskazać, czy miał on miejsce, jaka była jego skala i czego mogły dotyczyć najważniejsze zmiany w społecznościach lokalnych, do których przyczyniły się projekty sfinansowane w ramach Programu.

Oceniając wpływ P FIO na mieszkańców należy uwzględnić wyniki badania w części ilościowej w aspekcie trwałości realizacji działań, aktywności ich uczestników, odpowiadanie na problemy społeczności oraz trwałość zmian, które były wynikiem realizacji projektów.

W kontekście wpływu na społeczności lokalne istotny jest przede wszystkim fakt, że **działania** finansowane w ramach P FIO są **kontynuowane**, a ich realizatorzy, czyli organizacje i grupy nieformalne **nadal działają na rzecz swoich społeczności**. Projekty kontynuuje 89% badanych beneficjentów w priorytetach krajowych i 80% grantobiorców w priorytecie 1 (szczegółowe dane w rozdziale nr 2). Kontynuacja działań po zakończeniu finansowania z P FIO co prawda nie gwarantuje ciągłości zmian, ale zwiększa szanse na podtrzymanie procesów zainicjowanych w ramach projektów. Ważne jest również to, że nie tylko beneficjenci projektów finansowanych w ramach P FIO byli aktywni po zakończeniu ich realizacji, ale także ich uczestnicy, a więc mieszkańcy. W badaniu CAWI ponad 89% respondentów potwierdziła **aktywność uczestników projektów po roku od ich zakończenia** (szczegółowe dane w rozdziale 4)

Mieszkańcy, czyli członkowie społeczności lokalnych, są nie tylko odbiorcami działań beneficjentów P FIO, ale jednocześnie działają w organizacjach czy grupach nieformalnych, które otrzymały wsparcie w ramach Programu. Można więc powiedzieć, że efekty Programu w zakresie wzmacniania i rozwoju jego beneficjentów, także miały wpływ na otoczenie społeczne. Wiedza i kompetencje pozyskane przez osoby działające w organizacjach realizujących projekty w Programie FIO 2014-2020, była wykorzystywana w ich działaniach jako mieszkańców społeczności lokalnych.

Szanse na zmiany w społecznościach lokalnych znacznie zwiększa również fakt, że w ocenie beneficjentów i ale także odbiorców projektów, **efekty** zrealizowanych działań **mają charakter trwały**. Tak sądzi zdecydowana większość grantobiorców regrantingu w priorytecie 1 oraz beneficjentów w priorytetach 2, 3 i 4 (szczegółowe dane w rozdziale 3).

Dla zmian w społecznościach lokalnych istotne jest **nastawienie beneficjentów** na rozwiązywanie problemów swoich wspólnot, bo daje szanse na zmiany, które będą służyć ich rozwiązaniu. Wśród problemów, które starali się rozwiązać beneficjenci Programu znalazły się również te dotyczące aktywności mieszkańców i partycypacji obywatelskiej. Na pytanie, na jakie problemy społeczności lokalnych odpowiadały projekty realizowane w ramach Programu, większość badanych w CAWI oceniła (priorytet 1, 2, 3 i 4), że były one odpowiedzią na brak aktywności społecznej (73% badanych) oraz brak poczucia sprawczości wśród członków społeczności lokalnych (53%). Mniej niż połowa badanych wskazała również: słabe więzi w społecznościach lokalnych (40%), brak umiejętności współdziałania (40%), braki w wiedzy obywatelskiej (38%) oraz brak zaangażowania w sprawy publiczne (34%)

Wskazane problemy dotyczą w dużej mierze zmian społecznych, do których miał się przyczynić Program (szczegółowe dane w rozdziale 2)

Oceniając faktyczne zmiany, do których przyczyniły się zrealizowane projekty, ich beneficjenci wskazywali najczęściej **aktywizację i integrację mieszkańców, poprawę relacji międzyludzkich i wzajemnego zaufania oraz wzrost kompetencji obywatelskich**.

Na podstawie badań jakościowych wiadomo też, że bardziej szczegółowe zmiany zachodzą w społecznościach lokalnych, które zostały zainicjowane lub nastąpiły dzięki realizacji projektów w ramach P FIO, choć trudno ocenić ich powszechność. Są to m.in. uświadomienie mieszkańcom oraz władzom lokalnym potrzeb i możliwości społeczności lokalnych, czy zidentyfikowanie i nagłośnienie nowych problemów społeczności lokalnych.

Najważniejsze zmiany

- zidentyfikowanie i nagłośnienie nowych problemów społeczności lokalnych,
- uświadomienie mieszkańcom oraz władzom lokalnym potrzeb i możliwości społeczności lokalnych,
- zmiany w przestrzeni publicznej (nowa lub odnowiona mała architektura),
- zintegrowanie aktywnych mieszkańców wokół wspólnego celu,
- animowanie mieszkańców dotychczas nieaktywnych,
- identyfikacja i wsparcie rozwoju lokalnych liderów,
- zwiększenie poczucia odpowiedzialności mieszkańców za swoją społeczność.

Podsumowując, na podstawie wyników badania ilościowego i jakościowego można ocenić, że P FIO 2014-2020 zainicjował zmiany w społecznościach lokalnych, przede wszystkim w sferze aktywizacji lokalnej i że działania te są kontynuowane. Nie sposób ocenić skali i skuteczności tych działań, ale przyczyniają się one do integracji społeczności lokalnych, wzrostu zainteresowania i aktywności mieszkańców w życiu wspólnotowym oraz podniesienia poziomu wiedzy i kompetencji obywatelskich.

Program FIO 2014-2020 a instytucje otoczenia (samorządy, związki partnerów)

Najważniejszym podmiotem otoczenia projektów realizowanych w ramach P FIO, czyli społeczności, są ich mieszkańcy. Ale w społecznościach lokalnych funkcjonują również inne podmioty wpływające na działania beneficjentów Programu. Jednocześnie także beneficjenci mogą wpływać na instytucje lokalne.

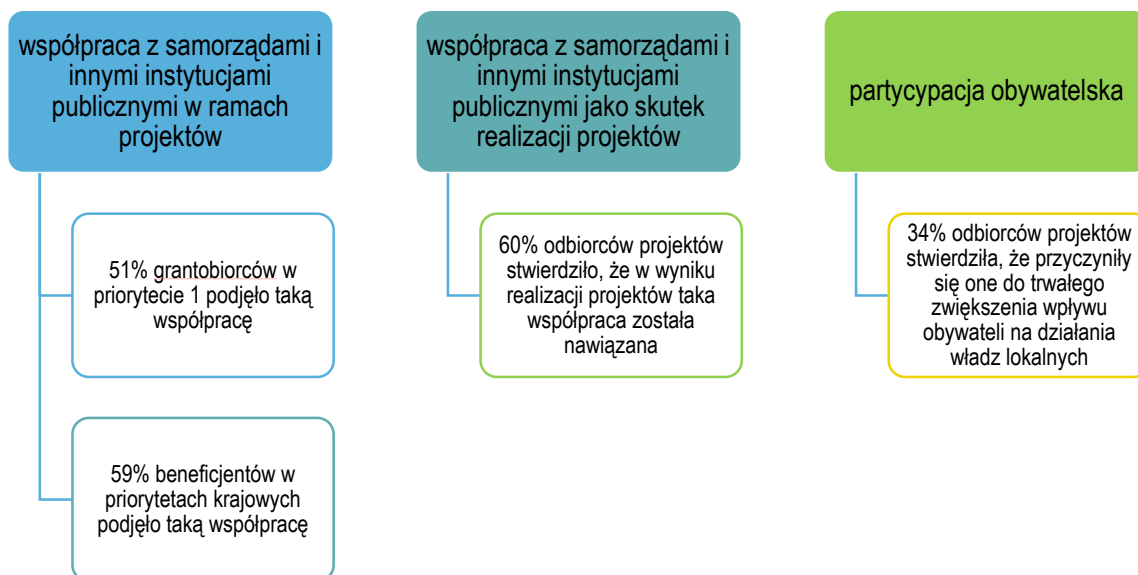
Najczęściej występujące **instytucje otoczenia** to:

I. Samorządy gmin i powiatów

Z punktu widzenia celów i priorytetów Programu najważniejszym z tych podmiotów są **władze i administracja samorządowa oraz placówki podległe samorządowi**, np. szkoły, centrum kultury czy ośrodek pomocy społecznej. Znaczenie władz lokalnych dla działań realizowanych w społecznościach wynika przede wszystkim z tego, że władze gminy czy powiatu są **gospodarzami w społecznościach lokalnych**, dysponują instrumentami prawnymi, finansowymi oraz organizacyjnymi, żeby zaspokajać potrzeby mieszkańców.

Z punktu widzenia P FIO rola samorządów lokalnych polegała przede wszystkim na wspieraniu działań organizacji poprzez zlecanie zadań publicznych oraz inne formy współpracy. Ale samorządy pełnią także rolę gospodarza dialogu z mieszkańcami i reprezentującymi je organizacjami, co umożliwia wpływanie decyzje władz lokalnych. Kluczowe dla oceny wpływu P FIO na współpracę organizacji społecznych z samorządami lokalnymi i partycypację obywatelską były następujące wyniki ilościowe.

Z przeprowadzonego badania CAWI wynika, że dzięki projektom finansowanym z P FIO **samorządy lokalne częściej współpracowały z organizacjami obywatelskimi**. Od 50 do 60% podmiotów podjęło współpracę z samorządem lub innymi instytucjami publicznymi. W praktyce jednak współpraca przybierała bardzo różne formy. Zdaniem respondentów, którzy wypowiedzieli się w części jakościowej badania, mogła ona często polegać na fasadowych działaniach, na przykład udziale wójta w konferencji podsumowującej projekt, a niekoniecznie polegała na zaangażowaniu finansowym samorządu. Do rozwoju kooperacji z samorządami lokalnymi przyczynił się także wzrost kompetencji beneficjentów P FIO m.in. w zakresie współpracy.

W odniesieniu do rozwoju partycypacji obywatelskiej odbiorcy projektów finansowanych w ramach P FIO wykazywali mniej optymizmu. Tylko 34% odbiorców projektów stwierdziła, że przyczyniły się one do trwałego zwiększenia wpływu obywateli na działania władz lokalnych (szczegółowe dane w rozdziale 4). Niewielki wpływ na rozwój partycypacji obywatelskiej potwierdza nieosiągnięcie zakładanej wartości wskaźnika oddziaływania Programu w zakresie odsetka instytucji publicznych konsultujących się z organizacjami obywatelskimi (więcej w podrozdziale 5.3.).

W badaniu jakościowym pojawiło się wiele wątpliwości do obu wymiarów współpracy z samorządem. Zdaniem respondentów **projekty finansowane z P FIO mogły wpłynąć pozytywnie na rozwój współpracy z samorządami lokalnymi oraz na rozwój różnych form partycypacji obywatelskiej**, ale tylko tam, **gdzie otwarte na to były władze lokalne**. A to, zdaniem respondentów, wciąż zdarza się rzadko. Tam, gdzie takiej chęci i woli ze strony włodarzy lokalnych nie było, projekty w ramach Programu nie były w stanie zmienić nastawienia decydentów ani przyzwyczajęń urzędników. A zarówno jedni, jak i drudzy, są niekiedy głęboko przekonani, że sami potrafią najlepiej zaspokajać potrzeby mieszkańców. Takie podejście utrudnia zarówno zlecanie zadań organizacjom obywatelskim, jak i partycypację obywatelską.

I, nie rozumiem dlaczego, czasami to właśnie samorządowe instytucje jakoś się uparły, że muszą jakby same to robić, że one wiedzą lepiej jak to robić. Dlaczego tego nie dać organizacji, która ma większy kontakt z ludźmi? I największy pożytek zrobi z tych pieniędzy, zrobi to taniej. Ale nie, będzie to robiła jednostka samorządowa, gdzie będzie ileś osób na etatach i... to powinno ulec zmianie. Większa decentralizacja.

TDI operator

Trudności w rozwijaniu współpracy z samorządami lokalnymi leżą również po stronie organizacji obywatelskich, które często nie mają wiedzy na temat funkcjonowania instytucji samorządowych, ale też kompetencji i doświadczeń w zakresie współpracy z nimi. Organizacje mają także niewielkie doświadczenia i kompetencje w sferze prowadzenia działań rzeczniczych.

To, że współpraca z samorządami podjęta w ramach czy w wyniku realizacji projektów finansowanych przez P FIO, obejmowała przede wszystkim miękkie formy (informacja, animacja), świadczy także to, że nie udało się na poziomie krajowym zrealizować wartości wskaźnika oddziaływania P FIO dotyczącego zlecanych organizacjom zadań publicznych (więcej w podrozdziale 5.3).

Na tle całego Programu najbardziej obiecująco, pod względem rozwoju współpracy z samorządami lokalnymi, wydaje się przedstawiać priorytet 1. Operatorom regrantingu w wielu przypadkach udało się nawiązać współpracę z samorządami i/lub wzmocnić wcześniej podjętą współpracę. Wynika to przede wszystkim z podejmowanych przez nich zabiegów, a także z tego, że w większości przypadków operatorami były silne organizacje, znane samorządom lokalnym, które niejednokrotnie miały okazję współpracować z nim wcześniej. Operatorom pomagała również rozpoznawalność Programu w województwach.

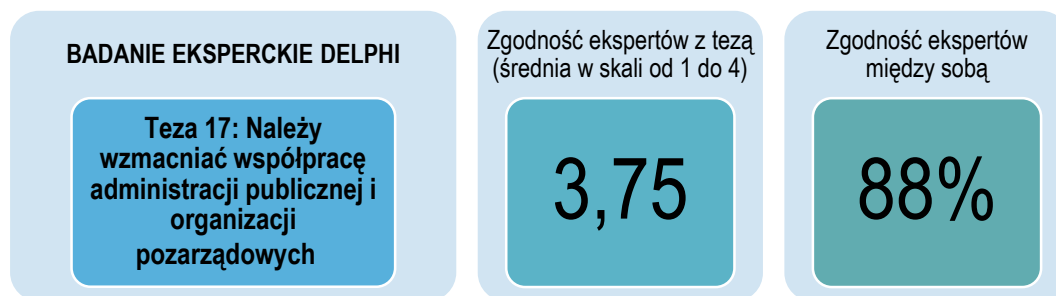
FIO to rozpoznawalna marka. Coraz więcej samorządów mówi - Okej. To my się w jakiś sposób do tego dołączymy. Może na razie nieformalnie, ale pojawiają się, czy mieszkańcy są w stanie jakby przekonać wójta, że te pięćset, tysiąc złotych, dołoży do tego z jakiegoś własnego budżetu, żeby coś tam jeszcze było.

TDI operator

Dzięki temu część operatorów pozyskała na regranting dodatkowe środki z samorządów lokalnych i regionalnych.

Choć, zdaniem badanych, realizacja projektów w ramach P FIO nie wpłynęła w istotny sposób na zwiększenie zakresu i skali współpracy samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych i partycypacji obywatelskiej, to

jednak przyczyniła się w wielu społecznościach lokalnych, do stworzenia warunków dla rozwoju współpracy i partycypacji. Na potrzebę wzmacniania współpracy wskazali również eksperci w badaniu delfickim.

Partycypacja obywatelska to sfera jeszcze trudniejsza w praktyce funkcjonowania samorządów lokalnych niż współpraca z organizacjami obywatelskimi. Dotyczy ona różnych form wpływania obywateli na to, co robi władza, a tego żadna władza nie lubi. Stąd niejako naturalna niechęć do partycypacji. Wśród samorządowców brakuje także zrozumienia dla idei partycypacji, korzyści jakie przynosi, a przede wszystkim wiedzy w zakresie tego, jak ją realizować. Te słabości dotyczą także obywateli oraz organizacji pozarządowych, które nie podejmują w związku z tym, działalności rzeczniczej. Na to nakłada się niska kultura dialogu oraz instrumentalne traktowanie wzajemnych relacji.

Respondenci w części jakościowej wskazywali na konkretne przykłady pozytywnych zmian, jakie nastąpiły w zakresie współpracy beneficjentów P FIO z samorządami.

Najważniejsze zmiany

- zwiększenie rozpoznawalności i budowanie dobrego wizerunku beneficjentów Programu FIO w oczach samorządowców,
- rozwój współpracy organizacji z lokalnym samorządem poprzez:
 - - włączanie jednostek podległych samorządowi, np. szkół, w realizację projektów,
 - - udział przedstawicieli władz lokalnych w wydarzeniach realizowanych w ramach projektu,
 - - edukowanie przedstawicieli samorządu w zakresie działalności organizacji obywatelskich oraz w zakresie partycypacji obywatelskiej,
- przejmowanie dobrych rozwiązań przez samorządy, na przykład od operatorów regrantingu,
- edukowanie mieszkańców w zakresie partycypacji obywatelskiej i w ten sposób zwiększania możliwości ich oddziaływania na władze lokalne.

II. Lokalne organizacje obywatelskie

Drugim, ważnym z punktu widzenia logiki interwencji P FIO, podmiotem w społecznościach lokalnych są **organizacje obywatelskie**. Dla beneficjentów Programu, są one przede wszystkim potencjalnymi partnerami w realizacji działań w społeczności lokalnej. Dzięki współpracy, organizacje mogą nie tylko zwiększyć skuteczność czy zasięg swoich działań, ale także występując razem o wiele łatwiej nawiązywać współpracę z innymi partnerami, na przykład samorządami lokalnymi.

W Programie FIO zachęcano do tworzenia **partnerstw**, czyli sformalizowanych (umową) form współdziałania kilku organizacji w ramach realizacji projektów. Program przewidywał także formułę partnerstw publiczno-społecznych, a więc z udziałem samorządów lokalnych, ale według opinii badanych, nie była ona wykorzystywana w praktyce.

Partnerstwa lokalne obejmowały głównie organizacje obywatelskie i/lub grupy nieformalne i **nie były zbyt powszechnie tworzone** w ramach projektów finansowanych z P FIO. Według badania CAWI partnerskie projekty

stanowiły od 20% (w konkursach regionalnych) do 33% (w konkursach ogólnopolskich) wszystkich projektów (wykres rozdział 4). Pozytywne jednak jest to, że stworzone w ramach projektów finansowanych z P FIO **partnerstwa okazały się w większość trwałe**. Zdaniem badanych beneficjentów ok. ¾ tych partnerstw działa nadal (wykresy r 4).

Innym wymiarem partnerstwa pomiędzy organizacjami obywatelskimi były konsorcja operatorów regrantingu tworzone w priorytecie 1, niekiedy składające się z więcej niż trzech partnerów. Warto także zwrócić uwagę, że w ramach priorytetu 1 niektórzy operatorzy dodatkowo zachęcali organizacje i grupy nieformalne do tworzenia partnerstw, co zwłaszcza w przypadku grup nieformalnych okazywało się skuteczne.

Zwracaliśmy uwagę na to, żeby te projekty były osadzone w środowisku lokalnym. To znaczy w czasie oceny braliśmy pod uwagę to, czy są angażowani wolontariusze - to było jedno z kryteriów oceny. I czy ten projekt bazuje jakby na zasobach lokalnych. Czyli czy się szuka partnerów do realizacji tego przedsięwzięcia.

TDI operator

W badaniu jakościowym respondenci potwierdzili, że **organizacje niechętnie tworzyły partnerstwa w ramach realizacji projektów finansowanych z P FIO**. Wynika to zarówno z przyczyn ogólnych, jak i tych, które odnoszą się do logiki Programu.

Najważniejsze bariery tworzenia partnerstw

- różnorodność celów, obszarów i form działania organizacji obywatelskich, co nie sprzyja podejmowaniu współpracy,
- konkurencja pomiędzy organizacjami, przede wszystkim o środki, także z budżetów samorządów lokalnych,
- preferowanie przez organizacje bardziej luźnych form kooperacji, na przykład przy konkretnych wydarzeniach, niesformalizowanych i niezobowiązujących do trwałego współdziałania,
- obawy przed dodatkowymi obciążeniami, które wiążą się ze współpracą, zarówno finansowymi, jak i czasowymi,
- zbyt krótkie ramy czasowe i niewielkie budżety projektów P FIO, co uniemożliwia efektywną współpracę.

Zwłaszcza kwestia konkurowania o środki wydaje się w praktyce istotną barierą dla rozwoju współpracy pomiędzy organizacjami obywatelskimi w środowiskach lokalnych. Wydaje się, że P FIO, wyłączając priorytet 1, wzmocniło tę wewnętrzną konkurencję, poprzez dopuszczenie do rywalizacji o dotacje małych i dużych organizacji działających w bardzo różnych sferach i w różnych formach. Potwierdziła taką opinię duża część ekspertów w badaniu delfickim.

BADANIE EKSPERCKIE DELPHI

Teza 4: W priorytetach 2, 3 i 4 FIO małe organizacje nie powinny konkurować o środki z dużymi organizacjami

Zgodność ekspertów z tezą
(średnia w skali od 1 do 4)

2,73

Zgodność ekspertów między sobą

68%

Zdaniem badanych wzmocnienie potencjału beneficjentów może sprzyjać w dłuższej perspektywie tworzeniu partnerstw, przede wszystkim dzięki zdobywaniu wiedzy i kompetencji w tym zakresie.

III. Inne podmioty w społecznościach

Poza mieszkańcami, samorządami lokalnymi i organizacjami obywatelskimi, inne podmioty działające w społecznościach lokalnych nie były w sposób istotny obecne w projektach finansowanych z P FIO, czy to jako partnerzy czy odbiorcy działań. Tak przynajmniej wynika z badań jakościowych. Niekiedy w wypowiedziach badanych pojawiali się lokalni przedsiębiorcy, ale wyłącznie jako źródło finansowania działań realizowanych przez organizacje obywatelskie lub grupy nieformalne, a nie jako partnerzy czy odbiorcy działań.

Marginalne traktowanie innych podmiotów działających w społeczności lokalnej wynikać może z kilku przyczyn. Jedną z nich jest duża samodzielność beneficjentów i wspomniane wcześniej problemy z nawiązywaniem współpracy z innymi podmiotami. Jest to także wynik pragmatyki działania wielu organizacji, dla których podstawowym problemem jest pozyskanie środków na realizację działań. Stąd też patrzą one na potencjalnych partnerów utylitarnie/użytkowo, głównie pod kątem możliwości wypełnienia swoich deficytów budżetowych. Między innymi dlatego tak atrakcyjnym partnerem jest samorząd, a znacznie mniej inne podmioty, które nie mają do zaoferowania pieniędzy. Do zmiany takiego nastawienia beneficjentów nie przyczyniał się z pewnością Program, bo zwracał uwagę przede wszystkim na współpracę z podmiotami publicznymi oraz współpracę wewnątrzsektorową.

Wpływ P FIO na rozwój współpracy w wymiarze lokalnym, zarówno wewnątrz środowisk organizacji obywatelskich, jak i pomiędzy organizacjami a samorządami lokalnymi był, w ocenie badanych, ograniczony. Wynikało to w dużej mierze z czynników leżących poza Programem, ale częściowo również z przyjętej logiki interwencji. Realizacja projektów finansowanych z P FIO przyczyniła się do tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi współpracy w przyszłości, wzmocniła również zdolności do kooperacji organizacji obywatelskich i grup nieformalnych.

Rozwiązanie problemów w skali krajowej

Oddziaływanie P FIO miało następować przede wszystkim w społecznościach lokalnych, ale miało także przynieść **zmiany w skali ogólnopolskiej**. Z zapisów programowych można sądzić, że te zmiany miały być niejako konsekwencją, czy też sumą zmian, które dokonają się w społecznościach lokalnych.

Zmiany na poziomie krajowym opisane zostały za pomocą wskaźników osiągnięcia celu głównego Programu:

Zmiana	Wskaźniki
Zwiększenie skali i zakresu współpracy organizacji obywatelskich z administracją publiczną	Liczba umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów. Odsetek organizacji pozarządowych deklarujących współpracę z administracją publiczną.
Zwiększenie aktywności obywateli w organizacjach obywatelskich	Liczba organizacji Pozarządowych w Polsce według Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego.

Zwiększenie skali partycypacji obywatelskiej	Odsetek jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego.
---	--

Ocena osiągnięcia zaplanowanych wskaźników, a co za tym idzie zakładanych zmian na poziomie krajowym jest obciążona kilkoma problemami:

- * zaproponowane wskaźniki jedynie w części odzwierciedlają zmiany, które miały zajść dzięki P FIO, ale wszystkie one dotyczą beneficjentów Programu i administracji publicznej, ewidentnie **brakuje wskaźników dotyczących obywateli**, na przykład i zaangażowania w działalności organizacji obywatelskich, w wolontariat, czy też w różne formy partycypacji społecznej,
- * w Programie zaproponowane zostały źródła weryfikacji wartości tych wskaźników, z których większość przestała istnieć w trakcie realizacji P FIO,
- * wartości wskaźników zależą od wielu czynników, trudno więc wskazać, jaki wpływ na te wartości miała realizacja Programu.

Biorąc pod uwagę te trudności należy stwierdzić, że według szacunków, **nie udało się osiągnąć planowanych wartości większości wskaźników oddziaływania na poziomie krajowym** (szczegółowe dane w rozdziale 1).

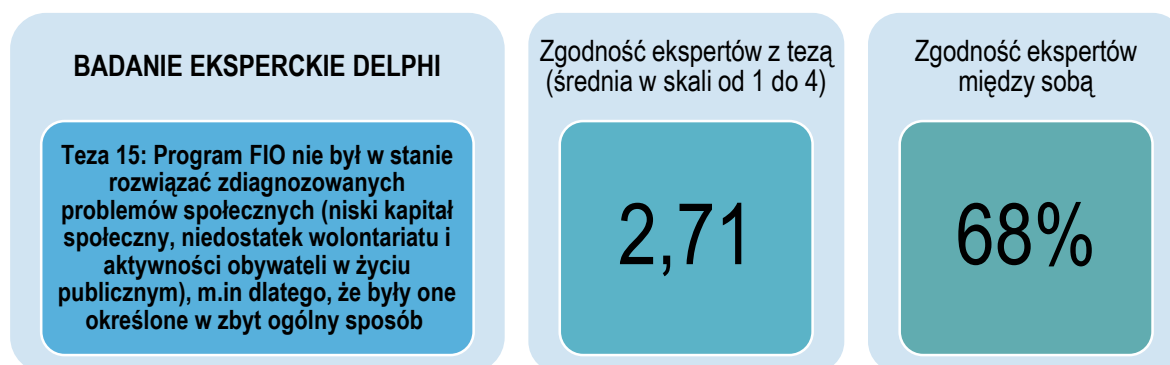
Jedyny wskaźnik, którego **wartość została osiągnięta, a nawet przekroczone, to liczba zarejestrowanych organizacji**. W jakiejś mierze jest to zasługa Programu, bo ewaluacja potwierdziła, że w wyniku realizowanych projektów powstały nowe organizacje, jednak wydaje się, że osiągnięcie takiej wartości wskaźnika wynika z innych przyczyn, na przykład rozwoju w ostatnich latach spółdzielczości socjalnej, czy też animacyjnej i aktywizacyjnej działalności ponad 300 Lokalnych Grup Działania, obejmujących większość terytorium kraju, której efektem jest zakładanie nowych organizacji.

Wracając do pozostałych trzech wskaźników, to wszystkie one wiążą się z relacjami z **administracją publiczną**. Wydaje się, że nieosiągnięcie (według szacunków) w pełni wartości tych wskaźników, wynika z wielu **czynników leżących poza Programem**. Można zaliczyć do nich na przykład zmniejszanie się dochodów samorządów terytorialnych, co przekłada się na ograniczanie puli środków na zlecanie zadań organizacjom obywatelskim, wspomnianą wcześniej niechęć wielu włodarzy i urzędników do powierzania zadań organizacjom i do partycypacji obywatelskiej, czy też zarysowującą się w ostatnich latach niechęć władz do konsultowania się z partnerami społecznymi. Respondenci w części jakościowej badania zwracali również uwagę na niski poziom kultury dialogu, zarówno po stronie administracji publicznej, jak i organizacji obywatelskich.

Potwierdzeniem tego, że sytuacja w zakresie współpracy organizacji obywatelskich z administracją publiczną oraz rzecznictwa nie zmieniła się w czasie realizacji P FIO, a nawet się nieco pogorszyła są wyniki prowadzonego co roku Indeksu poziomu rozwoju i stabilności organizacji obywatelskich. Pokazują one, że potencjał i warunki działania organizacji obywatelskich w Polsce powoli z roku na rok pogarszają się po 2015 roku, dotyczy to w szczególności rzecznictwa i współpracy z administracją publiczną⁸.

Większość ekspertów w badaniu delfickim podzieliła opinie, że efekty działania P FIO w wymiarze krajowym nie były zgodne z oczekiwaniami.

⁸ <https://csosi.org> (data dostępu: 21.10.2021)

Z pewnością wpływ na ograniczone oddziaływanie P FIO na otoczenie społeczne w wymiarze ogólnopolskim miały wspomniane wyżej czynniki zewnętrzne. Wydaje się, że mniejsze niż zakładano wartości tych trzech wskaźników wynikają w jakiejś mierze również z mniejszej, niż zakładali autorzy Programu, siły jego oddziaływania na poziomie lokalnym w sferze kontraktowania usług publicznych dla organizacji obywatelskich oraz w sferze partycypacji publicznej. Ten ograniczony wpływ P FIO na te dwie sfery opisany został w części 5.2 raportu. Oddziaływanie P FIO w skali krajowej ograniczała także projektowa formuła działań wspieranych w ramach Programu oraz brak ciągłości ich finansowania.

Powyższe oceny potwierdzają opinie respondentów sformułowane w części jakościowej badania. Podkreślali oni zwłaszcza wpływ czynników zewnętrznych na relacje pomiędzy organizacjami i obywatelami a władzą i administracją publiczną oraz nadal dość często spotykany nieprzychylny stosunek władzy i administracji publicznej do zlecania zadań publicznych organizacjom obywatelskim oraz do różnych form partycypacji obywatelskiej.

Badani zwrócili jednak uwagę na inne niż zaplanowane w Programie, efekty realizacji P FIO w skali ogólnopolskiej. Takim efektem jest zbudowanie rozpoznawalności Programu i jego silnej marki, co może procentować także przy realizacji Programu NOWEFIO. Drugim, istotnym efektem realizacji P FIO, choć to także zasługa działań podejmowanych przez inne podmioty, na przykład w ramach Programu Działaj Lokalnie, jest rozpropagowanie wśród samorządów terytorialnych oraz organizacji obywatelskich mechanizmu regrantingu. Za jego sprawą, i to kolejnych efekt działania Programu, coraz szerzej dociera do instytucji publicznych idea finansowania działań grup nieformalnych. P FIO przyczyniło się także do upowszechniania wśród samorządów terytorialnych rozwiązań dotyczących zlecania zadań publicznych, które ułatwiają ich pozyskiwanie i realizację przez organizacje pozarządowe, np. związanych z tak zwanym rozliczaniem za rezultaty.

Sformułowanie wskaźników i ich planowane wartości w zakresie oddziaływania na poziomie ogólnopolskim P FIO było zadaniem obiektywnie trudnym. Wydaje się, że ani wskaźniki, ani ich wartości docelowe, ani źródła ich weryfikacji nie zostały dobrze przemyślane przez autorów Programu. Oddziaływanie P FIO w sferze współpracy organizacji obywatelskich z administracją publiczną oraz w zakresie partycypacji obywatelskiej na poziomie ogólnokrajowym było ograniczone. Wynika to z czynników leżących poza Programem, ale także z mniejszego niż zakładano wpływu P FIO na te sfery na poziomie lokalnym.

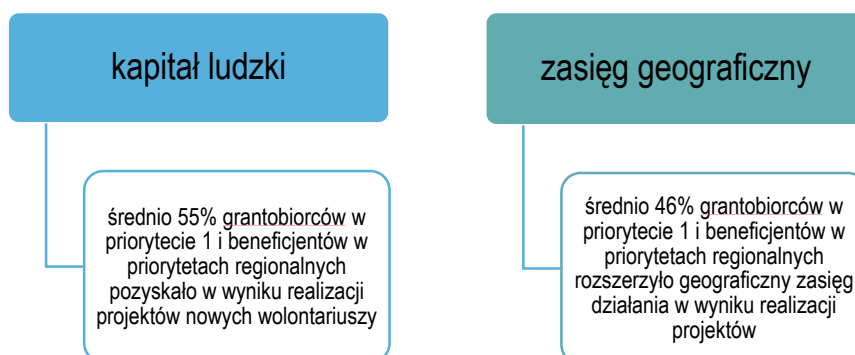
Zwiększenie zasięgu działania

Program FIO miał również pośredni wpływ na społeczności lokalne polegający na zwiększeniu **potencjału i zasięgu** oddziaływania jego beneficjentów.

W przypadku wzmocnienia potencjału, najistotniejsze znaczenie dla działań w społeczności lokalnej ma **potencjał ludzki**, czyli pracownicy, działacze, wolontariusze działający w organizacjach obywatelskich i grupach

nieformalnych. Zasięg oddziaływania to przede wszystkim **obszar geograficzny** objęty działaniem beneficjentów Programu.

Pomocne w ocenie tych aspektów były dane ilościowe:

Biorąc pod uwagę, jak trudno pozyskać nowych wolontariuszy, a zwłaszcza członków (o czym mówili badani w części jakościowej badania), te wyniki pokazują użyteczność Programu.

Według respondentów pozyskanie wsparcia z P FIO, wielu beneficjentom pozwoliło zostać dostrzeżonym w społecznościach lokalnych i zachęciło mieszkańców do współpracy z nimi, co przełożyło się na wzrost liczby wolontariuszy i członków. Do aktywności, czy to jako wolontariusze, czy to jako członkowie, zachęcali także sami beneficjenci w ramach realizowanych projektów. Rozszerzenie zasięgu działania mogło oznaczać zarówno nowe gminy czy powiaty, w których zaczęli działać beneficjenci, jak i dotarcie do nowych wsi, osiedli, dzielnic w ramach objętych już działaniami gmin czy powiatów.

Respondenci mieli jednak również wątpliwości, na ile wzrost liczby wolontariuszy i członków organizacji i grup nieformalnych był trwały i na ile przełożył się na ich działalność. W przypadku zwiększania zasięgu geograficznego wątpliwości pojawiło się jeszcze więcej. Część respondentów zwracała uwagę, że pod tym pojęciem beneficjenci czy grantobiorcy mogli rozumieć na przykład zorganizowanie szkolenia czy imprezy plenerowej, w której uczestniczyli przedstawiciele nowego środowiska czy nowej gminy. Nie oznacza to jednak, że to nowe środowisko czy nowa gmina są na trwałe odbiorcami działań beneficjentów czy grantobiorców P FIO. **Inaczej sytuacja miała się w priorytecie 1, gdzie poszerzenie zasięgu geograficznego działania operatora oznaczało objęcie wsparciem całych społeczności, co z resztą często powiązane było z nawiązywaniem współpracy z samorządami lokalnymi.**

na przykładzie operatorów w priorytecie pierwszym, którzy nam wprost mówili, że tak naprawdę dzięki temu, że otrzymują dotacje z FIO, właśnie na udzielenie mikrograntów, no to mogą iść do samorządu i powiedzieć: „Patrzcie, tutaj rząd, czy NIW, dał sto tysięcy na mikrogranty. To może nam dołożycie też, to wtedy będą dodatkowe punkty.” W łódzkim chyba była taka sytuacja, że samorząd mógł kupić punkty strategiczne, czy punkty dodatkowe dla swojego powiatu. W efekcie, zamiast kwoty x na mikrogranty w danym województwie, były one powiększane i samorządy się w to angażowały i współpracowały.

TDI ekspert

W badaniu jakościowym respondenci wskazali również na inny mechanizm poszerzania zasięgu działalności beneficjentów w ramach priorytetu 1. Polegał on na identyfikowaniu w ramach projektów finansowanych z P FIO nowych obszarów, w których beneficjenci zaczęli działać, ale już po zakończeniu realizacji projektów.

Trzy lata temu właśnie była taka sytuacja, że było jeszcze trzydzieści gmin, do których nie dotarliśmy. Aby wesprzeć je jakby jeszcze bardziej kompleksowo cyklem szkoleń, doradztwa,

spotkań - również pozyskaliśmy dofinansowanie z innego źródła po to, aby właśnie jeszcze bardziej wesprzeć te gminy. Ten projekt kończy się w tym roku. Widzimy właśnie bardzo duży postęp. W zeszłym roku z tych trzydziestu wcześniej, zostało tylko dziesięć.

TDI operator

Wydaje się, że P FIO 2014-2020 przyczynił się w przypadku części beneficjentów do pozyskania nowych wolontariuszy i członków oraz do uruchomienia działań w nowych środowiskach i/lub społecznościach lokalnych. Nie jest jednak do końca jasne, czy były to efekty trwałe i na ile przełożyły się na zwiększenie wpływu organizacji obywatelskich na społeczności, w których działają.

Konkludując P FIO jako ogólnopolski instrument ma w sobie duży potencjał także w wymiarze modelującym i testowym. FIO, w szczególności w ramach P1, upowszechnił nowe procedury oraz sposób realizowania zadań pożytku publicznego. Ułatwienia związane z aplikowaniem a następnie rozliczeniem środków z mikrograntu, dawały przekonanie wielu liderom/środowiskom lokalnym o „możliwości jaka jest na wyciągnięcie ręki”. Wyraźnie pobrzmiewa w wypowiedziach odbiorców sformułowanie: „to jest proste, to jest dostępne dla każdego”. Zmienia to zatem dwa przekonania: Po pierwsze, że sięganie po środki publiczne to skomplikowana sprawa i po drugie, że potrzebna jest formalna struktura/instytucja, aby takie środki pozyskać.

Jeśli chodzi o procedury, to FIO pokazywało, że można różne rzeczy zrobić prościej, niż wcześniej. Myślę, że to nadal jest rola tego typu programów, żeby pokazać, że nie wszystko musi być do końca sformalizowane. Nie wszystko musi być jakimś strasznymi papierami obłożone. Między innymi chodzi to też o jakieś rozliczanie projektów za pomocą rezultatów, a nie za pomocą faktur. To była rola FIO, to jest rola FIO i mam nadzieję, że tak zostanie, i że FIO będzie nadal tym programem, w którym się testuje rozwiązania, które potem są wdrażane w całej Polsce, w różnych urzędach.

TDI ekspert

7. SWOT

Na podstawie analizy danych jakościowych i ilościowych, przygotowano zestawienie słabych i mocnych stron Programu FIO 2014-2020 oraz jego szans i zagrożeń. SWOT stanowi syntetyczne podsumowanie kluczowych zagadnień w badaniu.

słabe strony

1. bardzo niski budżet Programu w odniesieniu do potrzeb organizacji;
2. zmiana operatora w trakcie trwania Programu, **i związane z tym opóźnienia organizacyjne w roku 2018;**
3. niewystarczające zasoby kadrowe NIW powodujące np. opóźnienia w podpisywaniu umów i zatory płatnicze;
4. niska skuteczność działań na rzecz współpracy NGO z administracją i partycypacji publicznej;
5. zbyt szeroko i **ogólnie** zarysowane problemy do rozwiązania;
6. nieostro **zdefiniowane** priorytety 2 i 3;
7. system monitoringu niepozwalający na precyzyjną ocenę efektów;
8. niewystarczająco transparentny system oceny **wniosków**;
9. niejasne i uznaniowe kryterium innowacyjności projektu, co przekłada się na zmniejszenie zaufania do Programu i może obniżyć jego dobrą markę wśród **organizacji**;
10. krótkotrwałość efektów: środki FIO przeznaczone raczej na realizację konkretnych przedsięwzięć, niż wpisujące się w bardziej ogólną strategię rozwoju działalności organizacji i/lub oddziaływania na otoczenie.
11. pomysł operatorów tematycznych - **dublowanie pomysłu na regrantingu regionalny (także w ramach P3)**
12. Niejasny system wyboru operatorów regionalnych i **nieregularny ich wybór, powodujący** zachwianie ciągłości regrantingu, przerwanie sieci kontaktów i współpracy, brak sieciowania operatorów

mocne strony

1. ogromne **zainteresowanie organizacji** Programem;
2. program odpowiada w dużym stopniu na potrzeby małych organizacji i grup nieformalnych;
3. zaangażowani pracownicy DES i NIW;
4. trafny **wyбір operatorów regionalnych** i ich stabilność w regionie;
5. zaangażowanie pracowników i członków NGO w realizację projektów;
6. **skuteczność regrantingu** w ramach P1;
7. przyjazność Programu dla organizacji – adekwatne wymagania w stosunku do potencjału NGO;
8. Program przyczynia się do wzmocnienia współpracy NGO między sobą;
9. Program przyczynia się do wzmocnienia zdolności NGO do pozyskiwania środków finansowych z różnych źródeł.

zagrożenia

1. zmniejszenie środków na FIO np. w wyniku kryzysu pandemicznego;
2. mniejsze zainteresowanie działaniami w ramach FIO ze względu na niejasne kryteria oceny
3. niestworzenie systemowych form wsparcia NGO w najbliższych latach;
4. brak innych źródeł finansowania zaspokajających potrzeby NGO;
5. zmiany prawne i polityczne na poziomie centralnym niekorzystne dla trzeciego sektora;
6. niskie zaangażowanie samorządów i społeczności lokalnej w działania społeczne ze względu na niższe dochody własne;
7. brak chęci współpracy z NGO po stronie samorządów i biznesu.

szanse

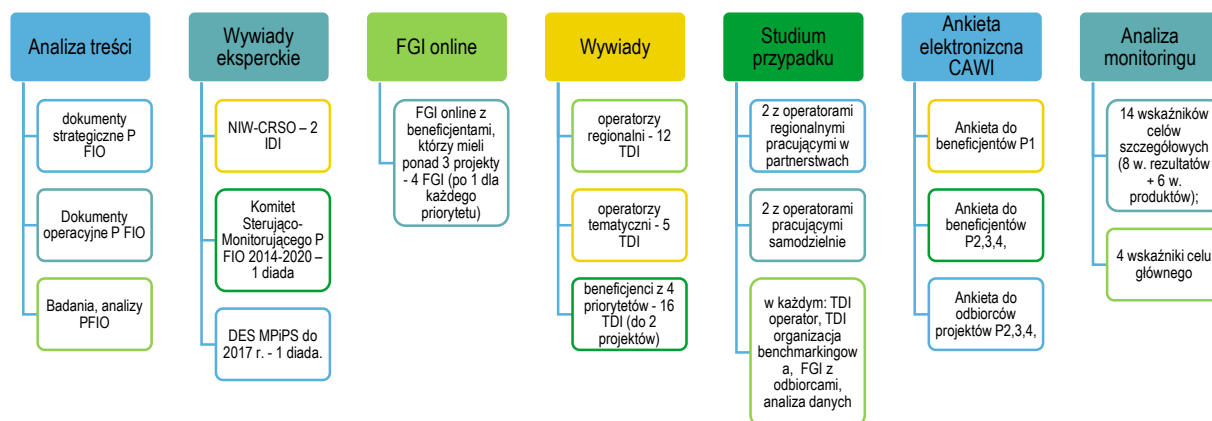
1. zwiększenie budżetu na FIO;
2. współpraca operatorów i realizatorów projektów z samorządami i działaniami edukacyjne podjęte przez operatorów dla samorządów;
3. realizacja dłuższych projektów (np. trzyletnich);
4. stworzenie na poziomie centralnym i samorządowym trwałych, instytucjonalnych i osadzonych w legislacji narzędzi wsparcia NGO (częściowo już realizowane w ramach PROO);
5. rozwój nowych form aktywności społecznej (np. online)
6. pojawienie się alternatywnych źródeł finansowania, co zmniejszy presję konkurencyjną na Program (np. crowdfunding);
7. synergia między FIO a innymi środkami (np. fundusze europejskie i norweskie);
8. systematyczna praca z operatorami regionalnymi na rzecz ustalenia standardów minimum

8. Aneks

Metodologia badania

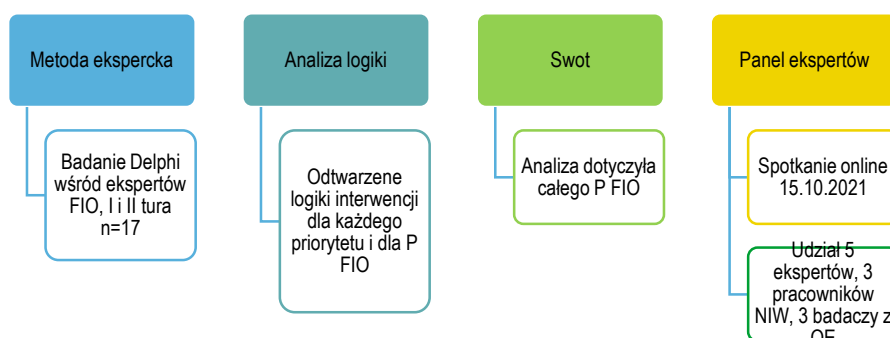
W badaniu wykorzystano ilościowe i jakościowe metody badawcze, aby wzajemnie się uzupełniały. Dzięki temu możliwa była przekrojowa analiza perspektyw i oczekiwań wszystkich grup respondentów, a także uzyskanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Zastosowane metody badawcze

Grupa respondentów CAWI	Planowana próba minimalna	Zrealizowana próba
Grupy nieformalne oraz młode organizacje, które otrzymały mikrodotacje w ramach priorytetu 1 P FIO 2014-2020	200	640
Beneficjenci w ramach priorytetu 2, 3 i 4 P FIO	185	384
Uczestnicy projektów	195	534

Metody analizy i interpretacji danych

Szczegółowe oszacowanie wartości wskaźników

Wskaźniki celu głównego

Cel główny Programu FIO 2014-2020 sformułowany został w sposób następujący: „Zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne”. Dla celu sformułowano cztery wskaźniki podstawowe i dwa kontekstowe. Poniżej przedstawione są ich wartości.

Wskaźnik rezultatu 1: Liczba umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 62 085

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 85 000

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitorującej MPiPS. Ankieta nie była prowadzona po 2017 r. Najnowsze zbierane dane dotyczą 2017 r. i dostępne są w Sprawozdaniu Departamentu Społeczeństwa Obywatelskiego Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2016 i 2017 (opublikowane w 2020). **Brak danych za rok 2020.**

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że analizowane będą najnowsze dostępne dane – z roku 2017, dostępne w omawianym wyżej Sprawozdaniu z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2017 r. w ramach otwartych konkursów ofert podpisano **52 394** umowy, zaś poza otwartymi konkursami ofert zawarto **24 913** umów.

A zatem łączna liczba umów zawieranych przez organy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert oraz innych trybów wyniosła **77 307**.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2017): 77 307

Stopień osiągnięcia wskaźnika: 90,9%

Wskaźnik rezultatu 2: Odsetek organizacji pozarządowych deklaruujących współpracę z administracją publiczną

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 83,3%

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 85%

Źródło danych:

Dane pochodzą z badania SOF-5, realizowanego przez GUS. Badanie SOF-5 realizowane jest co dwa lata (zbieranie danych za lata nieparzyste w latach parzystych). Ostatnie badanie, z którego dostępne są dane, realizowane było w 2020 r. i dotyczy roku 2019. **Brak danych za rok 2020.**

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że analizowane będą najnowsze dane pozyskane z GUS – dotyczą roku 2019.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2019 r. wg badania SOF-5 z instytucjami administracji rządowej lub samorządowej współpracowało 75,4% organizacji.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2019): 75,4%

Stopień osiągnięcia wskaźnika: 88,7%

Wskaźnik rezultatu 3: Liczba organizacji Pozarządowych w Polsce według Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Krajowego Rejestru Sądowego

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 95 562

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 120 000

Źródło danych:

Dane dostępne w KRS i w GUS.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Ze względu na to, że należało zebrać dane na koniec 2020 r., dane pozyskano z Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2020 r. liczba organizacji pozarządowych w Polsce wg BDL GUS wyniosła **150 513**.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2020): 150 513

Stopień osiągnięcia wskaźnika: 125,4%

Wskaźnik rezultatu 4: Odsetek jednostek administracji publicznej, które tworzyły i konsultowały akty normatywne przy udziale organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 33%

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 50%

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitorującej MPiPS. Ankieta nie była prowadzona po 2017 r. Najnowsze zbierane dane dotyczą 2016 r. i dostępne są w Sprawozdaniu Departamentu Społeczeństwa Obywatelskiego Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2016 i 2017 (opublikowane w 2020). Dane za 2017 r. dotyczą jedynie jednostek samorządu terytorialnego. **Brak danych za rok 2020.**

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że analizowane będą najnowsze dostępne dane – z roku 2016, dostępne w omawianym wyżej Sprawozdaniu z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2016 r. wg ww. sprawozdania konsultacje aktów prawnych prowadziło 42,4% organów administracji publicznej.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2016): 42,4%

Stopień osiągnięcia wskaźnika: 84,8%

Wskaźnik kontekstowy celu głównego 5: Liczba podpisanych umów w ramach inicjatywy lokalnej

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 122

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 460

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitorującej MPiPS. Ankieta nie była prowadzona po 2017 r. Najnowsze zbierane dane dotyczą 2017 r. i dostępne są w Sprawozdaniu Departamentu Społeczeństwa Obywatelskiego Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie za lata 2016 i 2017 (opublikowane w 2020). **Brak danych za rok 2020.**

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że analizowane będą najnowsze dostępne dane – z roku 2017, dostępne w omawianym wyżej Sprawozdaniu z wykonania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2017 r. wg ww. sprawozdania podpisano 1817 umów w ramach inicjatywy lokalnej.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2017): 1817

Stopień osiągnięcia wskaźnika: 395%

Wskaźnik kontekstowy celu głównego 6: Wysokość średniego budżetu rocznego organizacji pozarządowej

Wartość bazowa wskaźnika w 2011 r.: 18 tys. zł (KLON – mediana)

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 25 tys. zł

Źródło danych:

Dane miały pochodzić z badania Klon/Jawor. Według informacji pozyskanych przez Wykonawcę od Stowarzyszenia Klon/Jawor, ostatni raz badanie było realizowane w 2018 r. (i dotyczy 2017 r.).

Dane dotyczące przychodów uzyskanych przez organizacje pozarządowe zbierane są przez GUS w ramach badania SOF-1 (pytanie VI.3 – przychody uzyskane przez jednostkę). Badanie SOF-1 realizowane jest co dwa lata (zbieranie danych za lata parzyste w latach nieparzystych⁹). Ostatnie badanie realizowane było w 2021 r. i dotyczy roku 2020, poprzednie dotyczy roku 2018, jednak dane z ostatniego badania nie są jeszcze dostępne (będą dostępne pod koniec 2021 r. lub w 2022 r.).

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że analizowane będą najnowsze dane pozyskane z GUS – dotyczące roku 2018 (nowsze niż najnowsze dane Klon/Jawor). Wartość wskaźnika obliczono według wzoru:

$$B = \frac{P}{LNGO},$$

gdzie:

B - wysokość średniego budżetu rocznego organizacji pozarządowej,

P - przychody organizacji ogółem w 2018 r.

L – liczba organizacji ogółem w 2018 r.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

W 2018 r. wg badania SOF-1 wysokość średniego budżetu rocznego organizacji pozarządowej wyniosła 359 729 PLN.

Alternatywne wyliczenie:

Wartość bazowa została wyliczona w postaci mediany, choć nazwa wskaźnika mówi o średniej. A zatem poniżej przedstawiamy medianę wyliczoną na bazie danych GUS dot. klas przychodów, wg wzoru:

$$Me = X_{Me} + \frac{poz.Me - \omega_{Mesk-1}}{\omega_{Me}} \cdot h_{Me},$$

, gdzie:

X_{Me} – lewy koniec przedziału z medianą

$poz.Me$ = ½ liczebności, tj. 50%,

ω_{Me} – częstość przedziału z medianą

ω_{Mesk-1} – częstość skumulowana przedziału przed przedziałem z medianą

h_{Me} – długość przedziału z medianą

Mediana przychodów NGO w 2018 r. wyniosła **63 633,72 PLN**.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika (2018):

359 729 PLN (średnia)

63 633,72 PLN (mediana)

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

⁹ Por. <http://form.stat.gov.pl/formaty/zestaw.php?rok-pbssp=2020&idzst=407>, dostęp: 09.06.2021.

1438% (średnia)

254,5% (mediana)

Wskaźniki programowe

CS1: Produkt 1. Liczba oddolnych inicjatyw wspartych w ramach P FIO

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 4760

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK¹⁰) oraz 2018, 2019 i 2020¹¹. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	1498	1498
2015	2074	2074
2016	brak danych	1512
2017	brak danych	1512
2018	1520	1520
2019	1027	1027
2020	1443	1443
Suma	7562	10 586

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **7562**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **10 586**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **158,9%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **222,4%**

CS1: Produkt 2. Liczba osób zaangażowanych w realizację lokalnych inicjatyw w ramach Programu FIO

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 23 800

¹⁰ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

¹¹ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK jw.) oraz 2018, 2019 i 2020 (sprawozdanie z działalności NIW jw.). Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	19 649	19 649
2015	4 732	4 732
2016	brak danych	14 365
2017	brak danych	14 365
2018	14 464	14 464
2019	22 627	22 627
2020	10 352	10 352
Suma	71 824	100 554

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **71 824**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **100 554**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **301,8%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **422,5%**

CS1: Rezultat 1. Liczba założonych na bazie lokalnych inicjatyw nieformalnych organizacji pozarządowych

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 476

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Jednak takich danych brak.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

W ramach badania CAWI pozyskano przybliżone informacje o odsetku grup nieformalnych, które sformalizowały się lub na bazie których powstały organizacje. Przedstawione poniżej dane mają charakter przybliżony, także ze względu na to, że dane z ankiet pokazują jedynie częściowy obraz interwencji (badanie CAWI obejmuje tylko część populacji).

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

21% badanych grup nieformalnych wskazuje w ankiecie, że na ich bazie założono organizacje pozarządowe. Wg wskazanych wcześniej szacunków wsparło 10 586 lokalnych inicjatyw nieformalnych, a zatem szacunkowa wartość wskaźnika wynosi 21% z 10 586, czyli **2223** organizacje.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Szacunkowa wartość: **2223**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Szacunkowy: 467,0%

CS1: Rezultat 2. Odsetek lokalnych inicjatyw i podmiotów funkcjonujących rok po zakończeniu projektu

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 45%

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Jednak takich danych brak.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

W ramach badania CAWI pozyskano przybliżone informacje o odsetku podmiotów, które istniały rok po zakończeniu projektu. Przedstawione poniżej dane mają charakter przybliżony, także ze względu na to, że dane z ankiet pokazują jedynie częściowy obraz interwencji (badanie CAWI obejmuje tylko część populacji).

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

85,9% badanych grup nieformalnych wskazuje w ankiecie, że istniało co najmniej rok po zakończeniu projektu.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Szacunkowa wartość: 85,9%

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Szacunkowy: 190,9%

CS2: Produkt 1. Liczba osób, które zostały wsparte w ramach realizowanego projektu

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 525 000

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK¹²) oraz 2018, 2019 i 2020¹³. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	858 344	858 344
2015	307 460	307 460
2016	brak danych	470 995
2017	brak danych	470 995
2018	810 938	810 938
2019	258 820	258 820

¹² Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

¹³ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

2020	119 414	119 414
Suma	2 354 976	3 296 966

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **2 354 976**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **3 296 966**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **448,6%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **628,0%**

CS2: Rezultat 1. Odsetek osób, które rok po zakończeniu udziału w projekcie angażują się w działania na rzecz społeczności lokalnej

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 30%

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Jednak takich danych brak.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

W ramach badania CAWI pozyskano przybliżone informacje o odsetku podmiotów, które istniały rok po zakończeniu projektu. Przedstawione poniżej dane mają charakter przybliżony, także ze względu na to, że dane z ankiet pokazują jedynie częściowy obraz interwencji (badanie CAWI obejmuje tylko część populacji).

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

92,2% badanych uczestników wskazuje w ankiecie, że angażowało się w działania na rzecz społeczności lokalnej rok po zakończeniu projektu.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Szacunkowa wartość: **92,2%**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Szacunkowy: **307,3%**

CS2: Rezultat 2. Liczba organizacji, które podniosły swoje kompetencje w zakresie zarządzania wolontariuszami/ zarządzania bazą członkowską

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 1750

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK¹⁴) oraz 2018, 2019 i 2020¹⁵. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

¹⁴ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

¹⁵ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	483	483
2015	319	319
2016	brak danych	356
2017	brak danych	356
2018	52	52
2019	415	415
2020	513	513
Suma	1 782	2 495

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **1782**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **2495**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **101,8%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **142,6%**

CS2: Rezultat 3. Liczba osób zaangażowanych przy realizacji projektu (poza pracą organizacji)

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 19 250

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK¹⁶) oraz 2018, 2019 i 2020¹⁷. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	16 440	16 440
2015	11 385	11 385
2016	brak danych	10 732
2017	brak danych	10 732

¹⁶ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

¹⁷ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

2018	10 931	10 931
2019	8 801	8 801
2020	6 105	6 105
Suma	53 662	75 127

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **53 662**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **75 127**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **278,8%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **390,3%**

CS3: Produkt 1. Liczba wspartych organizacji, w podziale na organizacje rzecznicze i strażnicze

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 58

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK¹⁸) oraz 2018, 2019 i 2020¹⁹. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	0	0
2015	6 (brak podziału)	6 (brak podziału)
2016	brak danych	91
2017	brak danych	91
2018	34 (w tym 25 rzeczniczych, 9 strażniczych)	34 (w tym 25 rzeczniczych, 9 strażniczych)
2019	117 (w tym 63 rzecznicze, 54 strażnicze)	117 (w tym 63 rzecznicze, 54 strażnicze)
2020	296 (w tym 140 rzeczniczych, 156 strażniczych)	296 (w tym 140 rzeczniczych, 156 strażniczych)
Suma	453	634

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

¹⁸ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

¹⁹ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **453**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **634**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **781,0%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **1093,4%**

CS3: Produkt 2. Liczba osób, które zakończyły udział w projektach dotyczących kompetencji obywatelskich

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 2000

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK²⁰) oraz 2018, 2019 i 2020²¹. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	6 177	6 177
2015	45 316	45 316
2016	brak danych	16 652
2017	brak danych	16 652
2018	5 551	5 551
2019	13 430	13 430
2020	12 785	12 785
Suma	83 259	116 563

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **83 259**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **116 563**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **4163,0%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **5828,1%**

CS3: Rezultat 1. Liczba koalicji / partnerstw zawiązanych na potrzeby „konkretnego problemu” przez organizacje i obywateli

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

²⁰ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

²¹ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 420

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK²²) oraz 2018, 2019 i 2020²³. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	69	69
2015	78	78
2016	brak danych	552
2017	brak danych	552
2018	1 206	1 206
2019	890	890
2020	516	516
Suma	2 759	3 863

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **2759**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **3863**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **656,9%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **919,7%**

CS3: Rezultat 2. Liczba podmiotów zaangażowanych przy realizacji projektu (poza projektodawcą)

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 840

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK²⁴) oraz 2018, 2019 i 2020²⁵. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

²² Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

²³ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

²⁴ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

²⁵ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	114	114
2015	156	156
2016	brak danych	1 417
2017	brak danych	1 417
2018	2 733	2 733
2019	1 995	1 995
2020	2 089	2 089
Suma	7 087	9 922

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **7087**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **9922**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **843,7%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **1181,2%**

CS4: Produkt 1. Liczba organizacji pozarządowych, które skorzystały ze wsparcia (przynajmniej jeden przedstawiciel skorzystał ze wsparcia)

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 105

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Występuje jednak luka: dane dostępne są za lata 2014, 2015 (źródło: raport NIK²⁶) oraz 2018, 2019 i 2020²⁷. Brak danych za lata 2016 i 2017.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

Przyjęto, że skoro dostępne są dane za lata 2014-2015 oraz 2018-2020, to one będą podstawą analizy. Dokonano także oszacowania łącznej wartości wskaźnika metodą imputacji (brakujące dane zostały uzupełnione średnią z pozostałych lat). Metoda taka jest zasadna ze względu na zbliżone wartości środków przeznaczone na program w kolejnych latach.

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

Rok	Wartość wskaźnika bez imputacji	Szacowana wartość wskaźnika z imputacją
2014	80	80
2015	132	132
2016	brak danych	1 774
2017	brak danych	1 774
2018	2 496	2 496
2019	3 068	3 068
2020	3 096	3 096

²⁶ Informacja o wynikach kontroli. Realizacja programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich w latach 2012-2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015, strona 29.

²⁷ Wyciągi ze sprawozdań z działalności NIW przekazane przez Zamawiającego.

Suma	8 872	12 421
------	-------	--------

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **8872**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **12 421**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Bez lat 2016 i 2017 (wartość minimum): **8449,5%**

Szacunkowa, z zastosowaniem imputacji dla lat 2016 i 2017: **11 829,3%**

CS4: Rezultat 1. Wzrost poziomu kompetencji uczestników projektu rok po jego zakończeniu

Wartość bazowa wskaźnika w 2013 r.: 0

Planowana wartość docelowa w 2020 r.: 85%

Źródło danych:

Dane planowo miały pochodzić z ankiety monitoringowej. Jednak takich danych brak.

Przyjęty sposób wyliczenia wskaźnika:

W ramach badania CAWI pozyskano przybliżone informacje o odsetku uczestników, którzy deklarują wzrost poziomu kompetencji. Przedstawione poniżej dane mają charakter przybliżony, także ze względu na to, że dane z ankiet pokazują jedynie częściowy obraz interwencji (badanie CAWI obejmuje tylko część populacji).

Wyliczenie wartości docelowej wskaźnika:

94,7% badanych uczestników wskazuje w ankiecie, że projekty w ramach FIO wpłynęły na zwiększenie ich kompetencji.

Osiągnięta wartość docelowa wskaźnika:

Szacunkowa wartość: **94,7%**

Stopień osiągnięcia wskaźnika:

Szacunkowy: **109,9%**